

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Första kammaren. Nr 26.

Fredagen den 25 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 276, angående upplåtelse åt bergverksaktiebolaget Freja av kronan tillhörig mark i Norrbottens län;

nr 277, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Gudhem nr 1—9 med Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län;

nr 278, angående anslag till ordnande av landstormsförråd;

nr 280, angående anslag till upprätthållande av riksförsäkringsanstaltens verksamhet under år 1914;

nr 281, angående årligt understöd åt lantbrevbäraren Jonas Nilsson Lith och förre postföraren Olof Johansson Ferm;

nr 282, angående fördelning av medel till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder;

nr 283, angående upplåtande av lägenheter från förra överstebostället Slädened nr 3, 4, 5 och 6 Storegården i Skaraborgs län; samt

nr 285, angående upplåtande av lägenheter från indragna militiebostället Öresten i Älvsborgs län.

Justerades protokollet för den 19 i denna månad.

Anmälades och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av *dels* motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om

Första kammarens protokoll 1913. Nr 26.

förslag till ändring av kommunallagarna för rikets städer i syfte att borttaga rätten att rösta medelst fullmakt, *dels ock* motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om inskränkning i rätten att rösta med fullmakt vid val i stad till landsting och stadsfullmäktige; ävensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åläggande för arbetsgivare vid vissa större arbetsföretag att till gagn för sina arbetare vidtaga i motionen ifrågasatta anordningar.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 65, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående inköp för nationalmuseum av äldre porträtt ur framlidne friherre H. Rhebinders samlingar.

Ang. vaccinationsfrågans utredning.

Herr statsrådet Schotte, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara den av herr Skarstedt den 11 innevarande månad framställda interpellationen angående vaccinationsfrågans utredning, erhöll nu på begäran ordet och yttrade:

Herr W. Skarstedt har med kammarens begivande till mig ställt följande spörsmål.

1:o) Har regeringen vidtagit några åtgärder för den pågående vaccinationsutredningens påskyndande, så att proposition möjligen kan väntas framlagd vid innevarande riksdag eller, om så ej kan ske, åtminstone med säkerhet kan motses vid 1914 års riksdag?

2:o) Har regeringen gått i författning om att förverkliga den i 1908 års riksdagsskrivelse gjorda framställningen om en *allsidig* utredning av frågan, så att även den av talrika utländska och jämväl av flera svenska vetenskapsmän hävdade meningen rörande vaccinationens värdelöshet som skyddsmedel och dess i talrika fall påvisade fara för folkhälsan blir tillbörligen beaktad vid utredningen?

3:o) Om så ej skett, kunna vaccinationsmotståndarne förvänta sig tillfälle att yttra sig om det blivande utredningsresultatet, innan detta föranleder någon åtgärd från regeringens sida?

I anledning härav vill jag, beträffande först frågan, om regeringen vidtagit några åtgärder för den pågående vaccinationsutredningens påskyndande erinra om de meddelanden, som lämnats av medicinalstyrelsen till Första kammarens tillfälliga utskott nr 1 vid 1912 års riksdag och varav framgick, att arbetet

vid utredningen sedan våren 1910 bedrivits av sakkunniga inom medicinalstyrelsen: professoren S. A. Arrhenius och första provinsialläkaren A. J. Larsson. Efter det nämnda meddelande avlåtits, har utredningen alltjämt fortskridit normalt samt från Kungl. Maj:ts sida icke ansetts påkalla annan åtgärd eller annat påskyndande än beslut om anställande vid utredningen av en legitimerad läkare såsom sekreterare, i vilket hänseende efter nådigt medgivande den 18 oktober 1912 härtill av medicinalstyrelsen utsetts förste stadsläkaren i Göteborg K. J. Gezelius. För några dagar sedan inkom medicinalstyrelsen med framställning om tryckning av utredningen i vaccinationsfrågan, varom beslut torde fattas av Kungl. Maj:t i nästa konselj.

Enligt vad jag inhämtat i medicinalstyrelsen, kan utredningen med stor sannolikhet antagas bliva färdig i medlet av instundande juni månad. Frågan kan således icke föreläggas årets Riksdag, utan tidigast 1914 års Riksdag.

Vad beträffar interpellantens andra fråga, eller om regeringen gått i författning om att förverkliga den i 1908 års riksdagskrivelse gjorda framställningen om en *allsidig* utredning av frågan, så att även den av talrika utländska och jämväl av flera svenska vetenskapsmän hävdade meningen rörande vaccinationens värdelöshet som skyddsmedel och dess i talrika fall påvisade fara för folkhälsan bleve tillbörligen beaktad vid utredningen, får jag erinra om att uppdraget till medicinalstyrelsen just avser en *allsidig* utredning av frågan. För att inhämta de svenska läkarnes uppfattning i vaccinationsfrågan och för att erhålla uppgifter, om och i vad mån olägenheter eller eljest skadliga följder iakttagits i samband med vaccinationen, har så t. ex. genom medicinalstyrelsen utsänts följande frågeformulär:

»1:o) Hava under åren 1908—1912 av eder personligen iakttagits anmärkningsvärda sjukdomsfall eller sjukdomstillstånd såsom följder av vaccination?»

(Noggrann uppgift angående varje särskilt fall önskvärd.)

2:o) Hava från vaccinatörer eller andra personer anmärkningsvärda sjukdomsfall eller sjukdomstillstånd efter vaccination under samma tidrymd för eder anmälts eller eljest kommit till eder kännedom, och har i sådant fall vid av eder gjord undersökning verkligt samband mellan angivna sjukdom och vaccinationen kunnat påvisas?»

3:o) Har ni för övrigt något att meddela rörande vaccinationen och dess handhavande, som kan vara ägnat att befordra en *allsidig* utredning av vaccinationsfrågan eller vara av vikt vid uppgörande av förslag till nytt vaccinationsreglemente?»

Enligt vad man meddelat mig i medicinalstyrelsen, har såväl utländsk som svensk litteratur i vaccinationsfrågan i betydande omfattning anlåtits vid utredningen, och särskilt skola de svenska vaccinationsmotståndarnes skrifter hava varit ganska fullständigt

Ang. vaccinationsfrågans utredning.
(Forts.)

Ang. vaccina-
tionsfrågans
utredning.
(Forts.)

tillgängliga för densamma. Regeringen har saknat anledning att ingripa i utredningsarbetet i syfte att få utredningen allsidig, då rimliga hänsyn härtill kunna antagas träffade av medicinalstyrelsen i enlighet med dess erhållna uppdrag.

När utredningen föreligger avslutad och tryckt, blir den som andra offentliga handlingar naturligtvis tillgänglig för den intresserade allmänheten. I vilken omfattning förslaget bör utremitteras till ortsmyndigheter och andra, därom kan jag ej uttala mig, förrän jag tagit del av det blivande förslaget, om vars innehåll jag icke för närvarande har någon närmare kännedom. Jag tar emellertid för alldeles givet, att tillfälle kommer att beredas all den sakkunskap, som må finnas inom landet på detta område, att därvid göra sig tillbörligt gällande. Huruvida ett lagförslag i ämnet, för vars tillkomst Riksdagens medverkan givetvis fordras, kan föreläggas 1914 års Riksdag, beror först och främst på, om förslaget från medicinalstyrelsen föreligger i sommar, vilket på sätt jag förut omförmålt anses säkert, men vidare på dels den tid därefter, inom vilken behövliga yttranden över förslaget kunna föreligga, dels ock slutligen vilken tid kan åtgå för förslagets beredning inom departementet till föredragning. All möjlig och rimlig skyndsamhet skall emellertid komma ärendet till del.

Herr Skarstedt: Jag skall be att få tacka herr statsrådet för de upplysningar, som han beredvilligt lämnat. Jag skulle kunna inskränka mig härtill, då det kanske icke nödvändigtvis kräves att ingå vidare på saken för dagen, men då genom den utbrutna koppepidemien frågan fått särskild aktualitet, anser jag mig icke handla på något sätt oriktigt, om jag några minuter tager kammarens tid i anspråk med några erinringar i anledning av vad som förekommit.

Att döma av uttalanden, som gjorts i en del huvudstadstidningar, och för övrigt av den opinion, som jag mycket väl kan förstå i närvarande ögonblick är ganska allmän, har man den föreställningen, att de personer, som omfatta den ståndpunkt, som jag och mina meningsfränder intaga i denna fråga, genom den utbrutna epidemien och genom de talrika vaccinationer, som med anledning därav företagas i huvudstaden, blivit försatta i ett obehagligt läge eller i en situation, som skulle för oss kännas mer eller mindre genant. Ett uttryck för samma uppfattning var det yttrande, som enligt uppgift en högt ärad ledamot av kammaren häromdagen fällde, då han sade: »herr Skarstedt har interPELLERAT regeringen, men har fått svar av vår Herre». Jag kan förstå ett sådant yttrande vid ett sådant tillfälle som detta, då man icke tyckes kunna fullt inse vad situationen innebär, utan gripes av en viss panik, som gör, att man förlorar besinningen. Jag ber dock att få nämna, att varken jag eller de,

som i frågan intaga samma ståndpunkt som jag, på det minsta sätt av den utbrutna koppepidemien eller av vad därmed äger sammanhang rubbats i vår uppfattning, utan tvärtom anse, att vår ställning därigenom stärkts.

Jag skall närmare belysa den saken. Herrarna veta mycket väl, att motståndarna mot vaccinationstvånget eller den förening, vars ordförande jag har äran vara, arbeta för att avskaffa detta tvång. Vi hava icke riktat vårt intresse eller våra ansträngningar på något annat, ty det vore naturligtvis lönlöst. Såväl vid föregående års riksdagsdebatt som eljest har jag tydligt och klart uttalat, att detta är vår position i frågan. Våra ansträngningar riktas sålunda på att få bort ett tvång, som vi anse olagligt och stridande mot Sveriges grundlagar, och vi anse, att det är en fullständig orimlighet att i våra dagar upprätthålla ett tvång, som numera även framstående läkare anse onödigt. Om jag nu utgår därifrån, vill jag i förbigående fästa herrarnas uppmärksamhet på den omständigheten, att utbrottet av den inträffade epidemien berodde på en feldiagnos, som just icke vittnar om läkarnes vakenhet vid ett dylikt tillfälle. Men en sådan omständighet får man i allmänhet icke räkna med, ty det hoppas jag är ett enastående fall, att en framstående läkare icke förstår skilja mellan vattenkoppor och smittkoppor och till och med tror, att det kan vara en ännu värre sjukdom. Jag ber då att få säga, att denna epidemi, vare sig den tillkommit på det ena eller andra viset, icke kunnat hämmas, om ej myndigheterna genast vidtagit isolering, desinfektion och möjligen andra hygieniska åtgärder. Vaccinering har icke kunnat påbjudas och har icke heller mig veterligt påbjudits; och det var för resten alldeles obehövt med den skrämsel, som fattat människorna, så att de i stor skala rusat till vaccinationsdepåerna och till enskilda läkare för att bli vaccinerade. På det sättet behövde icke myndigheterna ingripa; men vad myndigheterna tillgrepo såsom ett verksamt medel mot smitta, det var just vad motståndarna mot vaccinationen yrka på, nämligen isolering, desinfektion och andra hygieniska åtgärder. De ha satt detta såsom nr 1, och de åtgärder, som de vidtagit för att hämma epidemien och motverka smittans spridande, äro sålunda just de, som vi sätta i främsta rummet.

Jag frågar eder, mina herrar: vad är det då i denna epidemi, som skulle innebära en motsägelse eller vara förkrossande för den ståndpunkt, jag och mina meningsvänner intaga? Det kan jag för min del icke se, utan finner tvärtom, att den går oss alldeles i händerna. Vi hava icke motsatt oss den frivilliga vaccinationen. För vår del vilja vi icke ingripa i den personliga friheten, i deras frihet, som tro på nyttan eller nödvändigheten av att anlita detta skyddsmedel. Med detta må nu vara huru som helst, men staten får icke fordra, att var och en skall

Ang. vaccinationsfrågans utredning.
(Forts.)

Ang. vaccina-
tionsfrågans
utredning.
(Forts.)

vaccineras vid äventyr att eljest straffas med böter eller påläggas andra tvångsmedel.

Således kan jag icke finna, att något inträffat, som går emot våra intressen. Tvärtom hava vi stärkts i vår ställning i mer än ett avseende. Då man hyllar den uppfattningen, och det göra tydligen i närvarande stund de flesta, att vaccinationen är ett utmärkt skyddsmedel, och när man vet, att tvångsvaccination här existerat i 100 år, varför litar man icke uteslutande till denna åtgärd? Varför är man rädd för saken och tillgriper alla möjliga andra åtgärder? Funnes konsekvens i uppfattningen och trodde man på vaccinationen, skulle man naturligtvis här icke taga till något annat medel för att skydda nationen. Var så god, skulle man säga, och var icke rädd, ty vaccinationen skyddar säkert. I stället har det inträffat, att personer, trots det att de varit vaccinerade och återvaccinerade, hava blivit smittade. Till denna slutsats måste man komma, då man sett, att personer, som hava att göra med sjukhusen, medicine doktorer och sköterskor, angripits av sjukdomen. Det är nämligen icke möjligt att tänka annat, än att personer, som stå i spetsen för dem, vilka påyrka vaccinationen och hålla på denna sak såsom en förträfflig skyddsåtgärd, först och främst låtit vaccinera sig och ställt det så, att de befinna sig i den s. k. skyddsperioden. Det visar sig emellertid, att dessa personer, oaktat de blivit vaccinerade och förmodligen även revaccinerade, angripits av smittan. Detta stämmer också, mina herrar, med den uppfattning, jag representerar. Går man således saken närmare in på livet och undersöker densamma, finner man, att denna kopp-epidemi och vad därmed står i sammanhang giver stöd för den uppfattningen, att tvångsvaccinationen är en fullständigt onödig och onyttig institution i vårt land.

Vidare vill jag påpeka en sak, och det är den, att, när nu smittan i alla fall griper kring sig och en del personer blifvit smittade, det är av allra största betydelse och av mycket stort intresse även för den riktning, jag representerar, att få undersökt och vederbörligen utrönt, huruvida de personer, som smittats, äro vaccinerade och när de blivit vaccinerade. Jag vågar uttala en förhoppning, att medicinalstyrelsen går i författning om vidtagande av en sådan undersökning, så att vi en gång få en ledtråd till belysning av spörsmålet, huru länge det föregivna skyddet räcker. Såsom herrarna nog hava sig bekant, är det mycket stor olikhet i uppfattningen om denna sak. Jag har noga studerat litteraturen i detta ämne, och jag har funnit, att mycket framstående anhängare av skyddskoppymningens teori förfäktat mycket olika åsikter i denna sak. Somliga forskare påstå, att skyddet icke med säkerhet kan anses räcka mer än $1\frac{1}{2}$ år. Andra anse, att skyddskraften varar i 7 år, eller till och med i 10 år. 7 år torde de flesta vara ense om. Då meningarna i denna

punkt äro så delade, är icke detta, frågar jag, en sak, som visar, huru liten betydelse i själva verket skyddskoppymningen har? Här i landet skola nu små barn vaccineras inom 2 års ålder. Låt vara, att det icke går så noga till, men i alla fall bliva de flesta tvångsympade under barnåren. Men barnen äro de, som i första hand minst drabbas av en ankommande smitta. Det är i allmänhet äldre personer, som komma i beröring med de smittoförande, sjömän eller andra, som anlända från smittade orter. Om nu tvångsympning nödvändigtvis skall upprätthållas, vore det icke bra mycket förnuftigare att skydda de äldre ålders klasser, som ha större risk att komma i beröring med smitta, än barnen, som väl mest hålla till i barnkammare och icke äro ute i vimlet? I stället hava skyddskoppymningens vänner sagt, att barn först och främst äro utsatta för smittofaran, och enligt gällande bestämmelser får ingen komma in i skolorna eller allmänna läroverken utan att vara vaccinerad, då man anser barnen vara den största smittofaran. Men detta är fullständigt oriktigt. I denna stund är det ju icke alls fråga om barnen; det är äldre folk, som råkat ut för sjukdomen, och om något skall göras i tvångsväg, vore det väl förnuftigare att förlägga vaccinationen till en senare ålder.

*Ang. vaccina-
tionsfrågas
utredning.
(Forts.)*

Av det anförda torde således framgå, att påståendet, att skyddskoppymningen i och för sig skulle innebära ett skydd, icke fått stöd av nu inträffade händelser, och att denna kopp-epidemi icke heller rimligtvis kan tagas till intäkt för den uppfattning, som dock torde allmänt vara gängse, att den riktning, jag representerar, på något sätt skulle hava lidit avbräck eller att vad som inträffat bevisar oriktigheten av vår åskådning.

Detta har jag velat begagna tillfället att framhålla och skall nu icke längre upptaga kammarens tid, ehuru det kunde vara mycket mera att säga i denna sak. Jag tackar för den uppmärksamhet, som kommit mig till del.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Ekman, Karl Johan*, nästlidna dag väckta och då bordlagda motionen, nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade anslag till folkskoleseminarierna m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Bäckströms* under gårdagen bordlagda motion, nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 185, angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran följande sistlidne dag bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 72—76 ävensom bevillningsutskottets betänkande nr 38.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 77, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Flathult nr 2 i Kalmar län.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden nr 79—85 och 87.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under dagen avlämnade kungl. propositionerna:

nr 278, angående anslag till ordnande av landstormsförråd;
nr 280, angående anslag till upprätthållande av riksförsäkringsanstaltens verksamhet under år 1914;

nr 281, angående årligt understöd åt lantbrevbäraren Jonas Nilsson Lith och förre postföraren Olof Johansson Ferm; samt
nr 282, angående fördelning av medel till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet följande under sammanträdet avlämnade kungl. propositioner:

nr 276, angående upplåtelse åt bergverksaktiebolaget Freja av kronan tillhörig mark i Norrbottens län;

nr 277, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Gudhem nr 1—9 med Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län;

nr 283, angående upplåtande av lägenheter från förra överstebostället Slädened nr 3, 4, 5 och 6 Storegården i Skaraborgs län; samt

nr 285, angående upplåtande av lägenheter från indragna militiebostället Öresten i Älvsborgs län.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 144, av herr *Dahl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ersättning till städer, vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel;

nr 145, av friherre *Gyllenstierna*, i samma ämne;

nr 146, av herrar *von Stapelmohr* och *Ericson, Hans*, i samma ämne;

nr 147, av herr *Lindblad, Ernst*, i samma ämne;

nr 148, av herr *Lindblad, Ernst*, angående ersättning till vissa köpingar för brännvinsförsäljningsmedel, som indragits till statsverket;

nr 149, av herr *Lindblad, Ernst*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen angående försäljning av brännvin; samt

nr 150, av herr *Petrén, Alfred*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behandling av alkoholister m. m.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,42 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 26 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 58, i anledning av väckt motion om utarbetande och framläggande av förslag till ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap;

nr 59, i anledning av justitieombudsmannens framställning till Riksdagen angående vidtagande av åtgärder för ernående av en snabbare rättsskipning i högsta domstolen;

nr 60, i anledning av väckta motioner om dels ändring av 24 kap. 3 § strafflagen, dels ock skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om inskränkning i rätten att plocka skogsbär å annans mark;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser om vågar; samt

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15—23 och 30 §§ i 8 kap. strafflagen, lag, innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar, lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, samt lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarne den 22 april 1881.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet de under gårdagen avgivna och bordlagda motionerna:

nr 144, av herr *Dahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ersättning till städer, vissa köpingar, lands ting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel,

nr 145, av friherre *Gyllenstierna*, i samma ämne,

nr 146, av herrar *von Stapelmohr* och *Ericson, Hans*, i samma ämne,

nr 147, av herr *Lindblad, Ernst*, i samma ämne,

nr 148, av herr *Lindblad, Ernst*, angående ersättning till vissa köpingar för brännvinsförsäljningsmedel, som indragits till statsverket, och

nr 149, av herr *Lindblad, Ernst*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändrad lydelse i visa delar av förordningen angående försäljning av brännvin.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet den av herr *Petrén, Alfred*, nästlidne dag väckta och då bordlagda motion, nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behandling av alkoholister m. m.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran, konstitutionsutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande nr 20 ävensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtande nr 14.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 22 och 23 innevarande april bordlagda utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i lönestaterna för personalen vid rikets hospital och asyler jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. lönestaterna för personalen vid rikets hospital och asyler.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen — med föranledande av vad Kungl. Maj:t i en den 21 februari 1913 till Riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 113, föreslagit, samt med avslag å en av herr *A. Petré*n inom Första kammaren i ämnet väckt motion, nr 116 — måtte

1 a) i fråga om kontanta avlöningsförmåner till vissa läkartjänster vid uppgivna hospital och asyler godkänna framlagd lönestat att träda i kraft den 1 januari 1914;

b) bestämma, om den 1 juli 1913 innehades av medicine kandidater, att nu gällande lönestat skulle tillämpas för dåvarande innehavarna, så länge de ännu ej avlagt medicine licentiatexamen;

c) medgiva de i staten upptagna tjänstemännen vissa i utlåtandet angivna naturaförmåner;

Ang. lönestaterna för personalen vid rikets hospital och asyler.
(Forts.)

d) besluta:

att biträdande läkare, åt vilken familjebostad inom hospitals eller asyls område upplåtits, skulle avstå från eljest medgivna möbler, sängkläder, tvätt och kost, men bekomma dels bränsle samt elektrisk belysning, där sådan anordnats, dels ock 500 kronor för år; samt

att hospitalsläkare och biträdande läkare, som medgäves att bo utom anstaltens område, skulle erhålla, hospitalsläkare för mistad bostadslägenhet med bränsle och elektrisk belysning 800 kronor för år samt biträdande läkare för mistade naturaförmåner av bostad med möbler och sängkläder, bränsle, lyse och tvätt samt kost 1,000 kronor för år;

e) medgiva, att arvoden till vikarie för beredande av semester för överläkare, läkaren vid Visby hospital, hospitalsläkare, asylläkare och biträdande läkare finge utgå med 8 kronor för dag jämte sådana naturaförmåner, som tillkomme biträdande läkare, samt resekostnadsersättning enligt gällande resereglemente;

f) medgiva, att medicine kandidat, som förordnades att under vakans eller annan ledighet av tjänst som extra läkare biträda vid sjukvården å rikets hospital och asyler, måtte tillerkännas samma förmåner som ovan nämnd vikarie under semester;

2) medgiva, att vid Östersunds hospital måtte anställas en syssloman mot dels kontant avlöning av 3,500 kronor, därav 2,300 kronor utgöra lön och 1,200 kronor tjänstgöringspenningar, vilken avlöning kunde efter 10 år höjas med 500 kronor, därav 300 kronor skulle anses såsom lön och 200 kronor såsom tjänstgöringspenningar, och dels rätt till boställsvåning med bränsle och elektrisk belysning, där sådan anordnats;

3) godkänna vissa allmänna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de ovan under 1) och 2) stadgade aflöningsförmåner;

4) medgiva, att det belopp av högst 40,600 kronor, som av Riksdagen beviljats till arvoden åt tjänstemän, vilka icke voro i hospitalens och asylernas lönestater upptagna, höjdes med 9,500 kronor till högst 50,100 kronor, på det att arvoden måtte kunna utgå med vissa angivna belopp;

5) medgiva, att amanuenser och innehavare av förutvarande bokhållarbefattningar vid rikets hospital och asyler måtte, förutom övriga naturaförmåner enligt gällande bestämmelser, åtnjuta kost enligt av medicinalstyrelsen särskilt fastställd utspisningsstat; samt

6) medgiva, att vad som erfordrades för beredande av nu ifrågavarande aflöningsförmåner skulle utgå av förslagsanslaget till hospitals underhåll, utom vad anginge ålderstillägg till överläkare och hospitalsläkare ävensom till sysslomannen vid Öster-

sunds hospital, vilka skulle påföras sjätte huvudtitelns förslagsanslag till ålderstillägg.

Ang. lönestaterna för personalen vid rikets hospital och asylor.

(Forts.)

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Det förslag, som här föreligger i statsutskottets utlåtande nr 66, avser en kungl. proposition om förbättrade lönevillkor för hospitalsläkarepersonalen. Det kungl. förslaget har i vissa delar biträttits av utskottet och jag är utskottet därför tacksam. Det har i andra delar, närmast i vad avser hospitalsläkartjänsterna, icke kunnat av utskottet förordas. Även jag har givetvis hyst stor tvekan mot att nu förelägga Riksdagen förslag till ändringar i en stat, som så nyligen antagits av Riksdagen; den är ju icke stort mer än fem år gammal. I det fallet är jag således fullt ense med utskottet, att det varit mest önskligt, ifall frågan om hospitalsläkarnes löner fått någon tid anstå, tills hela personalens lönefråga efter löneregeringskommitténs hörande kunnat på en gång föreläggas Riksdagen. Däremot har jag svårt att förstå det skäl, som utskottet haft för sitt avstyrkande, då det talar om, att medicinalstyrelsens organisation och löneförhållanden skulle stå i sådant samband med detta ärende, att det vore önskligt, att icke någon förändring vidtoges i hospitalsvårdens organisation och löneförhållanden annat än i samband med en sådan för medicinalstyrelsen. Jag tror, att något sådant intimt samband mellan dessa bägge ärenden icke förekommer.

Utskottet har emellertid själv erkänt, att utredningen i ärendet giver vid handen, att i följd av den bristande tillgången på läkare vid hospitalen och asylerna hospitalsvården äventyras. Detta förhållande är ju också uppenbart anledningen till att Kungl. Maj:t redan nu framkommit med föreliggande förslag. Kungl. Maj:t har ansett, att här föreligger ett nödläge, som föranlett, att Kungl. Maj:t icke kunnat taga på *sitt* ansvar att låta förhållandena få utveckla sig såsom hittills. Den bristfälliga rekryteringen på hospitalsvårdsbanan har sin orsak ej blott i den tillfälliga stagnation, som gör sig gällande även på andra områden av läkarbanan, utan är av en mera kronisk art, beroende på den särställning, som hospitalsläkaren intager bland specialister på det medicinska området. Den läkare, som ägnar sig åt hospitalssjukvård, måste genom omständigheternas makt inom kort förlora kontakten med andra viktiga grenar av sjukvården, varför han snart också befinnes oförmögen att kunna övergå till annan läkarverksamhet, även om han skulle önska det. Och det måste därför vara för staten angeläget att tillförsäkra hospitalsläkarkåren sådana villkor, att dessa villkor ej från ekonomisk synpunkt verka avskräckande på den unge läkare, som av intresse för hospitalssjukvården vill däråt ägna sig. Det är av stor vikt, att staten icke blott vederbörligen sörjer för läkarnas goda vetenskapliga och praktiska utbildning, utan också att vid ifrågavarande statsanstalter kommer till stånd en sådan

*Ang. löne-
staterna för
personalen
vid rikets
hospital och
asylar.*

(Forts.)

ekonomisk *befordringsskala*, att den kan verka tilldragande på unga och dugliga läkare. För det ändamålet fordras visserligen en god begynnelseavlöning åt dessa underläkare, sådan att de kunna komma till levnadsomständigheter, varigenom de förmå amortera sina studieskulder. Men det fordras även och kanske i ännu högre grad, att de ha utsikter att i en snar framtid kunna nå fram till de förbättrade löneförmåner, som för dem må utgöra en särskild sporre uti deras svårskötta och uppslitande verksamhet.

* För närvarande står ett stort antal av dessa läkartjänster vakanta. Vid Vänersborgs hospital handhaves sjukvården fortfarande av två läkare i stället för fem, och nyligen har en läkare vid Växjö hospital avgått utan att efterträdare kunnat fås. Några tjänster uppehållas av medicine kandidater, som ej fullgjort den kliniska tjänstgöringen och vad eljest erfordras för underläkarförordnande, och flertalet hospitals- och asylläkare ha ej uppnått befordran förrän vid en ålder av 42—47 år, under det att på andra områden befordringsförhållandena ställa sig vida gynnsammare.

Det kan således ej råda något tvivel om, att för närvarande förhållandena på hospitalsbanan för unga läkare framstå såsom synnerligen ogynnsamma och att en förändring till det bättre måste vidtagas framför allt i avseende å löneprogressionen. Genom statsutskottets förslag kommer emellertid progressionen att i det närmaste bortfalla för ett stort antal läkare. För min del tror jag, att det är nödvändigt, att i den mån hospitalsväsendet utvidgas man också tillräckligt aktgiver på befordringsutsikterna och lönevillkoren, så att desamma må hålla jämna steg med utvecklingen av hospitalsväsendet.

Under föreliggande förhållanden har jag visserligen icke något anspråk på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i sin helhet, men jag har velat begagna tillfället att uttala några allvarliga farhågor för läkarvårdens behöriga handhavande vid hospitalen och att en snar förändring i dessa förhållanden är oundgängligen nödvändig. Det vore naturligtvis önskligt, om man så snart som möjligt kunde förelägga Riksdagen hela lönefrågan på en gång, men jag betvivlar, att det är möjligt till nästa riksdag, och jag har därför velat bereda Riksdagen på, att den möjligheten icke är utesluten, att, därest förhållandena icke förbättras, Kungl. Maj:t blir tvungen att jämväl nästa år göra ungefär enahanda framställning som nu till Riksdagen. Det kan icke vara rimligt och lämpligt, att staten alltjämt nedlägger synnerligen stora kostnader på goda byggnader och därigenom söker hävda vårt lands ställning på detta område, men samtidigt underlåter att med all kraft sörja för, att en verklig sjukvård kan beredas dessa olyckliga sjuka, en vård, som så väl behöves, för att verkliga anspråk på ett väl ordnat hospitalsväsen även uti ifråga-

varande hänseende må bliva tillgodosedda. Jag är övertygad om, att Riksdagen även för sin del vid förekommande tillfälle skall behjarta detta.

*Ang. löne-
staterna för
personalen
vid rikets
hospital och
asylor.*

(Forts.)

Herr Petré, Alfred: Då jag på intet sätt är part i denna fråga, i det att Kungl. Maj:ts förslag ju icke omfattar överläkartjänsterna, utan allenast de underordnade tjänsterna på hospitalsbanan, hoppas jag, att kammaren har överseende med att jag begärt ordet för att yttra något i denna fråga, om vilken jag ju har god kännedom. Anledningen till att jag begärt ordet är den, att jag ville begagna tillfället att ytterligare understryka vad herr statsrådet redan antytt, att flera orsaker finnas till att det under nuvarande förhållanden är så svårt, ofta omöjligt att få läkarplatserna å hospitalen besatta. Jag har alltså velat framhålla, att den relativt låga begynnelselönen visst icke är enda orsaken till svårigheten att rekrytera hospitalsläkarkåren, utan att det finnes även andra viktiga orsaker härtill. Sålunda har jag särskilt av de yngre läkarne på banan ständigt hört framhållas, att den väsentligaste orsaken till ifrågavarande missförhållande är *de dåliga utsiktterna för befordran till plats med mera självständig ställning*. I det fallet ställer det sig helt annorlunda nu än för ett par årtionden sedan. Då voro hospitalen ju mestadels ganska små, så att det i allmänhet endast krävdes tvenne läkare på varje hospital, och hade ju vid sådant förhållande biträdande läkaren i regel utsikt att inom rimlig tid bliva överläkare. Men i och med det staten börjat uppföra hospital av större dimensioner och även utvidga en del förutvarande anstalter därhän, att det numera är vanligt, att patientantalet uppgår till bortåt 1,000 och därutöver, har proportionen emellan överläkarne och assistentläkarne blivit en helt annan, i det att det vid dessa stora anstalter finnes ett flertal assistentläkare vid överläkarens sida. Följden härav har blivit, att numera endast ett fåtal av dem, som giva sig in på hospitalsläkarbanan, kunna räkna på att avancera till överläkare och sålunda komma till en självständigare ställning, utan en mycket stor del av kåren får stanna i den närmast därunder befintliga tjänstegraden, å så kallad hospitalsläkarplats. Då nu förhållandena alltså äro sådana, att flertalet av de vid hospital tjänstgörande läkarne måste stanna på denna underordnade plats, ligger det ju i sakens natur, att det för rekryteringen å banan är av största vikt, att det för dem, som en längre tid tjänstgjort på denna så kallade hospitalsläkarplats, vinnes en avlöning, som mera avsevärt höjer sig över den avlöning, som nu är föreslagen såsom begynnelselön för läkare inom hospitalsväsendet. Jag har alltså velat framhålla, att en höjning i avlöningen på denna plats, som för många bliver slutplatsen, är minst lika viktig som höjning utav begynnelselönen.

*Ang. löne-
staterna för
personalen
vid rikets
hospitäl och
asylar.*

Herr talman, jag har intet yrkande att göra, utan har endast velat få de nu anförda synpunkterna antecknade till protokollet, då nu den del av Kungl. Maj:ts förslag, som av statsutskottet avstyrkts, går till löneregleringskommittén.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 23 och 24 innevarande månad bordlagda memorial och utlåtanden:

nr 68, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg för vissa departementsskrivare hos arméförvaltningen,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt fältläkaren E. I. Boman,

nr 70, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående ändring beträffande brottmålsdomarens i Norrbottens län avlöning, och

nr 77 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Lund jämte en i ämnet väckt motion,

biföll kammaren vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid å nyo skedd föredragning av bevillningsutskottets den 23 och 24 i denna månad bordlagda betänkande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av överrubriken till rubrikerna nr 1190 och 1191 i gällande tulltaxa, biföll kammaren vad utskottet i detta betänkande hemställt.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 23 och 24 innevarande april bordlagda utlåtande nr 27, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen, *dels och* i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 28 mars 1913 dagtecknad proposition, nr 158, vilken av båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

Härigenom förordnas, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

(Forts.)

22 §.

Tvingar någon utan laga rätt eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år i de fall, där gärningen ej med svarare straff särskilt belagd är.

Försöker man, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller sådant hot, som i 23 § i detta kapitel sägs, tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete, straffes med böter eller fängelse, i de fall, där gärningen ej med svarare straff särskilt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver det till åtal eller ock brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Brott, som i 23 § sägs, må ej åtalas av annan än målsägande.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen motionerna inom Andra kammaren nr 299, av herr *Zetterstrand*, och nr 302, av herrar *Lindqvist* i Stockholm, *Branting*, *Thorsson*, *Persson* i Malmö och *Christiernson*, friherre *Palmstierna* samt herrar *Larsson* i Västerås, *Rydén* och *Eriksson* i Grängesberg.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte med avslag å herrar *Lindqvists* med fleres samt herr *Zetterstrands* ovan omförmälda motioner godkänna Kungl. Maj:ts genom ifrågavarande proposition framlagda förslag.

Reservationer hade avgivits av, bland andra,

dels herrar *af Ekenstam* och *Trana*, greve *Lagerbjelke*, herrar *von Baumgarten* och *Johansson* i Valared, greve *Spens* och herr *Johansson* i Mellbyn, vilka yrkat, att Riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition som ock de i ämnet väckta motionerna;

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

dels ock herr *Holmdahl*, som hemställt, att Riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition samt herr *Lindqvists* med flera motion, måtte i anledning av herr *Zetterstrands* motion för sin del besluta, att 15 kap. 22 § strafflagen skulle erhålla följande ändrade lydelse:

(Forts.)

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

Försöker man, på sätt nu är sagt, tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete, straffes med böter eller fängelse i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

Herr af *Ekenstam*: Så många gånger förut har den fråga, som föreligger, i detta lagutskottsutlåtande varit av Riksdagen behandlad, att man utan fara att misstaga sig kan påstå, att det nog har sina mycket stora svårigheter att över huvud taget komma med någonting, som icke förut varit sagt eller åtminstone ganska nära sagt. Under sådana förhållanden kan det ej vara av något särskilt värde eller av något större intresse att söka ånyo upprepa vad förut så många gånger varit yttrat. Som reservant är jag dock pliktig att i någon mån framhålla särskilt vad som för mig har varit det mest talande för att kvarstå på den ståndpunkt, som förut av Första kammaren varit hävdad.

Åtskilligt har varit talat om, huruvida det brott, varom här är fråga, skulle utgöra ett försöksbrott eller om över huvud taget det, såsom också har blivit med såvitt jag förstår visst fog förklarad, utgör ett nytt slags brott, ett brott, som man velat göra beroende av de samhällsförhållanden, vilka genom industrialismen kommit fram. Huru det nu må vara med detta, det tilltror jag mig för tillfället icke att ingå i någon närmare utredning av, men för mig har det varit alldeles särskilt talande, att det brott, som här är i fråga, i åtskilliga fall kommer att ganska nära överensstämma med sådana försöksbrott, varom talas i 19 kap. strafflagen. Därutinnan äro de alldeles särskilt överensstämmande, att fullbordandet av brottet icke är beroende på gärningsmannens vilja utan helt enkelt är fullt oberoende av densamma. Resultatet av det föreliggande frihetsbrottet är helt och hållet beroende av den person, mot vilken det riktat sig. Under sådana förhållanden är det ju lätt förklarligt, att ett hot, som kanske är ganska lindrigt i och för sig, kan verka över-

tygande på *en* person, under det att ett mycket kraftigare och mycket längre gående icke alls verkar på *en annan* individ, vars viljekraft är starkare. Det är utan tvivel i någon mån som man skulle kunna tänka sig i fråga om anläggande av en mina. Minan antändes. Huruvida den sedan gör skada eller icke, kan ju bero på åtskilliga omständigheter. Möjligen kan det bero på att elden slocknat, innan själva minan hunnit brinna av, men även kan det bero på, huruvida den byggnad, som man tänkt spränga, är så kraftig, att den kan motstå vad minan kan utveckla av kraft. Men just sådana försök, som i strafflagens 19 kapitel omförmälas, straffas ytterligt hårt, utan allt tvivel därför att de anses vara så utomordentligt allmänfarliga. Naturligtvis kan det frihetsbrott, som här är i fråga, i realiteten icke ställas i likställighet med försöksbrotten i 19 kapitlet, men otvivelaktigt kan man dock från en annan sida säga, att försöksbrotten enligt 22 § 15 kapitlet också äro av en från en viss synpunkt ganska allmänfarlig natur. Det är därför utan tvivel som lagstiftaren har ansett, att så pass strängt straff, som här är i fråga, bör stipuleras. Vi få komma ihåg att vår strafflag icke, som så ofta annars varit påstått, uteslutande övergått till eller vilar på förbättringsteorien, utan att otvivelaktigt den också har kvar och måste hava kvar åtskilligt från avskräckningsteorin. Det gäller här utan tvivel att skydda den arbetsvillige, den som anser, att han är i sin goda rätt att arbeta eller att få genom sitt arbete bidraga till hustru och barns uppehälle. Men det gäller också att skydda tredje mans rätt, som här otvivelaktigt kommer i stor fara, om genom en utbredning av oroligheter samhället eller orten, som man ofta plägar säga, sättes i gungning. Det gäller också att samhällets intresse må skyddas, samhällets intresse av samhällsfrid och arbetsro och lugn och förmåga att skydda varje individs rätt. Men det gäller även att detta avskräckningsmedel skall utgöra ett skydd för den brottslige själv uti en situation, då så lätt besinningen förflyger, och vara ett medel ägnat att avhålla honom från att gå vidare uti excesser och sålunda utsättas för de svåra straff och påföljder, som av den förökade brottsligheten kunna komma. Det är naturligtvis dessa synpunkter, som här gjort sig gällande, och som också åstadkommit, att det kan vara ett verkligt gott, att möjlighet finnes att vid förekommande tillfälle jämväl genom en häktningståtgärd kunna avstyra de vidare svårigheter och oroligheter, som annars kunde uppstå.

Nu har man sagt, att framför allt bör man rikta sig på att få bort häktningen, och man har sagt, att den under den tid som gått, visat sig bliva så missbrukad, att det vore hög tid, att den komme bort. Men däremot har man å andra sidan framhållit, att genom detta missbruk och genom de utslag som fällts helt visst även de, som ha med polisväsendet att göra, blivit så ytterst försiktiga att använda denna rätt, att det kan unge-

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

färligen göra detsamma om den finnes eller icke. Utan att så mycket fästa mig vid att det senare argumentet snart sagt slår ihjäl det förra, vill jag dock påpeka, att vad som från många håll särskilt blivit betraktat såsom missbruk av häktningsrätten ingalunda är bevisat vara detta. Det var, om jag icke miss-tager mig, vid förra riksdagen som en talare här utförligt redogjorde för, hur det kunde komma sig, att man i första instansen ofta funne sig föranlåten att kanske redan efter första rannsakingstillfället släppa den som häktats, och detta utan att man kunnat påstå att häktingen skett mot lagen.

Men det må vara med detta huru som helst, om en lag blir missbrukad, är det ju ofantligt ledsamt, men icke är det sagt att lagen därför är olämplig, utan det är väl snarare så, att de, som handhava lagen, icke visa sig vuxna att handhava den.

De, som nu särskilt försökt att reformera detta förhållande, hava sagt, att, även om man ordnar med lagen så, att den allmänna häktningsrätten kommer bort, det dock alltid finns kvar en annan omständighet, varigenom man kan för ett visst tillfälle göra lagen effektiv, som den nu är föreslagen att lyda: detta skulle vara genom den så kallade anhållningsrätten. Huruvida denna så kallade anhållningsrätt kan tillämpas vid förhållanden sådana som här kunna ifrågakomma vill jag lämna därhän, men så mycket kan jag öppet och klart förklara, att, även om man kan tänka sig, att i större städer, där polisstyrkan är kraftig och utvecklad, en anhållning kan ske, utan att därav nödvändigt behöver följa häkting, det är alldeles visst, att för landsbygden, för i övrigt glest befolkade och med otidsenlig polisbevakning försedda orter denna anhållningsrätt kommer att visa sig vara av noll och intet värde. Där det snart sagt ur alla parters synpunkt kunde vara nyttigt, att en eller annan för ögonblicket eliminerades bort från den oroliga punkten, lär detta dock vara omöjligt, om icke sådant kan av tillräckligt kraftig polisbevakning genomföras och stärkas därigenom, att personen förklaras häktad.

Under sådana förhållanden är det åtminstone min övertygelse, att det skulle vara förenat med ganska stora vådor för snart sagt de flesta i samhället, om någon rubbning skedde med avseende å detta lagbud. Och det är icke så, som man ofta nog vill framställa saken, att detta lagbud endast är tillkommet och kvarstår för att skydda arbetsgivarnes rätt. Nej, jag vågar påstå med full erfarenhet och full uppfattning av vad jag säger, att många och stora äro de arbetarlager, som i denna lag och den möjlighet, den har för tillämpning, se ett utomordentligt gott skydd för sin frihet och för sin möjlighet till arbete. Under sådana förhållanden har det icke varit mig eller de reservanter, som tillika med mig låtit anteckna sig här vid detta lagutskotts-

utlåtande, möjligt att på något sätt gå med på de förslag till ändring i den föreliggande lagen, som framkommit, utan vi hava yrkat, att samtliga dessa måtte avslås. Och det är härtill jag, herr talman, också ber att få yrka bifall.

*Lagförslag
angående ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Herr Söderbergh: Den föregående ärade talaren har för egen del och å sina medreservanterns vägnar vidhållit den ståndpunkt, som de intagit i lagutskottet, den non-possumus-ståndpunkt, som finner Åkarpslagen ganska bra som den är, som icke vill medgiva ens den ringaste lilla förändring i denna lag, som hänsynslöst avvisar även den mest bevekande vädjan till försoning och ömsesidigt tillmötesgående, en sådan vädjan, som gjorts i herr Zetterstrands motion, gjorts, såsom herr Zetterstrand betygart, i samhällsfridens intresse. Nej, rent avslag på alltsammans! Åkarpslagen skall förbli oantastad. Visserligen har den varit ett missfoster allt ifrån begynnelsen, men just därför verkar den skrämmande och avskräckande, just därför är den så nödvändig och så bra att ha, enligt den ärade talarens uppfattning. Ja, den lär till och med kunna betecknas som exponent för statsnyttan, såsom vi en minnesvärd aftonstund under förra årets riksdagingo höra från trovärdigt håll.

Det finns emellertid många, för vilka Åkarpslagen är och förblir en styggelse och som just ur statsnyttans, den sanna statsnyttans synpunkt kräva lagens upphörande eller reformering, ur den statsnyttans synpunkt nämligen, som icke är förbehållen åt ett maktägande fåtal i staten, utan som kan räcka till för medborgare litet var, i vilken ställning de än befinna sig, i vilka anspråkslösa förhållanden de än hava att draga sig fram. Åkarpslagen har debatterats upprepade gånger, och det har här i kammaren förut sagts säkerligen allt, som kan vara att säga om denna lag, men för varje ny gång den kommer upp på dagordningen, måste de gamla skälen dragas fram på nytt. Sanningarna om Åkarpslagen, uttalade gång på gång av de mest ansedda och erfarna auktoriteter, fördunklas icke. Dessa sanningar förlora icke sin kraft därför, att de alltjämt tyckas göra så föga intryck på åtskilliga håll. Och detta hindrar icke oss andra att om och om igen upprepa dem. Vi hava nämligen icke alldeles uppgivit hoppet, att de ändå till slut skola tränga igenom till seger. För oss är frågan om Åkarpslagens vara eller icke vara av stor socialpolitisk betydelse, och därför kunna vi icke sluta striden, förrän den segern är vunnen.

Vi erinra oss, att den egentliga så kallade Åkarpslagen hade sin födelse vid 1899 års riksdag. Den tillkom i en upprörd sinnesstämning, till följd av missförhållanden, som framträtt under vissa arbetsinrättelser. Den genomtrufades i Andra kammaren med den knappa majoriteten av 108 röster mot 93 för avslag. Då högsta domstolen sedermera hördes över försla-

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

get, underkastades de grunder, varpå detsamma vilade, en ut-
förlig kritik, och förslaget tillstyrktes icke av någon enda ledamot.
Det upphöjdes icke förty till lag. Sådan kunde stämningen
vara på den tiden. Att under de år, som sedan dess förflutit,
ifrågavarande lagstiftning långt ifrån lyckats tillvinna sig ökat
förtroende, utan i stället den uppfattningen allt mer stadgat sig
att ett verkligt misstag blivit begånget, det finns väl numera
knappt någon opartisk person här i landet som vill bestrida.

Krav på ändringar i lagen ha upprepade gånger framkom-
mit i Riksdagen, senast åren 1910, 1911 och 1912. Vid fjöl-
årets riksdag framlades en kungl. proposition i ämnet av samma
lydelse som den, som nu är före och som blivit tillstyrkt av
lagutskottets majoritet. Den föreliggande propositionen påyrkar
icke, som ju varit det mest önskvärda, ett definitivt förkastande
av Åkarpslagen. Den inskränker sig till att söka undanröja
de mest ödesdigra och beklagliga verkningarna av lagens till-
lämpning.

Genom brottsbeskrivningen i lagen lämnas icke någon till-
räcklig ledning för bedömande av frågan, huruvida i ett visst
fall en brottslig handling föreligger eller icke. Detta gäller nu
särskilt i fråga om hotet. Denna brist har föranlett, att personer
kommit att åtalas och av underdomstolar dömts för åtgärder,
som i allmänhet ansetts fullt befogade eller som varit av den
beskaffenhet, att icke den ringaste fara uppstått för effektens
inträdande. En mängd åtal har anställs för rena bagateller
eller av de obetydligaste anledningar. Det har ju också visat
sig, att ända till 33 % av dylika åtal befunnits obefogade. Nu
kan med fullt fog ifrågasättas, om sådant verkar till aktning
för lag och myndigheter. Nej, det måste naturligtvis leda till
missaktning, till missstro och förhärdelse. Det föreslås nu en
begränsning härutinnan, så att hotet skulle avse misshandel eller
annan brottslig gärning. Detta var den första ändringen.

Den andra ändringen innebär nedsättning av straffmaximum
från två års straffarbete till två års fängelse. Det har ju visat
sig, att det nuvarande maximum av två års straffarbete är full-
komligt onödigt. Kungl. Maj:t har ännu aldrig i något mål av
ifrågavarande beskaffenhet bestämt straffet högre än till tre må-
naders fängelse. Det nu föreslagna straffmaximum av två års
fängelse lämnar alltså tillfälle till ådömande av vida högre straff
än hittills. Men vad som är viktigare är, att genom en sådan
ändring av straffsatsen den häktningsrätt inskränkes, som i en
mängd fall blivit på det mest upprörande sätt missbrukad. Här-
om hava vi tidigare erhållit fullt autentiska vittneshörd. Jag
vågar påstå detta gent emot den föregående ärade talaren.

Slutligen föreslås en inskränkning i åtalsrätten. För närva-
rande äger allmänna åklagaren åtala ifrågavarande brott utan
angivelse. Det föreslås nu, att brottet icke må åtalas av allmän

åklagare, såvitt icke målsägaren angiver det till åtal eller brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. En sådan inskränkning av åtalsrätten har visat sig alldeles nödvändig till förekommande av åtal i okränkta mål. Härtill kommer ju också, att andra brott av liknande slag icke ställts under allmänt åtal. Det har uppenbarligt varit i ensidigt arbetsgivarintresse — det kan ju icke förnekas — som man lagt den oinskränkta åtalsrätten i fråga om dessa brott i allmänna åklagarens hand.

Dessa äro nu de tre ändringar, som Kungl. Maj:t föreslagit i Åkarpslagen och som ansetts i synnerhet vara av behovet påkallade. Nu har ju härigenom icke det, som alltid förklarats vara det fundamentalt oriktiga i Åkarpslagen, avlägsnats. Det är lagens karaktär av klasslag. Lagen drabbar endast tvångsförsök mot arbetsvilliga och således inga andra än kroppsarbetare eller dem, som ställa sig solidariska med dessa. Däremot drabbar den icke den arbetsgivare, som med aldrig så kraftigt hot försöker tvinga en annan arbetsgivare att t. ex. sluta sig till en lockout. Ett sådant tvångsförsök, som kan gå ut på den senares ekonomiska ruin, är oåtkomligt; för arbetsgivaren finnes ingen Åkarpslag. Detta strider uppenbart mot principen om allas likhet inför lagen, och det är detta, som mer än något annat måste vara ägnat att försvaga förtroendet till lagstiftningens opartiskhet. Det är sådant, som väcker och underhåller tvedräkt mellan de olika klasserna i samhället.

Men man förstår ju, att Kungl. Maj:t ej funnit lämpligt att taga steget fullt ut och föreslå slopandet av hela Åkarpslagen, då icke den ringaste utsikt funnits för, att förslaget härom skulle vinna avseende i denna kammare. Kungl. Maj:t har stannat vid vad som möjligen borde kunna ernås efter den betänketid, som lämnats sedan förra året. Men denna tid har tydligen varit förspilld, åtminstone för högermännen i lagutskottet — för alla utom en, men han sitter icke i denna kammare.

Då den kungl. propositionen föredrogs i lagutskottet, yrkade först en högerrepresentant från Första kammaren helt kort och gott avslag å densamma. Jag framställde därefter i första hand det yrkandet, att utskottet skulle tillstyrka antagande av propositionen, men jag förklarade mig villig att avstå från detta yrkande och, för att åtminstone något måtte vinnas i denna sak, ansluta mig till herr Zetterstrands motion, därest någon större enighet genom ömsesidigt tillmötesgående stode att vinna inom utskottet. Herr Zetterstrands motion innehåller samma förslag, som väcktes här i kammaren i föl av herr Berger och som vid den slutliga voteringen samlade 71 röster mot 73 för avslag. Det avser, att straffmaximum för ifrågavarande försöksbrott skulle nedsättas från straffarbete i två år till två års fängelse. Härigenom skulle, såsom förut framhållits, framför allt en del överilade häktningsåtgärder förebyggas. Men, herr talman, den

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Lagförslag hänvändelse, som jag på sådant sätt gjorde, vann väl instäm-
 ang, ändrad mande från vänsterhåll, men från högerkamraterna från denna
 lydelse av 15 kammare avvisades den utan allt betänkande: *non possumus!*
 kap. 22 och Ja, det återstår nu att se, om hela den stora högermajori-
 24 §§ straff- teten i Första kammaren finner sig böra och kunna följa sina
 lagen. utskottsrepresentanter. Jag är djärv nog att förutsätta, att så
 (Forts.) icke skall ske.

Det talades häromdagen i en religiös högertidning om »en besökelsens tid för högern, på vilken den hade alla skäl att noga akta». Uttalandet hänförde sig till den föreliggande kungl. propositionen om indragning till statsverket av brännvinsförsäljningsmedlen. Men jag tillåter mig att undra, om det icke kan passa på den dag i dag är och för ifrågavarande förslag om Åkarpslagens reformering. Det är en besökelsens dag så viktig och ödesdiger som någon.

Högerns ärade ledare i denna kammare uttalade i ett mycket uppmärksammat anförande på ett möte i det gamla frihetslandet Dalarnes huvudstad under valåret 1911 den förhoppning, att högern till sist skulle lyckas samla Sveriges arbetare kring sitt program, och vid ett annat tillfälle samma år, att varje lagstiftning, som icke bygges på en förtroendefull samverkan mellan arbetsgivare och arbetare, utan giver den ena parten ett oberättigat övertag över den andra, är oantaglig. Ja, jag har ingen befogenhet att här tala å arbetarnes vägnar; men har högern på sitt program Åkarpslagens fortsatta oantastlighet, då säger mig mitt sunda förnuft, att kring det programmet fylka sig aldrig Sveriges arbetare. Men i det andra ordet instämmer jag på det allra livligaste för min del. Det var ett sant ord valåret 1911, och fastän inga andrakammarval stå för dörren, är det lika sant år 1913.

Ja, herr talman, i hopp att detta ord nu måtte i handling omsättas, skall jag sluta mitt anförande med yrkande, i enlighet med lagutskottets hemställan, å bifall till den kungl. propositionen.

Friherre De Geer, Louis: De båda föregående talarne ha framställt var sitt yrkande. Jag skall be att till dessa få lägga ett tredje. Jag skall emellertid icke länge uppehålla kammaren i denna till den grad utdebatterade fråga. Det förslag till en försiktig och moderat lösning, varigenom man skall kunna borttaga det mest förhatliga — jag tvekar icke att säga — mest orättvisa i Åkarpslagen och som framlades vid förra riksdagen av herr Berger, är redan av den siste talaren omnämnt. Han omnämnde även den stora minoritet, som röstade för detta förslag; det var endast två röster, som fattades för att kammaren då kommit till ett positivt resultat i denna så länge omtvistade fråga. När det voteringsresultatet tillkännagavs, uppstod hos

mig och väl ganska många andra en säker förhoppning om, att kammaren till nästa gång, då frågan åter kom fram, skulle vara mogen att giva med sig och gå in på någon moderation av Åkarpslagen. Det tyckes nu, såsom den föregående talaren påvisade, icke vara mycken utsikt därtill, då samtliga högerrepresentanter i lagutskottet från denna kammare motsatt sig varje förändring; endast en, herr Holmdahl från Andra kammaren, har vågat sig på att förorda det Bergerska, av herr Zetterstrand i motion upptagna förslaget.

Om det verkligen är så, att kammarens majoritet är fast besluten att icke gå in på något i den vägen, tror jag, att det är att mycket beklaga. Jag kan omöjligen tro, att kammarens majoritet gör klokt i att sätta sig emot varje än så moderat förslag till förändring i lagen och ställa sig döv för alla de skäl, som från rättvisans och billighetens synpunkt anförts mot densamma, samt därigenom giva landet den föreställningen, att kammaren mera ser på vad en talare i fjol helt öppenhjärtigt kallade nyttan för näringarna än rättvisans och billighetens krav.

Då jag icke uppgivit allt hopp, att kammaren denna gång möjligen skulle kunna reflektera på det Bergerska förslaget, skall jag tillåta mig att yrka bifall till herr Holmdahls reservation.

Herr Alexanderson: Som den föregående talaren sade, är förvisso detta ämne utdebatterat i den meningen, att de olika åsikterna gång på gång inom Riksdagens kamrar fått brytas och giva skäl för sig. Men, som herr Söderbergh yttrade, det är icke möjligt, att denna fråga kan få dö bort, förrän den lösts i den riktning, varom den kungl. propositionen här givit anvisning. Jag måste därför anhålla att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för att ytterligare belysa denna fråga i det läge, den nu har, och med anslutning till de synpunkter, som framlades vid förra årets debatter och som delvis icke blifvit bemötta.

Friherre De Geer yrkade bifall till herr Zetterstrands motion, och jag skall så gott först som sist be att få förena mig med honom i detta yrkande på de skäl, som han själv angav, nämligen att det synes vara den enda förutsättning, under vilken man kan få bort den allvarligaste, den verkligt *farliga* bristen i den nuvarande lagstiftningen. Jag har redan i ett vid lagutskottets utlåtande fogat särskilt yttrande angivit, att jag för min del har varit beredd att i utskottet hemställa om bifall till den linjen. Och oaktat icke inom utskottet kommit till stånd den sammanjämkning, som i samhällsfredens intresse varit så lyckosam, så anser jag mig nu böra förena mig i det yrkande, som av honom framställdes på bifall till denna ytterst moderata ändring av den nuvarande lagen.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Jag har i det särskilda yttrandet påpekat, att jag måste finna det förhållande, att Kungl. Maj:ts proposition återkommit i år i samma skick som i fjol, vara synnerligen väl motiverat av, förutom sakskäl, det läge, som frågan kommit uti genom kamrarnas vid förra riksdagen utpräglat motsatta beslut. Då icke heller Andra kammaren i fjol antog det medlingsförslag, som regeringens proposition innebar, så skedde det — det veta vi mycket väl alla — helt enkelt därför, att avslaget redan kommit från denna kammare. Men om man däremot vill beteckna, som man någon gång gjort, detta Andra kammarens beslut såsom en tom demonstration, tar man säkert storligen fel. Den, som känner ställningen i detta hänseende inom det liberala partiets stora flertal, inser väl, att den verkliga ståndpunkt, som Andra kammarens majoritet skulle intagit, ifall den icke tagit hänsyn till behovet att komma till någon försoning med den motsatta ståndpunkten, är den, som regeringens proposition i år och i fjol betecknar såsom den rationella, nämligen Åkarpslagens fulla bortstrykande ur lagen, så att den endast står som ett mörkt minne. Det fanns då ingen anledning för kammaren att, sedan försoningsförsöket misslyckats, handla annorlunda än att angiva vad dess utgångsställning var vid detta ifrågasatta försoningsförsök, och det var därför helt naturligt, att den kammaren icke antog propositionen, utan handlade som den gjorde.

Vid sådant förhållande har helt naturligt Kungl. Maj:t nu förnyat detta försök, som gjordes i fjol. Och Kungl. Maj:t har därvid i sak gått en medelväg, som — jag kan icke tänka mig, att någon kan säga annat — giver på ett rättvist avvägande sätt åt de olika åsikterna vad dem rimligen tillkommer. Förslaget tar bort de brister, som herr Söderbergh nyss angav; det råder bot för den vaga formulering av detta ömtåliga brottsbegrepp, som ofta möjliggör, att åtal anställas utan laga skäl; det tar bort den omotiverade allmänna åtalsrätten i sådana fall, där allmän ordning och säkerhet icke äro i fara, och sätter slutligen ned straffsatsen, som aldrig kunnat med några skäl försvaras. Det tar å andra sidan all rimlig hänsyn till deras åsikt, som anse, att det kräves särskilt skydd för den frihet, varom här är fråga, friheten till arbete. Det gör detta genom att bibehålla straffbarhet här redan på försökets stadium, medan eljest ett tvingande blir bestraffat först vid fullbordat brott. Det låter detta straff icke stanna vid en obetydlighet, utan går upp till två års fängelse.

Jag för min del kan icke finna annat, än att i det yttrande till statsrådsprotokollet, som är fogat vid den kungl. propositionen, på ett segerrikt sätt besvarats de invändningar, som under debatten förra året framkommo mot den i Kungl. Maj:ts proposition intagna hållning. Dessa invändningar gjordes förnämligast från två håll, av herrar Trygger och Thyren. Vad herr

Tryggers anmärkningar angår, anhåller jag att få återkomma till dem senare. Beträffande herr Thyren vill jag bara för min del säga, att jag icke trots mycket grubblande kunnat utfundera, vilka av de Kungl. Maj:ts proposition vidlådande, av herr Thyren anmärkta tekniska brister, det är, som icke finnas i såväl den nuvarande lagen som också och framför allt i hans egen motion. Jag har samtalat härom med många jurister, och ingen av dem har trots herr Thyrens kända klarhet i argumenteringen kunnat med ledning av hans eget yttrande få någon klarhet uti vad det är han vänt sig emot. Vid sådant förhållande måste man komma till den slutsatsen, att dessa brister, ifall de förefinnas, måtte vara av den subtila karaktär, att de icke få någon egentlig betydelse i praktiken. Men jag skall icke här uppehålla mig vid detta, ty de tekniska brister, som det gäller, äro sådana, som i alla händelser bortfalla, om man begränsar sig till att antaga herr Zetterstrands motion. De angå frågan om en förändring av själva brottstypen genom att man inskränker hotbegreppet, men detta moment i lagförändringen bortfaller, om man begränsar sig till herr Zetterstrands motion; och då är det tydligen icke anledning att uppehålla sig vid detta. Det har onekligen varit en olycka med försöken att förbättra denna lagstiftning, att det kommit in ett moment av meningsskiljaktighet i visst rent tekniskt avseende och av mindre praktisk betydelse för frågan. Men icke annat än vad jag förstår, kommer denna skiljaktighet att bortfalla till gagn för själva saken i och med det, att man begränsar sig till den punkt, på vilken herr Zetterstrands motion tager sikte. Då kvarstår väl, att herr Thyren och hans meningsfränder skulle önska generalisera försöksbrottet i dess helhet. Men då i allt fall man icke gör något avsteg från den lagstiftning, som redan är, genom att stå kvar vid att begränsa straffbarheten till dessa speciella brott, och då vidare det visat sig, att denna generalisering stött på motstånd inom inom olika läger, så föreställer jag mig, att den omständigheten icke kan utgöra hinder för dem, som helst önska den Thyrenska linjen, att i alla fall obetingat föredraga den Zetterstrandska framför den nuvarande lagstiftningen.

Det förhållandet, att i fjol förelågo två olika medlingslinjer, spelade utan tvivel en viss roll här i kammaren vid frågan om lagändringen. Men det var utan tvivel en annan omständighet, som därvidlag gjorde mera. Jag ber att få erinra om en episod, som avslutade Första kammarens debatt i fjol. Vi hade litet var här i kammaren en ganska bestämd känsla av, att det började väga över till förmån för de framställda medlingsförslagen — då i debattens elfte timme friherre Åkerhielm ingrep med ett anförande, däri han mycket riktigt konstaterade denna stämning, men framhöll, att de båda medlingslinjerna, som uppenbarligen hade var för sig vunnit sympatier inom kammaren, dock voro

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

sådana, som framkommit under själva debatten. Särskilt vore detta förhållandet med det Bergerska förslaget; kammaren hade icke haft det tillfälle att betänka förslagets innebörd och lagtekniska beskaffenhet, som man kunde begära för att på stående fot göra en förändring. Han ansåg därför, att för det dåvarande agendum, och bli kvar vid vad som var.

Sedan dess har ett år förflutit. Ingen kan nu säga, att den Bergerska medlingslinjen, som nu är den enda kvarstående och som vid voteringen i fjol — tvärtemot vad friherre Åkerhielm antog — visade sig vara den, som hade de största sympatierna, är något nytt, som man icke haft tillfälle att sätta sig in uti. Detta så mycket mera, som den vid denna riksdag återupptagits i en särskild motion och varit föremål för lagutskottets prövning. Från intet håll har kunnat framställas någon invändning mot den lagtekniska beskaffenheten hos detta förslag, utan tvärtom har detsamma faktiskt även i år varit omfattat med stora sympatier, såsom framgick redan av herr Söderberghs anförande.

Om man således icke från den sidan längre kan ha några betänkligheter mot att antaga herr Zetterstrands motion, så skulle således dessa betänkligheter bestå däri, att man ur rent saklig synpunkt funne det oriktigt att i någon mån avvika från den nuvarande lagstiftningens ståndpunkt eller ock att man anser, att lagändringen bör företagas på en helt annan linje. Det sista var herr Tryggers mening i fjol. Han erkände, att den nuvarande lagstiftningen är behäftad med allvarliga brister, men ville gå en helt annan väg för deras avskaffande. Herr Trygger står som bekant i den situationen, att han vid Åkarpslagens antagande på det allra kraftigaste kritiserat densamma, i så starka ordalag till och med, att han betecknade den såsom *obehöflig*, *obillig* och *farlig*. Det var denna ståndpunkt, vilken han likvisst med, såvitt jag förstår, synnerligen hållbara juridiska och andra skäl utvecklat, som han emellertid i fjol frånträdde, då han med en viss högtidlighet avgav en förklaring över skälen, varför han nu kommit till en annan ståndpunkt. Denna förklaring har karaktären av en verklig rättsvetenskaplig omvändelse. Herr Trygger hade kommit till den åsikten, att själva det brott, varom det nu är fråga, är av en annan och helt ny beskaffenhet och icke finge betraktas på det sätt, som han gjort år 1899. Jag skall tillåta mig att något närmare se på den omvändelsen och de skäl, som han anført för densamma. Jag har en särskild anledning därtill, då jag erfarit, att herr Tryggers rättsvetenskapliga auktoritet har ett stort inflytande på en hel del människors uppfattning och på deras vördnad för denna nya åskådning. Vi hörde också nyss herr af Ekenstam säga, att det var nog icke utan fog som en dylik åsikt gjorts gällande.

Vad sade herr Trygger i fjol?

»Men — och härmed kommer jag till, huru jag numera över huvud taget betraktar denna sak — när man noga undersöker densamma, undrar jag, om det icke klarar för en, att den riktiga ståndpunkten är, att det här i själva verket icke är fråga om ett vanligt brott mot annans frihet, eller om ett försök att tvinga någon till något, utan det är fråga om ett alldeles nytt och självständigt brott, ett brott, som först i våra dagar uppkommit. Det man vill skydda genom denna strafflagsbestämmelse, det är rätten att arbeta för sig och de sina. Detta rättsgoda, som förut icke varit hotat, är det, som lagstiftaren genom ett straffbud velat säkerställa. Och detta rättsgoda är väl ett gott av högsta värde, fullt värt lagstiftarens uppmärksamhet.»

Herr Thyréu sade förra året i Riksdagen, att han »hela tio minuter» grubblat över regeringens förslag i en viss punkt och icke kunnat komma till klarhet. Jag har grubblat i timmar över, hur det är möjligt för en skolad rättsvetenskapsman att säga vad herr Trygger här yttrat. Medan jag i går som bäst grubblade över den saken, kom min lilla dotter in till mig med sina satslösningsexempel och begärde min hjälp. Den sats, som hon hade sig förelagd till lösning, var ett gammalt ordstäv. Jag ber om ursäkt, att jag citerar detsamma; jag hoppas, att ingen i kammaren och särskilt icke den ärade kammarledamoten själv måtte ta det illa upp. Gamla ordstäv äro ju ofta en smula drastiska i sitt bildspråk, utan att det är så illa ment. Det lydde emellertid: »*Aven visa höns värpa i nässlor*». Jag erkänner, att ordstävets rätta mening är mig en smula dunkel. Meningen är möjligen den, att stundom instinkten driver att företaga handlingar, som, ehuru de från vanlig mänsklig synpunkt te sig alldeles irrationella, dock i en viss situation för vederbörande själv är det enda möjliga sättet att få ha sitt i fred. Det föreföll mig i allt fall, som om det var ett svar från höjden, som jag fick på min fråga.

Jag tänkte vidare: om på den tiden, då jag var en ung adept i rättsvetenskapen i Uppsala, jag eller någon annan adept kommit fram med denna nya teori såsom en upptäckt, som ställde på huvudet den gamla åskådningen beträffande denna sak — hur skulle icke min högt värderade lärare och mästare, den skarpsinnige rättsvetenskapsmannen, professor Ernst Trygger, om *han* hade haft att bedöma detta, bestått en hårdhänt kritik åt den, som kommit fram med en sådan konstruktion! Det är icke möjligt annat, än att han måste hava sagt, att några av rättslärans enklaste elementer blivit förbisedda. Dessa elementer nämligen: att bakom varje straffrättsats: »om du gör det eller det, så blir det straff» ligger vad vi jurister kalla en *norm*, det vill säga en sats av typen: »du skall icke handla på det eller det viset», t. ex. »du skall icke tvinga någon annan utan laga rätt att något handla, tåla eller underlåta». *Men bakom normen*

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

åter ligger det, som är anledningen till att den uppställts, samhällets önskan att skydda ett visst befogat intresse, i detta fall den allmänna mänskliga handlingsfriheten. Säger man alltså, att här föreligger icke straffbud för ett brott, som består däri, att man tvingar eller försöker att tvinga annans frihet, utan en straffbestämmelse, som skyddar rätten att arbeta för sig och de sina — då har man bara vänt eu smula på synpunkten, ingenting annat; i stället för att nämna normen har man nämnt det intresse, som normen avser att skydda. Rätten att arbeta för sig och de sina, så att ingen obehörig hindrar mig därutinnan, har alltid varit i viss omfattning skyddad av samhället. Den skyddas naturligen just genom denna norm: du skall icke tvinga en annan, och genom den därpå byggda straffsatsen: om man tvingar en annan, straffas man på det eller det sättet.

Det är således med mycket enkla medel möjligt att konstatera, att det icke ligger något i denna nya konstruktion. En helt annan sak är möjligheten att *juridiskt konstruera* brottet på det ena eller andra sättet. Man kan karaktärisera det som försök att tvinga — eller man kan säga, att det är ett särskilt kvalificerat våld eller hot mot en annan. Men detta får icke skymma blicken för det huvudsakliga, att ett jämställande av de fall, där detta våld eller hot har haft till resultat ett verkligt genomförande av tvånget, med de fall, där förbrytelsen stannat vid tvångsförsökets stadium, icke är berättigat. Detta olika sätt att konstruera brotten tekniskt kan icke få utöva inflytande på själva uppfattningen av brottets grovhet och det straff, som det bör förtjäna. Därför har i Kungl. Maj:ts proposition på några rader fullkomligt träffande avfärdats herr Tryggers invändning, då det säges: »Men förutom det, att nämnda konstruktion förutsätter en lagändring och icke kan i formellt hänseende lända till försvar för nu gällande bestämmelser, torde förtjäna framhållas, att den straffskala, som visat sig för hög, så länge brottet skolat bedömas såsom försök, säkerligen skulle befinnas lida av samma fel, även sedan brottet blivit självständigt. Brotts svårhet förändras ju icke genom en ny uppställning. Den med den höga straffskalan följande häktningsrätten skulle likaledes medföra samma olägenheter som förut.»

Friherre De Geer har nyss berört ett annat skäl, som en talare i fjol framställde mot en lagändring, med ett förskönande namn kallat lämplighetsskälet eller med ett ännu skönare namn statsnyttans skäl — det argument, som utmynnade i förklaringen, att näringarna tåla icke vid en ändring i Åkarpslagen, ty däri genom riskerade man, att arbetslönerna skulle pressas upp så, att näringarna komme att lida. Det talas ju ofta från den sidan om den brist på verklighetssinne, som utmärker de ideologer, vilka mera framhäva rättfärdighetssynpunkten än »statsnyttan». Men vilket verklighetssinne är det då, som frammanar en sådan

skräckbild, som att arbetslönerna skulle pressas upp, därest ett försök att hindra någon att antaga arbete skulle, väl icke bliva straffritt, men icke kunna straffas högre än med två års fängelse? Det sades också ärligt och öppet ifrån i den åsyftade talarens anförande, liksom av flere andra i föl, att det *verkliga* skälet, varför man vill hava lagen kvar i det skick den har, är, att den formella häktningsbefogenheten mot bofast person bortfaller i och med det att straffsatsen icke inrymmer högre straff än fängelse. Det har icke undgått mig, att de *jurister*, som yttrat sig mot lagändringen, i allmänhet gått besvärade omkring detta skäl och på ett eller annat sätt försökt att turnera saken annorlunda. Och jag vill icke bestrida, att de, som så gjort, kunnat hava den uppfattningen, att det förhåller sig med denna häktningsfråga på ett något annat sätt. Men jag kan icke tro, att många hava blivit övertygade av *den* dialektik på denna punkt, som i föl presterades av herr Trygger. Han sade, att den omständigheten, att det gång på gång händer, att en av åklagaren i Åkarpsmål häktad person i många fall redan vid första rättegångstillfället blir lössläppt, icke alls vore något egendomligt eller innebure något bevis för att häktningen varit olaglig. Ty, sade herr Trygger, jag fäster uppmärksamheten på, att man kan häkta med hänsyn till risken, att den tilltalade *undandröjer bevis*, exempelvis genom att påverka vittnen. Det vore alltså möjligt, att åklagaren haft sådana skäl, men att de bortfallit, så snart den tilltalade blivit inställd för domstolen och vittnena också blivit hörda; och följaktligen hade domstolen handlat rätt, som släppt honom, utan att därav kunde dragas någon slutsats, att åklagaren förfarit olagligt, som häktat. Jag säger, att jag icke kan tänka mig, att det finnes många, som blivit övertygade av detta ur dialektisk synpunkt oangripliga mäterstycke. Ty särskilt alla de, som haft något med domareverksamhet att göra, veta, i huru sällsynta fall det blir anledning att häkta för risken, att den tilltalade skall undandröja bevis genom påverkan å vittnen. Det är särskilt vid brott av menedstyp och oredlighetsbrott, som man kan förutsätta, att vederbörande ärnar slingra sig undan på den vägen, liksom han vid synnerligen grovt brott skäligen kan misstänkas skola söka undandröja *spåren* av missgärningen. Men att det beträffande sådana fall, där en arbetare försöker tvinga en annan, skulle föreligga särskilda skäl att antaga, att han dessutom skulle vilja anstifta mened hos vittnena, och att man *därför* skulle företaga häktningar i en utsträckning, som icke har någon motsvarighet inom andra brottskategorier — det faller utom varje praktisk diskussion. Av intresse är det endast såsom markerande den rent formella häktningsbefogenhet, som föreligger för åklagaren, och som måste bort, då den i realiteten frestar att ideligen använda den på ett olagligt sätt.

I själva verket inträffar det också mycket ofta, att ögon-

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 13
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

blicket efter, sedan en person begagnat sig av denna dialektiska försvarsgrund, han *faller ur rollen* och uppenbarar sin verkliga mening. Den kalamitetén hände nyss herr af Ekenstam. Han sade först: »Det är icke alls säkert, att det föreligger någon olaga häktning, ty åklagaren kan kanske åberopa det fullt lagliga skälet, att man vill hindra undanröjande av bevis eller rymning». Men därpå fortsatte han ungefär så: »Nu säger man, att häktningsrätten kan bortfalla och att dess uppgift att hindra oroligheter fylles redan av en anhållningsrätt, om blott polisen gör sin plikt. Ja, detta kan, sade herr af Ekenstam, alldeles utmärkt väl låta höra sig i vad angår städerna, men huru går det på landsbygden? Jo, där är ordningsmakten icke nog stark, och därför behöves där häktningsrätt för att hindra oroligheter. Ögonblicket efteråt erkänner sålunda herr af Ekenstam, visserligen icke direkt, men indirekt genom sin bevisföring, vad han i själva verket åsyftar med häktningsrättens bibehållande, nämligen att åklagaren måtte använda den för ändamål, som han själv måste erkänna såsom olagliga! Jag förmodar, att herr af Ekenstam i sin domareverksamhet någon gång varit i den situationen, att, sedan en tilltalad nekat för en viss gärning, han ögonblicket därefter försagt sig och indirekt erkänt vad han nyss nekade till. Och jag hemställer till hans eget omdöme, huruvida det icke förefinnes en liten parrallellism mellan denna situation och vad som nyss hände honom själv.

Ja, herr talman, jag har redan länge uppehållit mig med denna angelägenhet, men jag kan i viss mån ursäkta mig med den gamla satsen: »Därav hjärtat fullt är, därav talar munnen». Jag vill nu slutligen endast be kammaren besinna, huruvida det kan vara riktigt och klokt att bibehålla en lagbestämmelse, om vilken man alltså måste erkänna, om vilken alla, även de, som icke alldeles öppet och direkt vilja erkänna det, veta, att den bibehålles i det klara medvetandet, ja, man skulle nästan vilja säga i den förväntan, att den skall användas på ett sätt, som man nödgas erkänna såsom olagligt. Man inför icke någon ny häktningsgrund i lagen, och man kan naturligtvis icke göra det. Det läser icke finnas någon, som vill föreslå, att en häktningsrätt, som medför, att den häktade får sitta inne ända till domstolsrannsakingen, skall förefinnas gentemot svenska medborgare blott på den grund, att man anser sig ha att befara, att några oroligheter av större eller mindre omfattning skola utbryta. Man är allmänt överens om, att ett sådant inkräktande på den medborgerliga friheten icke kan i lagen stadfästas. Men huru ställer det sig då, om man antager och bibehåller en lag i syfte, att allt, vad man sålunda icke anser sig lagligen kunna införa, skall genom de administrativa myndigheternas olagliga handhavande av lagen ske? Är det möjligt annat, än att kammaren måste känna, huru man här befinner sig på en gungande grund,

att man, såsom herr Berger i fjol sade, »uppenbarligen befinner sig på villovägar», när man på detta sätt behandlar vår rättsordning.

Jag vill också tillåta mig fråga, om det är möjligt, att kammaren kan tro, att detta är *klok politik*. När jag säger politik, ber jag att icke bli missförstådd därhän, att jag skulle vilja giva högern ett opåkallat råd, huru den *ur partisynpunkt* bör inrätta sig och ställa sig till denna lagändring. Jag tager politik i den högre och allmänna bemärkelse av statskonst. Var och en av oss har sin lilla del i ledningen av statens öden i och med att han har plats i representationen; och jag frågar, om det kan vara ett *klokt* sätt att begagna denna sin andel i ledningen av nationens öden *så*, att man undergräver själva samhällsgrundvalarna: tilliten till rättsordningen och tilliten till myndigheterna?

Herr Trygger yttrade för en tid sedan i denna kammare några ord, som jag i viss mening av fullaste hjärta understryker. Han betonade det berättigade och värdefulla för staten uti, att den högre bildningen och den större ekonomiska insikten finge sin behöriga plats, sin andel uti ledningen av samhällets öden. Ja, mina herrar, som sagt, jag behjärtar detta på det allra kraftigaste, och just därför, att jag gör det, vill jag betona, huru nödvändigt det är, för att detta nödiga medinflytande från den högre bildningens och den större ekonomiska insiktens sida fortfarande skall kunna tillkomma vårt folk, att man icke från det hållet gör sig till redskap för ett ensidigt handhavande av statsmakten, vilket för andra samhällsklasser omöjligen kan framstå såsom ett verkligt utövande av rättsvården inom samhället, utan tvärtom måste framstå som ett med kallt blod gjort attentat på denna rättsordning. Just i en tid som vår, då det mycket väl låter tänka sig, att helt andra samhällsklasser få ledningen, är det väl viktigare än någonsin, att man giver dem det goda arv, som ligger uti ett — med bortseende från alla olika åsikter om lämpligaste sättet att handhava statens angelägenheter — *ärligt förvaltande av själva rättsarvet*. Det vore ganska naturligt om ibland de samhällsklasser, som icke kommit i åtnjutande av någon högre bildning, som icke haft tillfälle att förvärva sig någon större ekonomisk insikt och som icke genom så många tusen fibrer som vi äro bundna vid fosterlandets gamla traditioner — det vore, säger jag, rätt naturligt, om de vid sitt tillträde till makten kände sig starkare frestade än vi att använda den på ett sätt, som måste betecknas som ett missbruk av den samma. Att varje övergång till ett annat samhällsskick, sådan som den, vi nu stå i begrepp att göra, är förenad med vissa faror i denna riktning, kan icke vara någon fördolt. Man må sedan ha mera pessimistisk eller i likhet med mig mera optimistisk syn på huru saken kommer att gestalta sig — att faror

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

finnas, kan icke någon skymma sin blick för. Det synes mig då så mycket mera uppenbart, att var och en är skyldig att göra vad i hans förmåga står för att härvidlag åtminstone giva ett sådant exempel, som är ägnat att tillbakatrycka de dåliga inflytelser, som kunna komma att göra sig gällande, och verka med det gamla goda föredömet makt; den är icke så liten, som man stundom kanske tror. Goda vanor uti handhavandet av en stor samhällsprincip, särskilt på rättsväsendets område, sträcka sitt inflytande långt framåt, och dåliga avsteg från sådana vanor bära sin förbannelse med sig.

Jag kan icke tänka mig annat än att på många håll i denna kammare, i många sinnen det måste finnas på bottnen ett nag-gande tvivel: är detta klokt, är detta rätt? Nej, det är varken klokt eller rätt!

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt, att jag skulle behöva uppträda och yttra mig i dag, då vi så grundligt debatterat denna fråga vid föregående tillfällen, men efter den siste ärade talarens anförande anser jag det vara min plikt att uttala mig något i frågan.

Innan denna lag kom till, försökte jag efter mina krafter hindra dess tillkomst, därför att jag ansåg, att lagen, sådan den formulerats, innebar en avvikelse från de grundsatser, som eljest gjort sig gällande i vår strafflag, nämligen att man uppfattade det brott, som förelåg, som ett försök till frihetsbrott, och att man straffade detta försök lika strängt som det fullbordade brottet. Vidare var jag då av den meningen, att de bestämmelser, som funnos i lagen i övrigt, skulle vara tillräckliga för att kunna reagera mot den brottslighet, som man ville träffa genom den föreslagna så kallade åkarpslagen. Sedermera har jag emellertid, i likhet med den siste ärade talaren, ytterligare noga övervägt frågan och har då kommit till den uppfattningen, att det väsentliga icke ligger uti, att man har ett frihetsbrott eller ett försök till sådant brott, utan att brottsligheten i själva verket ligger på ett helt annat stadium. Detta tillät jag mig uttrycka så, att här vore fråga om ett samhällsfarligt angrepp på rätten att arbeta. Brottet består i själva äventyrandet av denna rätt och är fullbordat, så snart ett dylikt angrepp och äventyrande ägt rum. Att vad man här kallar försök till att tvinga någon till arbetsinställelse, i själva verket redan är ett fullbordat brott, nämligen ett för samhället farligt angrepp på medborgares rättighet att arbeta för sig och de sina, det har den siste ärade talaren funnit vara en alldeles orimlig konstruktion. Det är naturligtvis omöjligt för mig att kunna övertyga honom, det vet jag mycket väl. Men det må ändå tillåtas mig visa, att vi i strafflagen och till och med i det kapitel, varom här är fråga, nämligen 15 kapitlet, hava fall, som äro analoga med det före-

varande. Det torde för herrarna vara väl bekant, hurusom det fanns en tid inom rättskipningen, då man ansåg, att i brottmål, där man icke hade tvenne vittnen att tillgå för en fällande dom, skulle fordras bekännelse av den tilltalade, och denna teori ledde därefter, att man, för att den skyldige icke skulle gå fri, blev tvungen att söka få fram en sådan bekännelse. Man ansåg sig till och med berättigad att använda tvång och pina den tilltalade för att förmå honom till bekännelse, ty annars riskerade man att nödgas frikänna en skyldig. Detta pinande till bekännelse var en skam för rättskipningen, men den allmänna uppfattningen var, att det för rättskipningen var nödvändigt. När man sedermera funnit, att pinandet till bekännelse i själva verket var ett brott, hade man två vägar att välja på för att bestraffa det. Sålunda, för att taga vår nuvarande strafflag som exempel, kunde man i § 22 av kapitel 15 strafflagen utgått ifrån, att när man pinar någon till bekännelse och tvånget lyckas, det vill säga den pinade bekänt, detta skulle vara straffbart enligt den generella bestämmelsen i första momentet: »Tvingar någon utan laga rätt eller med missbruk av sin rätt genom våld eller hot annan att något göra, tåla eller underlåta». När det återigen vore fråga om att straffa pinandet till bekännelse, för det fall att detta pinande icke åstadkommit bekännelse, hade man kunnat göra det på det sättet, att man tillfogat ett andra moment, liknande denna Åkarslag, och sagt: Lag samma vare, där man genom pinande försöker tvinga annan till bekännelse. Jag är säker på, att om man sålunda haft samma straffsats för detta försök att tvinga någon till bekännelse som för det fullbordade brottet, i den händelse att pinandet medfört avsedd verkan, skulle man kunnat göra alldeles samma anmärkning däremot som mot nu ifrågavarande lag. Men huru har lagstiftaren gjort? Jo, han har funnit, att huvudsynpunkten ingalunda är, om det är ett *fullbordat* frihetsbrott eller ett *försök* till sådant brott, utan brottet består just i den fara, en dylik åtgärd innebär för samhället och den medborgerliga säkerheten, och därför hava vi fått en paragraf så lydande i 15 kapitlet strafflagen: »Pinar man annan för att tvinga honom till bekännelse i någon sak, straffes — — —», och man tog samma straff, som nu stadgas i 22 § 2 mom.

Här se vi sålunda, att vad som, om man betraktar gärningen från den synpunkt, som gjort sig gällande i 22 §, skulle bli olika saker, nämligen fullbordat frihetsbrott eller försök till frihetsbrott, blifvit därigenom, att lagstiftaren själv förlagt brottet till ett annat tidigare stadium, fullbordat brott i båda de ifrågavarande fallen. Nu får jag för min del säga, att jag icke kan finna annat än att, om man ser saken sådan den är, dessa så kallade försök att tvinga någon till arbetsinställelse, innebära i stort sett just ett pinande för att förmå någon till den ifråga-

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

varande saken. Och för min del måste jag anse, att detta pinande är lika straffbart, oberoende av huruvida det avsedda resultatet inträtt eller icke. Ja, man kan till och med säga, att om man ser saken praktiskt, de fall, som det egentligen har någon betydelse för samhället att bestraffa, äro i själva verket de, som icke lett till det avsedda målet, och icke de fall, när åtgärden lyckats, det vill säga när gärningsmannen tvingat annan att inställa arbetet. Ty när hans åtgärd lett till avsett resultat, vad blir då följden? Jo, följden blir i regel den, att den, som blivit tvingad, övergår till den skara, som tvingat honom, han blir en av de många, som vilja tvinga andra, han blir solidarisk med dem, som tvingat honom. Det ligger icke stor vikt uppå, huruvida straff i dylikt fall inträder, och rent praktiskt sett kommer något straff ej i fråga, ty det finnes ingen, som påyrkar eller föranleder det. Men däremot, när syftet med gärningen ej realiserats, när den, som blivit utsatt för våldet eller hotet, verkligen haft tillräcklig motståndskraft, då blir frågan om straff i hög grad praktisk, och där föreligger, såvitt jag kan förstå, i själva verket en brottslighet i lika stor utsträckning som i förra fallet. Man har åberopat, att solidariteten mellan arbetarna kräver, att man icke skall vara så sträng med avseende å förbrytelser av här ifrågavarande slag. Men jag vill fråga: vad är det för en solidaritet, som uppbäres av våld och hot? Det kan åtminstone icke vara en solidaritet, som lagstiftaren har anledning att uppmuntra. Ser man på, hur saken i regel går till, finner man, att detta är ett brott av arbetare mot andra arbetare, och det är majoriteten av arbetare, som försöker att förtrycka minoriteten. Så är det för närvarande. Men det kan komma en tid, då detta brott också kan bli ett brott av en minoritet mot en majoritet. Det beror alldeles på, vilka hotelser man vill använda, och vilket våld man är beredd att göra — jag tänker närmast på den ibland arbetarna uppdykande syndikalistiska riktningen. Det kan komma en dag, då majoriteten av arbetare skall vara tacksam för, att denna lag finnes för att de därmed må kunna skydda sig mot en dylik hänsynslös minoritet, och jag kan erinra herrarna om vad en person, vars arbetarevänlighet väl aldrig ifrågasatts, en före detta ledamot av denna kamkammare, generaldirektör Wieselgren, yttrade när denna lag kom till. Han sade, såvitt jag erinrar mig, att det är en större obarmhärtighet att låta ett dylikt försök till tvång lindrigt bestraffas eller förbliva ostraffat än att till och med straffa det för strängt. För min del anser jag, att många fall kunna förekomma, då ifrågavarande stränga straffbestämmelse är nödvändig, och därför kan man icke för närvarande taga bort den. Framför allt kan man icke vara med om att modifiera lagen, då de som föreslå en sådan modifikation uttryckligen förklara,

att de anse hela denna så kallade åkarpslag i och för sig vara förkastlig.

För min del är jag, såsom jag sade vid förra riksdagen, gärna med om att vi taga denna fråga under noggrann omprövning, att vi försöka lägga saken på den bog, som, såvitt jag förstår, är den riktiga, nämligen söka få fram just det karaktäristiskt brottsliga i detta fall och för det bestämman ett straff. Men jag kan icke vara med om, att man med bibehållande av alla de formella brister, som vidlåda den nuvarande lagen, gör denna lag ineffektiv.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr af Ekenstams m. fl. reservation.

Herr Thyren: Herr talman, mina herrar! Med den längd, som debatten redan har haft och kanske också efter mitt yttrande får, tänker jag, att kammaren måhända håller mig räkning för, att jag uppehåller mig endast vid *en* punkt, men vid den, som efter min uppfattning är den centrala och avgörande — jag menar häktningsfrågan.

Jag tror för min del, att om icke detta praktiska hänsynstagande till häktningsrätten vore med i spelet, så skulle nog kammarens majoritet, ja, kanske hela kammaren utan synnerliga betänkligheter ena sig om en nedsättning af straffskalan. Jag tror därför, att det kan hava sin sida att taga litet närmare under öfvervägande, hur det egentligen förhåller sig med häktningsbefogenheten. Vilka olägenheter är det, som man vill därmed parera? I vad mån är häktningsbefogenheten ägnad att parera dessa olägenheter? Och slutligen vad för nya olägenheter kan möjligen häktningsbefogenheten själv i detta sammanhang medföra?

Jag tror för min del, att man från högersidan, om jag får använda det ordet — alltnog från den motsatta sidan — *överskattar* de olägenheter, som skulle påkalla häktningsrätten, att man *överskattar* den nytta, man skulle kunna hava därav samt att man framför allt, mångdubbelt kanske, *underskattar* de olägenheter, som denna konstruktion, detta bibehållande av straffsatsen för häktningsrättens skull, medför.

Således, till att börja med, vad skulle uppstå med avseende å häktningsrätten, ifall straffet nedsattes från straffarbete till fängelse? Jag har redan förut, under föregående år, antytt det, och jag ber att nu litet uttryckligare få upprepa det. Efter min mening står saken så, att i alla något så när allvarsamma fall hava vi ändå häktningsbefogenhet, även om denna straffsats nedsattes. Vi få komma ihåg, att i alla *svåra* fall, det så kallade åkarpsbrottet icke är rent, utan kompliceradt med någonting annat, t. ex. med misshandel eller med resande av livsfarligt vapen, eller med fullbordat våld enligt kap. 15 § 22, punkt 1, eller med hem-

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)*

Lagförslag ang. ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.
(Forts.)

fridsbrott eller med störande av allmän ordning och lugn eller med brottslig förgripelse mot någon tjänsteman, t. ex. fjärdingsman, länsman o. s. v. I alla de nu nämnda fallen existerar, oberoende av straffsatsen i denna punkt, en ganska långt gående häktningsbefogenhet, och jag ber att litet närmare få påpeka detta.

Således om *misshandel* äger rum, oavsett på vad sätt den kommit till stånd, så snart den icke kan kallas ringare (enligt kap. 14 § 13), inträder häktningsrätt enligt kap. 14, §§ 12, 11 eller 10. Har livsfarligt vapen varit använt, vilket uttryck för övrigt högsta domstolen tolkat så vidsträckt, att kastande av sten förts därunder, då inträder enligt kap. 14 § 15, häktningsrätt, så snart någon som helst kroppsskada inträffat, även om den varit aldrig så ringa.

Har vidare *våld*, som icke är misshandel, varit använt, t. ex. om orosstiftare tvungit tillbaka dem, mot vilken han vänt sig, tvungit honom att rygga, att taga en annan väg o. s. v., inträder åter häktningsrätt enligt kap. 15 § 22, punkt 1, vars maximum är straffarbete i två år. Har brottslingen företagit *hemfridsbrott* i uppsåt att annan våldföra, varom misstanke i dessa förhållanden ofta är ganska stark, är han enligt kap. 11 § 10, sista punkten, hemfallen under straffarbete och kan häktas. Har brott skett under sådana förhållanden, att *fara för allmänt lugn och ordning* uppstår, har man två paragrafer i kap. 10, den ena, § 13, som handlar om upplopp, den andra, den bekanta § 14, där såsom exempel nämnes, att någon inför menighet eller folksamling söker förleda till brott genom prisande av brottslig handling, men där naturligtvis även tillämplighet inträder, om någon såsom föregångsman söker förleda andra till brottslig handling eller eljest går i spetsen för dylik påtryckning. Enligt båda dessa §§ kan anförare o. s. v. häktas. Och äntligen, om någon genom att *kroppsligen förgripa sig på* tjänsteman, t. ex. länsman eller fjärdingsman, har komplicerat brottet, kommer han enligt kap. 10 § 5 jämväl under häktning.

Jag tror, att när man summerar alla dessa nu uppräknade fall, man är fullkomligt befogad att säga, att i nästan alla de fall, som fortskridit så långt, att man kan tala om effektivt störande av ordning och lugn eller där det föreligger någonting *bestämt* i den vägen att bygga på, någon utpräglad fara därför, så finns det, alldeles oberoende av straffsatsen i denna punkt, häktningsbefogenhet.

Vad återstår, om vi subtrahera hela denna summa av fall från samtliga åkarpsmål? Jo, då återstår endast en rest av tämligen obetydliga fall. Då återstå t. ex. sådana fall, som att en person har antingen ensam eller i närvaro av ett litet fåtal, alltså icke någon folksamling, förgått sig emot arbetsvillig eller gjort sådant hemfridsbrott hos arbetsvillig, att man icke kan

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

antaga, att uppsåt förelegat att våldföra, eller ock att han hotat med ett eller annat, dock utan att han gjort detta så, att han kommit att framträda såsom föregångsman för en skara, och icke heller så, att det kan komma under upploppssynpunkten. Det gäller således om denna rest, att det är genomgående tämligen lindriga fall. Huru stå vi då, äro vi då maktlösa — ty jag må medgiva i sanningens intresse, att även dessa lindriga fall kunna ingiva mer eller mindre obestämda farhågor, kunna uppfattas såsom förebud till något värre, ifall man icke i tid griper in? Nej, för dessa lindriga fall återstår, även om man tar bort straffarbetet ur straffsatsen, den av flera föregående talare berörda rätten att *anhålla* enligt § 19 punkt 10 promulgationslagen. Om denna rätt uttalade nyss herr af Ekenstam, att den kunde möjligen hava sitt värde i större städer, men att den i praktiken vore av mycket litet värde på andra håll och särskilt på landsbygden. Jag förmodar, att han menade, att man där i många fall icke har medel att genomföra ett anhållande, man har icke erforderliga maktmedel. Men, mina herrar, jag ber att få göra herrarna uppmärksamma på, att om så skulle vara, att man av brist på personal icke skulle kunna hjälpa sig med anhållande på landsbygden, detta i praktiken måste framträda i den formen, att t. ex. en enstaka fjärdingsman eller ordningsman överväldigades av en skara, och att man icke hade t. ex. militärhjälp att tillgå. Men i det ögonblick någon förgriper sig på denne fjärdingsman eller ordningsman, är den, som det gör, återigen hemfallen under straffarbete enligt kap. 10 § 5, och är *sålunda underkastad häktning*. Man kommer på det sättet *via* anhållningsrätten över till häktningsrätten, så snart det inträffar något förgripande på ordningsmakten; och det praktiska resultatet blir, såvitt jag kan se, det samma, om man à priori uppställer häktningsrätten, eller om man kommer över till den på denna omväg. Är häktningsrätten praktiskt genomförbar i ena fallet, så är den det i det andra.

Det är således min bestämda övertygelse — jag har icke kunnat komma till någonting annat, efter att hava prövat det så noga som möjligt — att de maktmedel, som strafflagen och därmed sammanhängande författningar giva oss i händerna, äro, såvitt man behåller fängelsestraffet i åkarpslagen, tillräckliga för det stora antal fall, vid vilka man kunde tala om fara för allmänt lugn och ordning.

Jag vill tillägga: dock vore det synnerligen önskvärt, eftersom vi här i kammaren hava förmånen att räkna åtskilliga ärade ledamöter, som envar i sitt län representerar den högsta regeringsmyndigheten och vilka måste hava en praktisk uppfattning av vad denna fråga betyder, att de, utom den ena ärade ledamot av kammaren, som redan kan anses hava uttalat sig i saken på grund av det yrkande han nyss gjorde — jag

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

menar friherre Louis de Geer — det vore, säger jag, synnerligen önskvärt, om vi även finge höra vad deras praktiska uppfattning är angående nödvändigheten av häktningsbefogenhets bibehållande i syfte att upprätthålla allmän ordning.

Jag har på de vägar, som varit mig möjliga att gå, icke kunnat komma till annat resultat, än att det är tämligen obehöfligt. Men man måste även uppkasta en annan fråga. Gör man sig icke skyldig till det felet att överskatta nyttan av den häktningsrätt, vi nu hava? Här torde framför allt böra understrykas — och det har i själva verket redan sagts av föregående talare — att man icke får räkna på, att hädanefter häktningsbefogenheten kommer att användas i samma utsträckning som hittills. Det förhåller sig ju nämligen så, att åklagarmakten, häktningsmyndigheterna hava fått ögonen på sig i denna fråga; domstolarna, framför allt högsta domstolen ävensom justitieombudsmannen hava så pass tydligt pekat på varjehanda överdrifter och missförstånd vid tillämpningen av lagen, att häktningen icke kan komma att spela samma praktiska roll i framtiden, som den förut gjort. Således är det alldeles klart — det tror jag mig kunna säga, ehuru jag icke själv gjort någon rannsaking efter ifrågavarande paragraf och icke gått fullständigt igenom handlingar i dylika mål, utan endast dömer efter referat — att det har varit en högst betydlig feltolkning med i spelet hos häktningsmyndigheterna angående vad lagen verkligen menar med *hot*, som här kan leda till straff. Dessa feltolkningar hava lett till, att ifrågavarande myndigheter hava dragit en för vid cirkel, och den komma de helt visst att inskränka i framtiden.

Vidare är det givet, att lagen, om man rätt läser promulgationslagens § 19 punkt 6, icke ger vederbörande tjänsteman befogenhet att häkta annat än när det finns skäligen anledning att misstänka den tilltalade för brott, det vill säga när det finns ett visst kvantum av bevisning om brottet, och vidare endast när det kan finnas fog för fruktan, att den tilltalade skall avvika eller att han undanskaffar nödig bevisning. Under sådana förhållanden tror jag, att den häktaende tjänstemannen kommer att rätt mycket betänka sig i sådana fall, där bevisningen är klar och där länsmannen i fråga jämväl måste begripa enligt redan befintliga prejudikat, att straffet icke kan bli mer än böter, ty där kan det icke försvaras, att man säger sig hava anledning tro, att den bofaste mannen skall rymma. Den häktaende tjänstemannen riskerar ju att bli åtalad i framtiden — och aktar sig. Jag tror, att när man skall mäta den praktiska fördelen av häktningsrättens bibehållande för de restfall, som framkomma, när man verkställer den nyssnämnda substraktionen, fördelarna bliva en god procent mindre, än man av föregående rättspraxis kanske skulle tänka sig.

Emellertid återstår mig ännu en synpunkt, och det är den,

som spelar den största rollen. Underskattar man icke olägenheterna av att på detta sätt behålla straffbarheten för häktningens skull? Nu har man hört uttalas av herr Trygger både i fjol och vid detta tillfälle, att han ville lägga om brottet på sådant sätt, att man bryter udden av den anmärkningen, ty, säger han, man bör kunna tänka sig en grund, genomförd för detta brotts straffbarhet, enligt vilken grund detsamma är så straffbart, att det bör medföra straffarbete. Ja, den frågan, huru straffbart ett brott egentligen är, var finnes svaret på den? Kan man teoretiskt deducera sig till det ur några principer. Nej, det är omöjligt. Man kan icke få fram det på annat sätt, än att man appellerar till landets allmänna rättsåskådning i det givna ögonblicket. Det har ju funnits tider, som ansett t. ex. stöld så straffbar, att varenda tjuv ansågs böra hängas, under det att dråp varit straffritt, ja nära nog betraktats såsom en berömlig handling, nämligen om det skedde av väpnad man mot väpnad man. Det har funnits tider å andra sidan, som nästan vänt upp och ned på denna ståndpunkt.

Man måste som sagt appellera till landets allmänna rättsåskådning, och appellera vi till vårt lands rättsåskådning, måste det naturligtvis bli till den luttrade rättsåskådning, som framträder i den skolade och erfarne domarens uppfattning om saken. Nåväl, vårt lands domare hava haft möjlighet att ådöma straffarbete i rena åkarpsfall. Mina herrar, jag har mig *icke ett enda fall* bekant från någon som helst domstol, då en svensk domare har begagnat sig av denna möjlighet att ådöma straffarbete i vad man skulle kunna kalla ett *rent* åkarpsmål, det vill säga i ett åkarpsbrott, som icke varit komplicerat med annat brott. Vad som är alldeles säkert är, att högsta domstolen icke har gjort det i något enda fall. Därav måste man sluta — man må sedan bygga brottet på den ena grunden eller den andra, ställa sig hur man vill till frågan, huruvida det skall anses såsom försök eller såsom fullbordat brott o. s. v. — att den nuvarande rättsåskådningen *icke* finner den straffrättsliga valören av dessa handlingar så hög, som lagen bestämt; att, för att använda en teknisk term, straffmediet i rättspraxis icke ligger där det borde ligga enligt lagen. Straffsatsens straffarbete kommer till såsom något artificiellt, såsom en påbyggnad, som icke stämmer med rättsuppfattningen. Om herr Trygger vill replikera mig, är det möjligt, att han säger, att rättsåskådningen skall nog ändra sig, i fall vi införa hans basis, nämligen *allmänt rättskydd för arbete*. Jag vill icke, på det sätt som herr Alexander-son gjorde, avvisa denna basis. Jag anser för min del, att ståndpunkten är *diskutabel*. Men för det första gäller dock, att vi i detta nu och antagligen för lång framtid icke kunna se straffbarheten på annat sätt än landets skolade och tränade domare för närvarande göra. För det andra är det tydligt, att om man

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Lagförslag ang. ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen. genom nämnda konstruktion vill flytta upp detta fall på en högre straffbarhetsnivå, då måste man göra en kontrafråga: är det *då* mening i, att arbetsgivarna fortfarande skola stå alldeles utanför? Är det möjligt, att man vill vända udden endast mot den ena parten, mot arbetarna och icke mot den andra parten, mot arbetsgivarna? Att så göra är begripligt, ehuru visst icke ursäktligt, så länge man talar blott om tvång och hot, ty man *kan* då möjligen replikera, att arbetsgivarna icke rätt lätt använda så grova medel som yttre tvång och hot, därför att de icke behöva göra det. Men i samma stund vi bygga brottet på den primära *rätten att arbeta*, är det omöjligt att rikta straffhotet endast åt ena sidan och icke åt den andra.

Dessutom kan det alltid vara en tanke, som här kan för- tjäna att uppkastas, någonting som icke behövde hindra *mig* personligen att ingå på herr Tryggers synpunkt, men som kanske skulle hindra många andra i denna kammare, nämligen frågan: hur stämmer en sådan konstruktion av en straffsanktionerad rätt att arbeta med tendensen att medgiva sympatilockouter och sympatistrejker och att rent av legalisera sådana? Jag har nu för min del aldrig varit med om att legalisera dem, utan skulle helst vilja draga ett streck över dem. Men jag frågar: för dem, som hava en helt annan ståndpunkt, blir det icke att giva sig ut på ett gungfly? Vart komma vi med det där »*rätt att arbeta*» såsom ett självständigt samhällsintresse, som skall straffskyddas? Det är tydligt, att om samhället någonsin utvecklar sig därhän, att strejker och lockouter anses för förbjudna och straffbara, så kan den handling, som omförmäles i kap. 15 § 22, bliva i proportion mera straffbar. Men så länge samhället accepterar strejker och lockouter, i trots av deras samhällsfarlighet, såsom tillåtna, så länge vi befinna oss på den *ekonomiska nävrrättens* stadium, får man taga konsekvenserna. Den samhällsfarlighet, som strejker och lockouter hava, och som *icke* kan straffas, är i detta fall, om jag så får uttrycka mig, den *nollpunkt*, varifrån man får utgå, när man skall mäta straffbarheten av överskridningarna. Äro strejker och lockouter under alla omständigheter, även sympatistrejker och sympatilockouter, fullt tillåtna och kanske legaliserade, så kan man visserligen straffa, när våld eller hot förekommer, men man kan uppenbarligen icke straffa dylikt i samma grad, som om man hade ett verklig konsekvant straffskydd för rätten att arbeta.

Jag vill således för min del säga, att jag icke instämmer i herr Alexandersons förkastelsesdom över herr Tryggers tanke; jag vill så mycket mindre göra det, som herr Tryggers uppfattning ingalunda saknar precedenser, framför allt i den urgamla straffrätten, däribland i den forngermanska rättsåskådningen (varav vi ännu hava en reminiscens kvar i 11 kap. 14 § strafflagen). Men det är mig alldeles uppenbart, att detta skulle leda oss in på en

väg, vars slutmål man omöjligen kan göra sig en föreställning om. Det bleve bestämt, icke minst för högern, mycket mer ovälkomna resultat, än man riskerar genom att ändra åkarpslagen.

Jag tror således, att man gör klokast i att taga avstånd från denna vittsvävande konstruktion. Och rent i förbigående skall jag gentemot herr Trygger göra den anmärkningen, då han nämnde kap. 15 § 11, *pinande* för att tvinga till bekännelse, att efter vanlig tolkning betyder »*pina*» här fullbordat våld, t. ex. att man låter någon undergå tortyr, och icke blott att man hotar honom. Det ligger alltid *fullbordat* våldsbrott i kap. 15 § 11.

Jag ber att få göra ännu en annan reflexion i detta sammanhang. Även om jag ville gå så långt som möjligt i instämmande uti herr Tryggers med flera talares ståndpunkt, även om jag ville tänka mig, att de hade rätt i kravet på häktning såsom nödvändigt för att upprätthålla ordningen, även om herr Trygger hade rätt i sin konstruktion av brottet, kan jag ändå omöjligen underlåta att därav draga följande konsekvens: om herrarna anse, att det finns så tvingande praktiska skäl för att kunna ingripa genom häktning eller tvingande teoretiska grunder att höja upp straffbarheten för detta brott, då hava herrarna *beviskyldighet*. Då äro herrarna skyldiga att mot oss andra framlägga ett positivt förslag, som löser denna fråga på bättre sätt än den nuvarande lagen. Det som jag för min del finner vara det mest klandervärda i majoritetens hållning i denna fråga är, att herrarna utan vidare ackviescera i det nuvarande förhållandet. Herrarna säga: det behövs för det praktiska ändamålet, för att upprätthålla ordningen, och därmed punkt och slut. Visserligen sade herr Trygger, att han gärna ville *vara med* om att utreda. Men det är *han*, som måste företaga denna utredning, icke vi andra, som icke vilja bygga på den nya grunden resp. icke anse omedelbar häktningsrätt behöflig för det rena åkarpsbrottet. *Vi* hava ju ingen anledning att företaga denna utredning, utan det må vila på herr Trygger och dem, som dela hans ståndpunkt, att antingen bevisa en sådan straffbarhet, att straffarbete bör ingå i skalan, eller, därest detta icke lyckas dem, ersätta häktningsrätten med ett annat och lämpligare ordningsmedel. T. ex. om herr Trygger hade sagt oss: jag skall gärna vara med om att nedsätta straffet i rena åkarpsfall, men då få herrarna av vänstern i stället sörja för, att ordningsmakten får medel till förfogande, varigenom man kan sticka in sådana där orosstiftare, även om de begå mindre brott än sådana, som äro belagda med straffarbete — då skulle jag förstå hans resonemang, ehuru jag icke gillar premisserna. Men att bara säga: »vi behöva upprätthålla ordning, och för att upprätthålla ordning vill jag hava häktning och för att hava häktning höjer jag upp brottets straffbarhet på ett sätt, som strider emot domsto-

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Lagförslag larnes sätt att tillämpa lagen och således mot rättsåskådningen»,
ang. ändrad det kan jag omöjligt ansluta mig till.

lydelse av 15 En anmärkning i förbigående och utan *personlig* udd. Jag
kap. 22 och har mig mycket väl bekant, att det i denna fråga förekommer
24 §§ straff- en ganska stark påtryckning från vad man skulle kunna kalla
lagen. högerns breda lager, från en viss del av pressen och en betyd-
(Forts.) lig del av befolkningen, och det är möjligt — jag misstänker
icke någon ärad ledamot av denna kammare för det — att en
och annan kan låta sig påverkas av en sådan opinion. Jag vill
i korthet säga — vad jag är övertygad om att alla mina ärade
kamrater betrakta såsom ett axiom — att precis lika litet som
det skulle falla mig in att taga det ringaste intryck i försvars-
frågan eller i den kvinnliga rösträttsfrågan o. s. v. av en folk-
opinion, i fall jag icke själv delade denna opinion, lika litet
skulle det falla mig in att taga det ringaste intryck i denna
fråga. Folket i all ära, men det får icke kommendera, vare sig
det är vänsterfolk eller högerfolk. Har det valt oss till repre-
sentanter, får det nöja sig med vårt omdöme, eller också välja
andra.

Jag har för min del aldrig betvivlat den gamla satsen:
Salus rei publicae suprema lex och aldrig trott på några »rättfärdig-
hetskrav», som skulle gå över samhällets *verkliga* nytta. Utan
all fråga kräver *salus rei publicae*, att ordningsmakten har till
sitt förfogande vissa maktmedel, och ävenså, att näringslivet får
utveckla sig så ohindrat som möjligt. Men utan all fråga kräver
ock *salus rei publicae*, att det finnes inom alla folkets lager en
fast och levande tro på lagens rättfärdighet. *Hur mycket* detta
sista krav betyder, rent praktiskt sett, det växlar under tiderna.
I tider, då den stora massan icke har varken rättsligt eller fak-
tiskt inflytande, betyder det rent praktiskt icke så mycket. Men
i våra dagar betyder det mera än någonsin, då massan icke
blott har makten utan *nyligen* fått makten i besittning, och då
man på många håll kan finna en agitation mot samhället, som
ingenting hellre önskar än att framställa lagen såsom orättfärdig.
Då är det nödvändigt att med största omsorg undersöka sådana
lagstiftningsfrågor, där lagens rättfärdighet är misstänkt. Och
misstänkt är denna fråga, det kommer man omöjligt ifrån.

Kanske jag får begagna tillfället att säga, att jag i allt
väsentligt, under den tid jag tillhört Första kammaren, delar den
ståndpunkt, som Första kammaren har intagit i mera viktiga frå-
gor, och jag anser för min del, att den haft fullt fog för den
negativa behandling, som den låtit komma vissa frågor till del.
Så mycket mera gör det mig ont, om denna kammare skulle på
ett oförsiktigt sätt taga miste i någon viktig position. Ju vik-
tigare det är att kunna fullt försvara de starka positioner man
har, desto viktigare är det att icke spilla kraft på en position,
som är för svag, och jag kan icke hjälpa, att jag anser denna

position, så vitt det gäller fasthållandet av straffarbete i skalan i andra punkten i 15 kap. 22 §, höra till de ohållbara, som snarast möjligt böra uppgivas.

Jag har tillåtit mig säga detta såsom motivering för att jag under nuvarande förhållanden ger min röst för det av herr friherre Louis De Geer framställda yrkandet.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Herr Ekman, Karl Johan: Det var ett uttalande av herr Alexanderson, som uppkallade mig. Han tillät sig uttala om högern i denna kammare, och då särskilt om juristerna ibland denna höger, att vi stode i begrepp att »med kallt blod göra ett attentat på rättsordningen», och han uppmanade oss till »ett ärligt förvaltande av själva rättsarvet». Uttalandena — huru man än i öfrigt uppfattar dem — visa, att herr Alexanderson här i kammaren har ställt sig på den rena rättens ståndpunkt. Men, mina herrar, det förefaller mycket egendomligt, när man intar den ståndpunkten och med utgångspunkt därifrån talar om ett ärligt förvaltande av rättsarvet, att herr Alexanderson i sin reservation kunnat skriva så, som han gjort. Han börjar med att säga, att han anser, att den rationellaste lösningen av frågan är åkarpslagens fullständiga upphävande. Det oaktat anser han sig dock under närvarande förhållanden kunna vara med på herr Zetterstrands motion, men, eftersom den icke hade utsikt att gå i utskottet, stannar han vid, att han, under beklagande av detta förhållande, biträder hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Jag frågar, mina herrar, om den, som ställer sig på den rena rättsståndpunkten men likväl instämmer uti så skiftande yrkanden, har rättighet att uttala sig så, som han nys gjort.

Herr Alexanderson har, med den ståndpunkt han här i kammaren intagit, bedömt frågan endast från det nuvarande rättssystemets synpunkt. Men det är redan påpekat av herr Thyrén, att rättsreglerna och systemen icke äro eviga, utan att de växla med de samhällsförhållanden, de äro avsedda att reglera.

Jag har ock sysslat med juridik i mitt liv och har någon uppfattning av dessa förhållanden. Jag vågar säga, att jag har samma intryck som herr Trygger, att det här verkligen är fråga om någonting annat än blott försök till det allmänna frihetsbrott, som beskrives i första delen av förevarande lagrum.

Vi stå här inför en ny situation, som är framkallad av de moderna rättsförhållandena. Men saken är den, att detta nya brott, om man så vill kalla det, icke passar riktigt in i det system, som ligger till grund för vår strafflag. Detta brott är sådant, att man verkligen kan vara befogad att även tala om, att häktningsrätt i viss mån bör äga rum, därför att brottet så nära tangerar upplopp och övriga likartade förbrytelser, där häktning otvivelaktigt bör förekomma. Nu är jag visserligen

Lagförslag ang. ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

(Forts.)

av den meningen, att straffet för ifrågavarande brott är väl högt, så att jag skulle helst se, om straffet kunde nedsättas — däri är jag ense med herr Thyren — men därvid borde på samma gång häktningsreglerna så ändras, att man i alla fall finge bibehålla häktningsrätten i den utsträckning, som vore nödvändig för att komma till rätta med detta nya slags frihetsbrott. Men det föreligger icke förslag om någonting sådant. Ehuru jag således har mycket starka sympatier för det Bergerska förslaget, kan jag icke dölja för mig, att detta har den olägenheten, att det borttager all möjlighet till häktning, när brottet icke är kombinerat med annat brott, där häktning kan förekomma. Det är det, som gör, att jag under närvarande förhållanden måste inskränka mig till att yrka bifall till herr af Ekenstams reservation.

Herr Boberg: Då jag förra riksdagen hörde herr Alexanderson tala från detta rum med en av rörelse vibrerande stämning mot åkarpslagen och i dag hörde honom avsluta sitt föredrag med samma av rörelse vibrerande stämning, då förstod jag, att herrar juris professorer betrakta denna fråga med andra ögon än vi lekmän och andra människor göra. Jag tror, att herrar jurister väga och ofta måste väga lag och brott emot varandra ungefär som apotekaren väger ut medikamenter efter läkarens recept. Vi andra taga det mera praktiskt och fråga oss med avseende på denna lag: vad avser lagen? Därpå svaras: den avser att skydda arbetsvilliga för hot och våld från personer, som vilja tvinga dem att upphöra med sitt arbete. Detta är lagens syfte, och vi måste väl bedöma lagen efter dess syfte, efter dess anda och mening.

Nu är det så, att tiderna förändras och vi med dem, som Tegnér säger. I ungdomen är blodet och lynnet hett, och en ung arbetare står i större fara att förgripa sig mot äldre kamrater, som hava familj att underhålla och som vilja arbeta i stillhet och äta sitt eget bröd. Jag vill påstå, att denna lag — i sådana tider — kan verka som en ren skyddsängel för en sådan arbetare, som vill hava fred och arbete. Och när den unge arbetaren själv en gång blir gammal och nerverna och humöret äro svagare än i ungdomen, kanske han själv skall känna sig glad, att denna lag finnes, som skyddar honom mot hot och övervåld.

Det är sant, att för tillfället råder lugn i landet; inga hetsiga rörelser uppenbara sig på arbetslivets område. Men om vi tänka på, huru det var strax före storstrejken t. ex. eller på de förhållanden, som tillskapade denna lag, måste vi väl erkänna, att lagen framföddes ur naturliga förhållanden. Den rent av tvangs fram av omständigheternas makt. Och fastän nu råder lugn, kan det komma tider av oro och storm igen, då är det gott att hava lagen och då kan den göra sin nytta. Dessutom, vad har lagen gjort för ont under det år, som gått, sedan Riks-

dagen hade frågan under behandling? Lagen har icke gjort något ont, det är ingen som hotas av denna lag, annat än den, som överträder densamma.

Nu säger man, att det är en *klasslag*. Den riktar sig endast mot arbetare. Detta är så tillvida sant, som att det är arbetare, som mest äro frestade att överträda lagen. Men det finnes en *sjölag*, som huvudsakligen angår skeppsredare och sjöfolk, och det finnes en *fiskerilag*, som huvudsakligen angår fiskare; man kan då ock säga, att dessa äro »klasslagar».

Herr Alexanderson sade i sitt anförande, att detta är en lag, som icke angår arbetsgivarna. Ja, man kan säga om fiskerilagen, att den icke angår lantbrukarna, och man kan säga om skogs-lagen, att den angår icke sjömännen. Det är klart, att lagen endast tillämpas på dem, som stå i närmaste beröring med lagen.

Här har ock sagts, att denna lag ger länsmännen en häktningsrätt, som de brutalt begagnat sig av. Det kan ju vara sant, att några varit hetsiga och begagnat lagen på ett sätt, som icke varit riktigt juste, men i den mån sådant har blivit rättat inför domstolarna, är det, såsom här förut i dag sagts, all utsikt, att sådant ingripande från länsmännens sida efter detta icke kommer att äga rum. Och för övrigt, vilken lag finnes, som icke på ett eller annat sätt blivit missbrukad? Skulle vi avskaffa alla lagar, med vilka missbruk kan göras, tror jag, att vi till sist finge ett rätt laglöst tillstånd.

Jag liknade denna lag vid en »skyddsängel» för den arbetsvillige arbetaren; men jag skulle ock kunna likna den vid en gårdvar, som ligger på vakt omkring honom för att skydda honom i hans frihet och arbete. Kommer någon och vill skada arbetaren under hans arbete, kan denna skyddsvakt ingripa och med full rätt. Macaulay sade en gång i engelska parlamentet, att om han skulle välja emellan en dålig lag och goda domare å ena sidan och å andra sidan mellan en god lag och dåliga domare, skulle han ovillkorligen välja goda domare och en sämre lag. Om denna lag skulle, såsom från flera håll påståtts, vara en dålig lag, hava vi ju såsom korrektiv goda domare, som säkerligen skola tillämpa lagen på det visaste och rättvisaste sätt. Och att vi hava sådana domare i landet, har diskussionen uppenbarat på det eklatantaste sätt.

Herr vice talman, jag ber att få yrka avslag å betänkandet.

Herr statsrådet Sandström: Vi stå i dag, jag vet icke för vilken gång i ordningen, ånyo mitt uppe i en stor debatt om reformering av den så kallade åkarpslagen. Jag kan synnerligen väl förstå, att detta förnyade möte med denna lag icke är så synnerligen angenämt för kammaren, enkannerligen för kammarens majoritet, och jag måste erkänna, att det icke heller är så särdeles angenämt för regeringen att på detta sätt nödgas

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Lagförslag riksdag efter riksdag besvåra kammaren med en och samma ang. ändrad fråga. Emellertid, det finns intet val. Regeringen är så övertygad om att åkarpslagens reformering är av väsentlig betydelse tygad om att åkarpslagens reformering är av väsentlig betydelse för vår lugna samhällsutveckling, att den icke kunnat undvika att ånyo lägga fram lagförslaget. Jag kan icke heller, därest

(Forts.)

lagförslaget i dag ännu en gång skulle slås ihjäl, lova bättring för framtiden, utan denna fråga kommer nog med all säkerhet riksdag efter riksdag att återkomma, tills den får en i någon mån tillfredsställande lösning — åtminstone så länge den nuvarande regeringen sitter.

Lagförslaget föreligger nu i precis samma skick som vid förra Riksdagen. Detta har sin naturliga förklaring däri, att det icke har förekommit någonting sedan förra Riksdagen, som har framkallat en förändrad situation, och att de saksål, som då anfördes emot lagen här i kammaren, icke hava befunnits vara så vägande, att de kunnat föranleda någon ändring av förslaget. Dessa skäl hava av regeringen upptagits till omsorgsfull prövning, men de hava, uppriktligt sagt, befunnits för lätta. Och jag tror, att jag vågar säga, att icke heller de skäl, som anförts under diskussionen i dag, varit av beskaffenhet att kunna bibringa regeringen en annan uppfattning om nödvändigheten av denna reform.

Situationen är även i det avscendet densamma nu som vid förra Riksdagen, att det synes förefinnas utsikt för att, om första kammaren finner sig icke kunna acceptera regeringens förslag i dess helhet, utan vill inskränka sig till att taga bort en av de väsentligaste olägenheterna och bristerna i lagen, den alltför höga straffsatsen med den därav följande onödiga och förhatliga häktningsrätten, detta kammarens beslut ock kommer att bli Riksdagens beslut. Åtskilliga uttalanden från ledande håll i Andra kammaren tyda på att saken ligger på sådant sätt.

Vid sådant förhållande skall jag icke förlänga diskussionen genom att ingå på de övriga delarna av regeringens förslag, utan jag skall inskränka mig till frågan om straffsatsens storlek och den därmed sammanhängande häktningsrätten. Jag vill dock först ännu en gång erinra om den karaktäristik av denna lag, som ledaren för kammarens majoritetsparti redan vid lagens tillkomst har givit, när han sade, att denna lag är *obillig*; den är *obehövilig* och den är *farlig*. Att herr Trygger nu ändrat mening, är ju i och för sig intet att säga om. En var har rätt att ändra mening, och de 14 år, som förflutit, sedan detta uttalande gjordes, äro en lång tid. Men det anmärkningsvärda är, att erfarenheten under denna tid på ett eklatant sätt *bekräftat* riktigheten av herr Tryggers omdöme om lagen. Det är sällan som vid en lags tillkomst en profet har visat sig mera sannspådd än herr Trygger, när han karaktäriserade denna lag. Han sade, att den icke vore *behövilig*. Om vi särskilt se på den sida av frågan, vi här när-

mast ha att göra med, straffarbetes stadgande såsom straff för dessa brott, har detta visat sig så litet behöfligt, att under de fjorton år, lagen varit gällande, denna straffart *icke en enda gång* blivit ådömd. Och när herr Trygger sade, att lagen komme att visa sig *farlig*, tror jag vi alla måste erkänna, att denna förut-sägelse i hög grad blivit av verkligheten bekräftad. För så vitt man nämligen anser, att ökad bitterhet mellan samhällsklasserna och minskad aktning för lag och myndighet utgöra verkliga samhällsfaror. Herr Trygger ingick vid sin kritik av lagen till och med, mot högerus vana, på den inre försvarsfrågan, och sade, att den kunde bliva till skada för vårt försvar. Och jag tror, att han även i denna del icke har blivit jävad av den erfarenheten.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Emellertid, när jag nu lämnar å sido de övriga delarna av regeringens förslag, begränsningen av hotet och inskränkningen av åtalsrätten, ber jag att på förhand vördsamt få anhålla, att icke därvid bliva föremål för samma misstolkning som vid förra Riksdagen, så att man söker därav draga den slutsatsen, att jag skulle fästa mindre avseende vid de övriga delarna av regeringsförslaget. Den omständigheten, att man i valet emellan att hela förslaget förkastas och att en väsentlig del bifalles, föredrager det senare — därav har ingen naturligtvis rätt att draga den slutsatsen, att man frångått sin ståndpunkt i fråga om de delar av förslaget, som det icke finnes utsikt att för ögonblicket genomdriva. Det förhåller sig alldeles tvärtom, jag önskar ingenting högre än att kammaren ville taga hela förslaget, varje del därav är en viktig och nyttig reform, men jag fruktar att detta hör till de fromma önskingarna.

Beträffande sänkningen av straffsatsen, så är det mer än en gång framhållet, hurusom straffmaximum i realiteten visat sig alldeles onödigt högt, i det man i praxis aldrig har behövt ådöma straffarbete, och likaså har framhållits, att det är detta straffmaximum, som har föranlett de olyckliga och obefogade häktingarna. När det förra Riksdagen var tal om denna sak, missuppfattade herr Trygger frågan och trodde sig kunna försvara lagen genom att framhålla, att häkting i dessa mål i regel vore *formellt* befogad, eftersom ju straffarbete ingår i straffet. Men det är icke den saken det är fråga om, utan huruvida här förefinnes *reellt* behov av häkting. Men nu står vår lag som bekant på den ståndpunkten, att när det är fråga om brott av en viss grovlek, som kännetecknas av att straffarbete ingår i straffsatsen, så föreligger i viss mån en presumtion att fara är för flykt eller för undanröjande av bevismedel. Åklagaren anses därför i regel berättigad att häkta i dessa fall. Men när det gäller ett brott som detta, där det visat sig att straffarbete aldrig ådömts utan högst tre månaders fängelse, så framgår därav, att detta brott i realiteten är sådant, att denna presumtion är obe-

Lagforslag fogad, och att häktning såsom normal företeelse icke är be-
ang. ändrad hövlig.

lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

Jag behöver icke ytterligare beröra vad som sagts därom att häktning, även om den icke är juridiskt försvarbar, skulle vara nödvändig därför att den tryggar lugnet å arbetsplatsen. Detta resonemang vilar på en så djup missuppfattning av häktningens syfte enligt vår lag och har förut blivit så grundligt vederlagt, att jag icke behöver uppehålla mig vid den saken.

Jag torde icke heller behöva ytterligare erinra om den oerhörda bitterhet, den misstro till myndigheter och den missaktning för lagen, som har åstadkommits genom dessa obefogade häktningar och genom åkarpslagens tillämpning i övrigt. Men jag vill fästa uppmärksamheten på en sak, som icke förut framhållits. Ett av de betänkligaste missförhållandena vid lagens tillämpning har befunnits vara, att åtal efter denna lag i så många fall skett i oträngt mål. Detta beror i högst väsentlig mån derpå, att den alltför stränga straffsatsen gör häktning formellt berättigad och häktningsrättens flitiga begagnande. Häktning sker, som från högerhåll erkänts, i många fall för att trygga lugnet på arbetsplatsen. Sedan måste åtal följa för att rättfärdiga häktningsåtgärden. På detta sätt har i en mängd fall åtalet skett för häktningens skull, i stället för att enligt lag häktning får ske endast för att trygga processens gång.

Vidare vill jag säga ett par ord med anledning av den olycksaliga missuppfattning, som gör sig gällande i det ofta hörda påståendet, att åkarpslagens bibehållande i dess nuvarande utsträckning och särskilt häktningsrättens bibehållande skulle vara till nytta för den svenska industrin. Jag skulle kunna i någon mån förstå om en bolagsdisponent eller enstaka arbetsgivare, som ofta står ansikte mot ansikte med arbetarna under en osympatisk och hänsynslöst ledd strejk, och som icke kan undgå att hava en partisk synpunkt på denna fråga, resonerar så som man hört eko av i kammaren i dag: Låt lagen gärna vara litet för hård, bara den alstrar lugn på arbetsplatsen och inger skräck hos arbetarna, sedan är det icke så noga om rättvisans krav i alla avseenden äro tillgodosedda. Ett sådant resonemang kan ju synas ligga nära till hands för en person i den ställningen, som icke så noga tänkt sig in i saken. Men det är svårt att föreställa sig att den uppfattningen skall kunna genomsyra ett politiskt parti och framför allt ett politiskt riksdagsparti och alla dess upplysta medlemmar. Ty av dessa begär man, att de skola se frågan från mer än en sida. Även om de anse, att häktningen kan vid en arbetskonflikt medföra en fördel för arbetsgivaren, så får man icke vara blind för att ett bland de främsta villkoren för den svenska industriens sunda utveckling *i längden* är, att den skall vara baserad på *rättvisa* lagar, på lagar, som åtnjuta *allmän respekt*. Brister det villkoret, undermineras små-

ningom grundvalen för vår industri. Det är en sak, synes det mig, så klar, att man icke borde kunna hava olika meningar om den.

När jag nu ber att få hemställa till kammaren att tillmötesgå Kungl. Maj:ts framställning, åtminstone så långt som till straffarbetets borttagande ur straffsatsen, är det därför min övertygelse, att ett beslut i denna riktning, långt ifrån att bliva till skada för Sveriges industri, tvärtom kommer att verka i hög grad i industriens intresse.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Herr Alexanderson: Endast ett par ord till replik — närmast till herr Thyren, fastän angående min kritik av herr Trygger. Herr Thyren uttalade, att han för sin del ej kunde instämna i denna kritik; i så måtto nämligen, att han funne den av herr Trygger i fjol framställda ståndpunkten visserligen ej riktig, men dock diskutabel. Jag vill därvid påpeka, att vad jag vände mig mot var herr Tryggers ståndpunkt av i fjol, som ej är identisk med den ståndpunkt, han framlade i år. Herr Trygger anförde i fjol såsom skäl för bibehållande av den nuvarande straffsatsen, att här föreläge ett helt och hållet nytt brott; icke ett brott, varigenom man betvang annans frihet, utan ett självständigt brott, som riktade sig mot rätten att arbeta för sig och de sina. Jag tillät mig därför framhålla, att denna konstruktion i själva verket liknade en nöt, som, när man knäcker den, befinnes svart inuti, eftersom den endast innehåller ett ersättande av *ett* uttryckssätt för att angiva grunden för ett visst lagrum, nämligen *normen*, med *ett annat* uttryckssätt, nämligen angivande av det intresse, som *normen* skyddar. I dag har däremot herr Trygger lagt fram en ny åskådning, om vilken jag gärna med herr Thyren skall erkänna, att den är *diskutabel*, i det han nämligen erkänt, att här är fråga om ett rättsgott, som av gammalt varit skyddat, men tillagt som sin mening, att för närvarande detta hotade rättsgoda är av så ömtålig beskaffenhet, att det bör skyddas redan på en tidigare ståndpunkt än likartade rättsnyttigheter i allmänhet äro skyddade. Handlingsfrihet i allmänhet är ej skyddad annat än genom straff för fullbordad tvång. *Här* vill nu herr Trygger ej nöja sig med att, såsom nuvarande lagen gör och även Kungl. Maj:ts och herr Zetterstrands förslag innebära, sträcka ut detta skydd att även gälla *försök* till tvång; utan herr Trygger vill gå än längre och betrakta gärningen såsom ett allmänfarligt brott, som redan på försökets stadium bör beläggas med samma straff, som det fullbordade brottet. Om *denna* konstruktion vill jag visserligen erkänna, att den är teoretiskt möjlig och alltså så tillvida diskutabel, men jag vill ock med herr Thyren påpeka, att den faller alldeles utom den *praktiska* diskussion, som tager sin utgångspunkt i våra dagars svenska straffrätt. Såsom *den* på denna och andra

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

punkter är lagd, innebure det för visso en praktisk orimlighet att gå den väg, som herr Trygger anvisat.

Friherre Lagerbring: Herr talman, mina herrar! Efter de fina juridiska utläggningar vi i dag fått höra, är det ej vidare angenämt för oss praktikens olärde män att uppträda i föreliggande fråga. En ärad talare i kammaren, herr Thyrén, har emellertid så gott som direkt interpellat de i kammaren närvarande landshövdingarna för att få höra deras uppfattning om, huruvida den nu medgivna häktningsrätten ur ordningssynpunkt är nödvändig att bibehålla, och det är ju vanligt i Riksdagen, att man svarar på interpellationer. Därför skall jag be att få säga några ord. För att emellertid kunna ge svar på herr Thyrens fråga, hade det varit synnerligen värdefullt att ha haft något längre tid på sig och kunnat infordra yttranden från de myndigheter, som sortera under länsstyrelserna, då ju svaret hade kunnat bli mer tillförlitligt. Jag kan nu endast meddela mitt personliga intryck, min personliga uppfattning, och den går ut därpå, att den nu i lagen medgivna häktningsrätten icke är det effektiva skydd för arbetsvillighetens bevarande, ej det osvikliga medel för ordningens upprätthållande, som man från ena sidan har velat påstå. Men på samma gång vill jag uttala, att denna häktningsrätt icke medför den fara och de olägenheter, som man från andra sidan velat göra gällande. Här har ju under debatten i dag framförts goda skäl från kammarens jurister, såväl för den ena som den andra uppfattningen. Jag skall naturligtvis icke ge mig in på den juridiska sidan av saken. Den striden må herrar jurister utkämpa. Men frågan är enligt min tanke ej en uteslutande juridisk utan i hög grad en politisk fråga. Ty det finnes sannolikt för närvarande ej en högerman i Sveriges land, som skulle vilja rösta för åkarpslagens borttagande, och det finnes sannolikt ej en vänsterman, som vill rösta för dess bibehållande. Men lyckligtvis ur eventuell sammanjämkningssynpunkt är det ej fråga om borttagande av åkarpslagen utan om ändring i en detalj. Det synes mig, som om här vore ett tillfälle att från denna kammares majoritets sida sträcka ut en försonande hand till det andra stora parti, av vilket vår Riksdag är sammansatt. Jag tror, att det skulle göra ett gott intryck i landet, om man finge bevittna, att i en fråga, där man så länge stridit mot varann, dock enighet till viss grad slutligen kunnat uppnås.

Ja, mina herrar, här har i dag talats om att »pina till be-kännelse». Denna långa debatt pinar mig verkligen till den be-kännelsen, att då förlidet år i en sen aftontimme herr Berger framställde sitt kompromissförslag, gav jag det förslaget min röst. Ingenting har sedan dess inträffat, och ingenting heller i

dag i debatten framkommit, som givit mig anledning att frångå min ståndpunkt.

Herr Söderbergh: Herr talman! Då jag av den föregående debatten väl förstår, att mitt yrkande om bifall till utskottets förslag har ringa utsikt för sig, finner jag mig föranlåten att avstå från detta yrkande. Men då jag för min egen ringa del vill visa största möjliga tillmötesgående och för övrigt anser, att något är bättre att vinna än intet, skall jag nöja mig med att instämma i det yrkande, som först framställdes av friherre de Geer om bifall till den av herr Holmdahl avgivna reservationen.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Herr Trygger: Endast några få ord. Jag skall ej nu ingå i något svar på herr Alexandersons anmärkningar mot mitt yttrande vid förra Riksdagen och nu i dag. Jag tror ej, att kammaren intresserar sig för juridiska disputationer. När jag uttalar mig i juridiska frågor i denna kammare och framställer mina tankar, söker jag göra det så konkret och enkelt som möjligt. Det kan då visserligen hända, att när man sedan sätter sig och dissekerar vad jag yttrat, man kan få fram något annat än jag menat, men jag kan dock ej tro, att någon, som läst mitt anförande vid förra Riksdagen, har funnit annat än att jag menat precis vad jag sagt i dag. Man har åberopat mitt yttrande, när lagen kom till, men jag ber att få göra gällande, att vi dock ha en lång erfarenhet sedan lagens tillkomst, som sålunda även jag har rättighet att ta i betraktande. Denna lag har verkligen visat sig helt annorlunda än vad jag fruktade, och jag vill tillägga en sak, som ej omnämnts av någon av dem, som gjort mig äran att citera mitt yttrande, när lagen första gången var före. Det var, att jag samtidigt uttryckligen fordrade en lag mot agitatorer. Där ligger just faran, sade jag, av det nuvarande tillståndet, att vi ej ha en möjlighet att komma åt dessa herrar, som icke blott med våld och hot utan även med list söka inverka på arbetarskarorna och förmå dem till att kränka sina kamraters rätt att arbeta. Detta betonade jag synnerligen kraftigt. Således, skall man anføra vad jag sade, när lagen kom till, bör man väl göra det fullständigt.

Herr Thyren gjorde gällande, att konsekvensen av min ståndpunkt med hänsyn till vad detta brott egentligen innebure, skulle vara, att jag fordrade liknande bestämmelser även med hänsyn till arbetsgivarna. Ja, det är en konsekvens, som jag med glädje vill taga. Det är alldeles rätt. Är det så, att det finnes ett praktiskt behov att stäfja någonting liknande, som skulle förekomma bland arbetsgivarna, böra vi naturligtvis se till, att någonting härom kommer in under den ifrågavarande lagen. Jag vill erinra herrarna om, att när — jag vill minnas

Lagförslag år 1905 — lagen med avseende å allmänfarliga strejker var före, ang. ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

(Forts.)

Herr justitieministern har gjort gällande, att under året ingenting nytt förekommit, på grund varav regeringen skulle ändra den ståndpunkt, som den intog i fjol. Ja, det är sant. Jag förstår det mycket väl från herrarnas synpunkt, som ha en annan mening, att det ej inträffat något, som kan utgöra anledning för er att förändra er ståndpunkt. Jag högaktar också den ståndpunkt, man från motsatta sidan intager, men herrarna få väl något så när ha samma hänsyn för oss, som ha en annan mening. Och för oss har det icke inträffat något som kunnat ändra vår åsikt. åtminstone ej för mig, och jag talar blott å egna vägnar. Finnes det någon, som kan tänka sig, att det för dem, som nu ej vilja vara med om ändring av denna lag, skulle vara behagligt att intaga denna ståndpunkt, om vi ej ansåge den nödvändig och nyttig för landet? För min del får jag säga, att intet skulle vara angenämare för mig än att på denna punkt kunna ge vika, men jag hindras därav, att jag har en bestämd uppfattning om det föreliggande förslaget. När åter lagen första gången var före, ansåg jag, att sådan som situationen förelåg var det olämpligt att antaga lagen. Därför ställde jag mig i motsats mot mina meningsfränder. Jag tror de voro lätt räknade i denna kammare, som voro mot åkarpslagen vid dess tillkomst. Det var en talare, herr Lehman, som stödde min uppfattning, och i utskottet voro vi endast tre ledamöter, som reserverade oss. Emedan jag ansåg det orätt att taga lagen, ställde jag mig mot dem, som hade en annan mening, oberoende av att de tillhörde mitt eget parti. Nu åter är jag emot den föreslagna förändringen. Jag är ej övertygad, att man kan tillräckligt reagera mot ett dylikt brott, om man ändrar lagen. Jag hyser tvivel härom och vill därför ej vara med om ändringen, trots det att jag finner det obehagligt, att kanske stora arbetarskaror bibringas den uppfattningen, att jag vill förörätta dem och göra något som ej är rätt. Men när jag har det medvetande, att jag handlar rätt, sätter jag mig över vad andra ha för uppfattning om den saken.

Herr talman, jag har för min del ännu ej kommit till den uppfattning, att man kan göra en ändring i denna åkarpslag, åtminstone ej, på sätt nu ifrågasatts, genom att blott ändra straffbestämmelserna. Men däremot har jag redan förut förklarat mig villig att i min ringa mån söka bidraga till att få fram denna sak på en riktigare bog. Och jag vill säga herr Thyrén, som sagt, att bevisningsskyldigheten åligger oss för att denna lag är sådan den bör vara, att när man skall stifta en lag, då är det

visserligen alldeles rätt, att den, som vill genomdriva lagen, skall åvägabringa bevisning för, att den lag, han kommer fram med, är billig och rättvis och sådan som situationen kräver. Men å andra sidan, när det gäller att ändra eller upphäva en lag, då ligger väl bevisningsskyldigheten i fråga om dess skadlighet på en helt annan sida. Och om man nu, fränsett vissa oriktigheter i tillämpningen av lagen — och att sådana förekommit är jag den förste att erkänna — likvisst kan säga, att denna lag i stort har verkat gott — låt vara, att dessa goda verkningar kanske ej alltid observerats, så har lagen dock, genom att den funnits, hindrat excesser, som annars kommit till stånd — om man har den uppfattningen, att lagen verkat i det hela gott och om den meningen även delas av större kretsar i vårt land, då kan jag verkligen ej finna, att man med skäl kan klandras därför att man tills vidare ej vill vara med om att ändra eller upphäva densamma.

Herr talman, jag måste sålunda för min del fortfarande vidhålla det yrkande, jag gjorde första gången jag yttrade mig.

Herr Kvarnzelius: Den siste ärade talaren sade, att denna lag vore nödvändig för landet och att man hade den uppfattningen, att denna lag hade verkat mycket gott. Jag vill icke bestrida, att en sådan uppfattning gör sig gällande i vida kretsar inom vårt folk, men jag tror också, att det finnes en annan uppfattning, som också gör sig gällande i vida kretsar och i ännu vidare kretsar bland vårt folk, och det är, att denna lag icke är till gagn för landet och att den åstadkommer mycket ont. Jag har också någon praktisk erfarenhet av denna lag. Jag har kanske i ännu högre grad än de flesta i denna kammare varit i tillfälle att komma i beröring, både med arbetare och arbetsgivare, både med organiserade och oorganiserade arbetare, och jag har under de iakttagelser, som jag härvid gjort, fått den bestämda uppfattningen, att denna lag är till skada för landet, därför att den icke i någon som helst grad bidrager till att trygga arbetsfriden, men däremot bidrager i mycket hög grad till att ingjuta bitterhet i sinnena och utgör ett mycket tacksam samt agitationsämne.

Denna fråga höll ju på att få sin lösning i fjol. Avgörandet hängde endast på ett par röster, och därför var det med det största intresse, jag motsett denna debatt, att få se huru majoritetspartiet i denna kammare skulle ställa sig till föreliggande fråga i år. Jag får säga, att utav det första anförandet, som herr Trygger höll, fick jag ock ett intryck av, att det icke var den friska beslutsamhet i motståndet i år som förut, men jag skall erkänna, att efter hans sista anförande hava mina förhoppningar, att frågan nu skulle få sin lösning, i någon mån reducerats. Det har också sagts här man och man emellan, att

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*
(Forts.)

Lagförslag ang. ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

(Forts.)

det icke finnes någon utsikt till, att frågan i år skall kunna bringas till lösning, därför att majoritetspartiet redan på förhand vore bestämt att avböja varje försök i den riktningen. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att här har inträffat något sedan i fjol, ehuru herr Trygger bestrider det. Det har inträffat något i dag, som jag tycker borde vara anledning till att reflektera över, huruvida icke en uppgörelse, en lösning av frågan borde åstadkommas. Andra kammaren kommer säkerligen att ta ett steg i den riktningen genom att i år bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Det har under överläggningarna i Andra kammaren med all önskvärd tydlighet betonats, att innebörden utav att Andra kammaren biträder Kungl. Maj:ts förslag är, att den skulle vara beredd att ta ytterligare det steg, som kunde vara nödvändigt för att frågan skulle få sin lösning på den s. k. Bergerska linjen. Det har sagts, att om Första kammaren tager herr Holmdahls reservation, så skulle Andra kammaren vara beredd att gå så långt, att den skulle biträda ett sådant beslut i sammanjämkningssyfte. Man skulle icke söka förmå Första kammaren att gå längre, än vad den själv kunde finna lämpligt. Då här hava hållits så många varmhjärtade anföranden för att om möjligt i år få en lösning på denna fråga, vill jag rikta en hemställan till majoritetspartiet i denna kammare, om den anser det vara klokt att ytterligare låta detta tvistemåne fortfara, och om det icke vore skäl uti att ta under övervägande, om icke en uppgörelse på antagliga grunder kunde vinnas i enlighet med den av herr Zetterstrand väckta motionen.

Jag ber, herr talman, att få göra ett yrkande i samma syfte, och jag instämmer i allt, vad professor Alexanderson sade. Jag yrkar bifall till den av herr Holmdahl avgivna reservationen.

Herr Thyren: Endast ett ord gent emot herr Trygger! Jag erkänner naturligtvis riktigheten av herr Tryggers uttalande, att bevisningsskyldigheten åligger den, som väcker ett förslag att ändra gällande lag. Men om man mot ett motiverat förslag att ändra en gällande straffbestämmelse framkastar en tänkt konstruktion av brottet på en helt annan grund än gällande lagens, då, menar jag, har man skyldighet att utreda, huru man tänkt sig denna konstruktion och i vad mån den är möjlig.

Hans excellens herr statsministern Staaß: Det kanske kan synas något dristigt utav mig att uppträda i detta ämne, då jag icke åhört största delen av debatten, varunder de egentliga huvud-anförandena blivit hållna. Men då jag förstår, att dessa huvud-anföranden ha uppehållit sig i hög grad vid juridiska utredningar i ämnet och då jag har den uppfattningen, att när kammaren kommer att gå till votering, det är många andra synpunkter än de juridiska, som komma att spela en roll, skall jag

i allt fall tillåta mig att säga ett par ord, sålunda liggande utanför det juridiska området. Jag vågar icke rikta mig till dem, som i likhet med herr Trygger redan äro på det klara med, att deras rättskänsla ovillkorligen bjuder dem att rösta för avslag till varje förändring, utan under den förutsättningen, att det till äventyrs inom kammarens sammanslutna majoritet skulle kunna finnas en och annan, som ställer sig något tveksam och för vilken de juridiska skälen till avslag i alla händelser icke hava synts bindande, under den förutsättningen vill jag tillåta mig att vända mig just till dem.

Det må väl vara en sanning, som borde erkännas av alla, att hur en regering än är beskaffad och av vilket parti den än är framgången, borde i våra dagar varje regering känna det som en ovillkorlig förpliktelse att söka i mån av sin förmåga verka för vad man en gång i ett annat politiskt ämne kallade försoning och samhällsfrid. Det är påtagligt, att de sociala striderna i våra dagar äro sådana, att samhällets hela lugn kan i hög grad komma att äventyras, därest man icke låter hänsynsfullhet och klokhet gälla. Huru skall man då försöka att på det sociala området verka för försoning och samhällsfrid? I många avseenden och genom många medel föreställer jag mig, men framför allt på två huvudvägar. Den ena är den att försöka bättra, vad som så länge utav samhället har varit alltför försummat, nämligen att sörja för höjandet utav den materiella bärgligheten för de obemedlade och små i samhället. I det avseendet har ju regeringen vid denna Riksdag framlagt det största förslag, som hittills på det området varit före hos oss, nämligen förslaget till den så kallade ålderdoms- och invaliditetspensioneringen, och det är ju en glädje att alltjämt kunna hoppas, att i det avseendet ett tillfredsställande resultat skall kunna bli frukten av denna Riksdags arbete. Den andra vägen — den väg, som är lika nödvändig att beträda — är att undanröjda de oförrätter, som lagen innehåller gent emot de mindre väl ställda samhällsklasserna. Jag har sagt, att det icke är min avsikt att ingå på några juridiska utredningar, och jag skall ej heller göra det. Jag skall blott för det första konstatera, att hela stora samhällsklasser känna den lagstiftning, om vilken vi här tala, såsom en orättvisa och en fruktansvärd orättvisa mot sig, och jag skall vidare påpeka, att uppfattningen om dess berättigande ur lagstiftningssynpunkt åtminstone måste erkännas ha varit och vara ofantligt delad bland sakkunniga ända sedan dess tillkomst. Vid sådant förhållande kan det, ifall man ytterligen säger nej till alla försök att, om än så måttfullt, få en ändring till stånd, icke förvåna, ifall detta, för dem som känna sig illa behandlade genom denna lagstiftning, eller åtminstone för många av denna klass spelar en roll, som för samhället är i hög grad skadlig och farlig. Vi se, huru i det ena landet efter det andra tenden-

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

ser till splittring inom arbetarrörelsen visa sig. Den ena delen av arbetarna börjar allt mera på att rikta sina strävanden och sina förhoppningar utom den lagliga ordningen. Den begynner att allt mer och mer tänka sig, att det icke är genom lagars stiftande och genom parlamentsöverläggningar, som arbetsklassen skall vinna något, utan att det måste ske på sidan om lagens rāmärken, genom sådana medel, som man har givit det egen- domliga men hävdvunna namnet »syndikalistiska» medel. Efter min uppfattning är det en synnerligt stor lycka för vårt land, att arbetarrörelsen allt ifrån sin början har, i stort sett — jag för- biser icke undantagen — allt mera och mera riktat sig på att genom *lagliga* medel söka höja arbetarnas ställning. Det är en stor fördel för ett land, ifall de klasser, som känna sig tryckta, för att icke säga undertryckta, likväl ställa sina förhoppningar till landets statsmakter, sin förhoppning till, att det är genom deras verksamhet, som en större lycka skall kunna inträda även för dessa klasser. Det är emellertid klart, att man kan äventyra ett sådant förhållande. Det är klart, att man kan egga de ele- ment, som städse finnas färdiga att gå på den andra sidan, utom den lagenliga linjen, ifall man ständigt ställer ett ovilligt nej mot deras förhoppningar och mot deras krav. Det är betänkligt om arbetarna allt mer och mer begynna säga sig: det är icke verklig rättvisa, som vi på detta sätt få, utan det är en lagstift- ning, framsprungen av en klasskänsla, man lagstiftar till förmån för den klass, som härskar. Det är icke min mening att säga, att varje sådan uppfattning också är riktig. Visserligen icke, men det är min mening att peka på, hur naturligt det är, att den skall kunna bli allt mer och mer spridd och att den skall kunna slå allt djupare och djupare rötter. Det är icke blott min rättighet utan det är min skyldighet att peka på, vilken stor fara för vårt samhälle detta innebär.

Jag kan underrätta denna kammare, att Andra kammaren nu med en mycket stor majoritet har stannat vid Kungl. Maj:ts proposition. Jag kan tillika bekräfta, vad som här förut blivit upplyst, att det icke finnes något tvivel om, att nämnda kam- mares majoritet, i stark känsla av nödvändigheten av att få en ändring till stånd, ingalunda har för avsikt att spänna bågen för högt, utan kommer att vara villig att taga ännu ett steg och ett betydande steg till utjämning. Det ligger uti Första kammarens hand, huruvida den genom att fatta ett positivt be- slut skall medgiva utplånande åtminstone till en viss grad utav vad som ansetts för det värsta draget i en lagstiftning, som blivit så förhatlig. Det tillhör ledamöterna av Första kamma- rens majoritet att, då votering nu skall ske, göra klart var och en för sig, huruvida man anser, att trängande skäl verkligen förefinnas för att denna känsla utav ovilja och hat till vår lag-

stiftning måste upprätthållas eller om det icke vore bättre att taga ett steg till försoning och till samhällsfrid.

*Lagförslag
ang. ändrad
lydelse av 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

Herr Trygger: För att min tystnad icke må bli missförstådd, skall jag be att få uttryckligen säga, att jag finner den förklaringen naturlig, som hans excellens herr statsministern avgivit, nämligen att varje regering bör känna sig förpliktad att efter förmåga verka för försoning och samhällsfrid. Ja, det är alldeles uppenbart, att varje offentlig person har skyldighet att ställa sin verksamhet i det tecknet. Hans excellens sade, att det var två medel, som kunde användas för att tillgodose detta ändamål. Det första var att bättra vad samhället så länge skulle försummat, nämligen att sörja för den materiella bärgligheten för de små. Det andra var att undanröja de oförrätter, som lagen skulle innehålla mot de mindre väl ställda samhällsklasserna. Ja, det är just den tanke, som föresvävat oss, som icke vilja vara med om någon ändring i förevarande lag. Det är de små, de svaga, de arbetsvilliga, de som vilja arbeta för sina familjer, det är dessa, som vi vilja skydda, och det måtte väl vara i fullkomlig överensstämmelse med de grundsatser, som hans excellens här har uttalat. Nu yttrade herr statsministern, att denna lag uppfattades av många som en orättvisa, men därpå vill jag svara, att den också uppfattas av många som ett skydd. Då man har haft så hårda ord här för de oförrätter, som vid lagens tillämpning någon gång kunnat träffa dem, som ha förbrutit sig, så är det bra egendomligt, att man icke samtidigt har haft ett enda ord för dem, för alla de oskyddade, alla de i små behov varande, som vilja i lugn arbeta för de sina, och vilka på ett brutalt sätt bliva därifrån hindrade.

(Forts.)

Till sist sade herr statsministern, att, ifall man bibehåller denna lag, så kan lätt bland arbetarna den uppfattningen göra sig gällande, att den bästa vägen för dem att nå sina mål icke skulle vara den lagliga. Inom lagens rāmärken skulle deras program ej kunna realiseras, utan bästa vägen för dem skulle vara att med olagliga medel söka nå sina syften, det vill säga med så kallade syndikalistiska medel. Denna lag skulle sålunda genom sin tillvaro befordra en övergång från den lagenliga uppfattningen inom arbetarkretsar till en dylik syndikalistisk uppfattning. För min del kan jag icke förstå detta resonemang. Den syndikalistiska uppfattningen finnes i alla länder, även i sådana länder, där man icke har någon lagstiftning, sådan som den nu ifrågavarande. Syndikalismen är en sjukdom, som finnes inom arbetarvärlden och som mer eller mindre blivit spridd. Den gör sig gällande alldeles oberoende av, huruvida man har den ena eller den andra lagstiftningen. Jag vill emellertid tillägga, att har man en lagstiftning, som på ett effektivt sätt skyddar den arbetsvillige, så har man också medel att, ifall

Lagförslag ang. ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen. dessa syndikalistiska metoder skulle göra sig gällande, på ett kraftigt sätt reagera mot desamma.

(Forts.) Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å förevarande utlåtande föreläge följande yrkanden: 1:o) att kammaren skulle bifalla herr af Ekenstams m. fl. vid utlåtandet fogade reservation; och 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Holmdahl vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare i enlighet med berörda yrkanden, och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr Holmdahls förslag vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr af Ekenstams m. fl. reservation, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Holmdahl vid lagutskottets utlåtande nr 27 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr af Ekenstams m. fl. vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 71.

På framställning av herr talmannen ajournerades sammanträdet under fem minuter för samlingssalens vädring.

Herr statsrådet *Sandström* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 284, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 2, 3, 4 och 7 §§ i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall av gällande bestämmelser om häradsting;

nr 286, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 287, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt den 26 maj 1909;

nr 288, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension m. m.; samt

nr 289, angående de medel, av vilka pensioner, som jämlikt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension komma att beviljas tjänstemän vid statens vattenfallsverk, skola utgå.

Upplästes följande ingivna läkareintyg:

Att f. d. presidenten herr friherre *L. Åkerhielm* på grund av influensarecidiv är förhindrad att under närmaste tiden lämna sina rum, intygar, Stockholm den 25 april 1913,

Frith. Odenius,
Leg. läkare.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets den 23 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande nr 86, i anledning av väckt motion om utförande av djupborrningar i Skåne och södra delen av Halland, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 24 och 25 innevarande april bordlagda utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nytt avlösningsreglemente för tjänstemän vid postverket samt fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1914 samt i ämnet väckta motioner,

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg för byråingenjören hos patent- och registreringsverket *G. A. Brodin*,

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt aktuarien i kommerskollegium *K. E. Norman*,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt vaktmästaren i kommerskollegium E. A. Wretman, och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag till bestridande av kostnader för den trettonde internationella sjöfartskongressens hållande i Stockholm år 1915,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 24 och 25 innevarande månad bordlagda betänkande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 54 § förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering samt i ämnet väckta motioner.

Genom proposition, nr 119, av den 7 mars 1913, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till förordning om ändrad lydelse av 54 § förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, att träda i kraft å tid, som av Kungl. Maj:t bestämdes:

Förslag till förordning om ändrad lydelse av 54 § i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

54 §.

1 mom. Till beredande av ersättning åt ordförandena och de av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamöterna i taxeringsnämnderna, arvoden för protokolls- och längdföringen hos prövningsnämnderna, arvode åt kronans ombud hos Stockholms stads prövningsnämnd ävensom gottgörelse för det i samband med taxeringsförrättningarna i övrigt lämnade biträde av städernas tjänstemän må enligt Kungl. Maj:ts förordnande för varje år utgå högst ett belopp, motsvarande två procent av rikets hela inkomst- och förmögenhetskattesumma för året, sådan denna enligt taxeringsnämndernas beslut beräknats.

2 mom. Det åligger Kungl. Maj:ts befallningshavande att senast den 1 juli varje år till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande angående ej mindre länets eller, i fråga om Stockholm, stadens hela inkomst- och förmögenhetskattesumma enligt taxeringsnämndernas beslut än även den ersättning, som för bestyr

med taxeringsarbetet anses böra tillkomma en var av de personer, inom länet eller Stockholms stad, vilka enligt bestämmelserna i 1 mom. äro därtill berättigade; skolande därvid jämväl angivas de grunder, som varit bestämmande vid ersättningarnas beräkning.

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd.
(Forts.)

Efter prövning av vad sålunda föreslagits, bestämmer Kungl. Maj:t, huru mycket av tillgängliga medel skall ställas till varje prövningsnämnds förfogande. Sålunda anvisat belopp äger prövningsnämnden efter förslag av Kungl. Maj:ts befallningshavande fördela emellan de till ersättning berättigade.

Vid ersättningarnas fördelning bör fästas avseende på den för de särskilda uppdragens utförande erforderliga skicklighet, tid och arbete.

3 mom. Till gäldande av förut icke omförmälda, av prövningsnämnds arbeten föranledda utgifter, såsom ersättning för biträde åt kronans ombud vid förberedande göromål, nödiga tryckningskostnader samt gottgörelse för uppässning hos prövningsnämnden, äger varje prövningsnämnd efter förslag av Kungl. Maj:ts befallningshavande använda erforderligt belopp.

4 mom. Angående de av prövningsnämnden enligt 2 och 3 mom. beviljade beloppen och dessas fördelning bör i länen till Kungl. Maj:ts befallningshavande avlätas särskilt utdrag av nämndens protokoll, varefter beloppen i vanlig ordning utbetalas och med bifogande av protokollsutdraget i kronoräkenskaperna redovisas. Om de av Stockholms stads prövningsnämnd beviljade beloppen och fördelningen därav skall underrättelse genom utdrag av nämndens protokoll meddelas statskontoret, varifrån beloppen utbetalas.

5 mom. Å taxeringsnämnds sammanträdesort icke bosatta, av kommun valda ledamöter i denna nämnd äga, därest vederbörande kommunalstämma eller, där kommunalfullmäktige finnas, dessa sådant besluta, att av kommunens medel åtnjuta dels traktementsersättning under såväl sammanträdes- som resedagar med högst fyra kronor om dagen dels ock, då skjuts, järnväg eller ångfartyg för resa till och från sammanträdesorten verkligen begagnats, resekostnadsersättning med högst lega för skjuts efter en häst eller för båtskjuts eller utgift för II klass å järnväg eller för salongsplats å ångfartyg.

6 mom. Å prövningsnämndens sammanträdesort icke bosatta ledamöter i denna nämnd samt de taxeringsnämndsordförande eller av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamöter i taxeringsnämnd, som på Kungl. Maj:ts befallningshavandes kallelse från annan ort infunnit sig i residensstaden före eller under prövningsnämndens sammanträde för upplysningars meddelande, äga åtnjuta traktementsersättning under såväl sammanträdes- som resedagar med tio kronor om dagen samt övrig

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd.

ersättning för resekostnaderna enligt fjärde klassen av gällande resereglemente.

Enahanda ersättning tillkommer även ledamot i prövningsnämnd, som, på annan ort bosatt, efter kallelse av ordföranden inställt sig för att deltaga i protokollsjusteringen.

7 mom. Hjäradsskrivare äga att för de avskrifter av taxeringslängderna, som det enligt 36 § 4 mom. och 47 § 3 mom. åligger dem att avlämna, undfå ersättning med femtio öre arket.

8 mom. Till den, vilken i anledning av landskamrerare jämlikt 44 § beviljad ledighet från vissa tjänstegörsmål förordnas att samma göromål förrätta, skall utgå gottgörelse motsvarande landskamrerares tjänstgöringspenningar.

9 mom. De belopp, som utgå enligt 6, 7 och 8 mom. böra, utan sammanblandning med de i 1—4 mom. omförmälda taxeringskostnaderna, utbetalas av Kungl. Maj:ts befallningshavande efter granskning av därå ingivna rekvisitioner.

Till utskottets behandling hade därjämte hänvisats två i anledning av propositionen väckta motioner, en inom vardera kammaren.

I den ena, I: 112, av herr *Hult* m. fl., hemställdes om sådan ändring av det av Kungl. Maj:t föreslagna 5 mom. i förevarande paragraf, att kommun även erhöles befogenhet att bevilja traktamentsersättning till av kommunen vald ledamot av taxeringsnämnden, som vore boende å sammanträdesorten.

I den andra motionen, II: 280, av herrar *Persson* i Norrköping och *Tengdahl* hade föreslagits, att Riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av 54 § i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering måtte antaga ett tillägg till det föreslagna 5:te momentet av följande innehåll:

Valda ledamöter, boende å sammanträdesort eller icke, äga ock, därest och i den ordning stadsfullmäktige, kommunalstämman eller, där kommunalfullmäktige finnas, dessa sådant besluta, att av kommuns medel åtnjuta ersättning för den genom uppdragets fullgörande förlorade arbetsförtjänst med högst 4 kronor om dagen.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på åberopade skäl hemställt,

1) att Riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förevarande förslag till förordning om ändrad lydelse av 54 § i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, dock att, i anledning av motionen I: 112 av herr *Hult* m. fl., åt 5 mom. måtte givas följande lydelse:

5 mom. Av kommun valda ledamöter i taxeringsnämnd

åga, därest vederbörande kommunalstämma eller, där kommunalfullmäktige finnas, dessa eller i stad stadsfullmäktige sådant besluta, att av kommunens medel åtnjuta dels traktamentsersättning under såväl sammanträdes- som resedagar med högst fyra kronor om dagen, dels ock, då de icke äro bosatta å den ort, där nämnden sammanträder, samt då skjuts, järnväg eller ångfartyg för resa till och från sammanträdesorten verkligen begagnats, resekostnadsersättning med högst lega för skjuts efter en häst eller för båtskjuts eller utgift för II klass å järnväg eller för salongsplats å ångfartyg;

2) att Riksdagen måtte besluta, att förordningen skall träda i kraft å den tid, Konungen bestämmer; samt

3) att motionen II: 280, av herrar Persson i Norrköping och Tengdahl, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av friherre *Fleming*, som dock ej däri framlagt sin åsikt; samt
av herr *K. G. Karlsson* mot viss del av motiveringen.

Herr Östberg, Johan: Det är visserligen en ganska liten fråga, som här kan synas föreligga, då det endast gäller att ledamöter i taxeringsnämnd skola erhålla 4 kronor i dagtraktamente jämte i vissa fall reseersättning. Men det är i alla fall ett brytande med en princip, som hittills gällt, och det kan tänkas, att detta prejudikat kommer att åberopas för införande av avlöning för liknande uppdrag på kommunens stat, och jag har därför ansett mig böra yttra några ord.

Det är ju så, att det kommunala bestyret i allmänhet för närvarande utföres utan ersättning, och däri ligger ju en uppfordran till personer att känna sin plikt mot det samhälle, av vars institutioner de draga nytta, och därför ägna detsamma det gratisarbete, som kan komma i fråga. Skall nu betalning införas, försvagas i viss mån denna känsla av förpliktelse mot det allmänna. Men än mera, för detta taxeringsarbete skulle *kommunen* lämna ersättning, under det att för taxeringsarbetet i övrigt staten lämnar gottgörelse av skattemedel. En ledamot av taxeringsnämnd skall, om han deltagit i taxeringsnämndens sammanträde, erhålla ersättning av kommunens medel, men om han kallas att lämna upplysning vid prövningsnämndens sammanträde, skall han få ersättning av statsmedel.

Det egentliga arbete, som utföres i taxeringsnämnden, är redan betalt genom det arvode, som utgår till ordföranden. Det arbete, som vilar på taxeringsnämndens ledamöter, är naturligtvis icke av den omfattning, att därför bör utgå särskilt arvode. Man säger, att man skall undvika att tillmäta denna ersättning på sådant sätt, att intresset för uppgiften förväxlas med intresset för

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd.
(Forts.)

betalningen. Men det gives många platser i vårt land, där ett dagtraktamente av 4 kronor jämte fria resor kan vara av betydelse även ur betalningssynpunkt. Jag för min del tror, att detta uppdrag mycket väl hädanefter som hittills kan utföras utan ersättning, och, såvitt jag känner, hava några egentliga svårigheter icke mött att nöjaktigt besätta taxeringsnämnderna. Såvitt jag förspott, har någon avsevärd klagan icke heller förnummits över, att svårigheter skulle finnas att få taxeringsnämnderna att fungera.

Nu har utskottet gått längre än Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har efter mönster av landstingsförordningen föreslagit, att de, som behöva resa till taxeringsnämndens sammanträdesort, skola få ersättning, men utskottet har generaliserat detta och sagt, att kommunerna må bestämma, att *alla* ledamöter i taxeringsnämnd, de må behöva resa eller icke, skola få ersättning, och klart är, att kommunerna komma att begagna sig av denna rättighet. Sedan man börjat på ett håll, komma andra kommuner att följa efter, så att det slutligen blir regel, att alla ledamöter i taxeringsnämnd, som deltaga i nämndens arbete, komma att bliva avlönade, och denna avlöning skall, såsom förut nämnts, icke i likhet med taxeringsarbetet i övrigt betalas av staten med skatte-medel, utan av kommunernas egna medel.

Taxeringsarbetet bör naturligtvis ersättas av staten, såväl i ena som i andra fallet. Nu säger visserligen utskottet, att taxeringsarbetet har betydelse för den kommunala skattskyldigheten, därför att denna bygger på taxeringen för utskylderna till staten. Ja, det må så vara, men detta taxeringsarbete fördyras icke på något sätt eller ändras, det blir precis likadant, vare sig kommunalskatten utgår eller icke. Det fördyrar icke taxeringsarbetet på något sätt, att de kommunala utskylderna byggas på denna grund. För övrigt är det nu ställt i utsikt, att en ändring av den kommunala skattskyldigheten skall komma till stånd, och det kan då hända, att ett helt annat taxeringsförfarande kommer att ligga till grund för den kommunala beskattningen än det, som staten behöver. Det är därför mycket oegentligt, att, då man icke vet, huru den kommunala skattskyldigheten och förfarandet för att bestämma densamma kommer att gestalta sig, *kommunerna* skola nu inbjudas att bekosta det taxeringsarbete, vars huvuduppgift är att tillgodose statens intressen.

Jag kan således icke anse det i och för sig behöfligt och än mindre nödvändigt att här införa en ersättning för ett arbete i det offentligas tjänst. Mig förefaller det i högsta grad oegentligt att lägga denna, låt vara icke så avsevärda tunga, men dock i någon mån en tunga på kommunerna, och det ser ut som politiken skulle gå ut på att öka kommunernas bördor, på samma gång som man gör allt för att kringskära deras inkomster. Är detta en förnuftig politik, må man väl fråga?

Jag måste således för min del, då jag anser, att detta icke är något nyttigt lagförslag utan tvärtom i sina konsekvenser skulle verka skadligt i och för sig och medföra en oegentlighet i ersättningsväg, som icke bör ifrågakomma, yrka avslag på bevillningsutskottets föreliggande förslag till ändringar i taxeringsförordningen.

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamöter av taxeringsnämnd.
(Forts.)

Herr Karlsson: Herr talman! Jag undrar ej på, att det väcker förvåning och betänkligheter, att man genom förevarande förslag i någon mån åtminstone går ifrån den princip, som hittills varit gällande, nämligen att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, men det förefaller mig dock som om på det område, varom här är fråga, så goda skäl skulle föreligga, att man bör låta sina betänkligheter falla. Den föregående talaren sade, om jag icke missförstod honom, att det icke från något håll framställts några önskningsar i avseende på det, som den kungl. propositionen avser att tillgodose, men om talaren genomläst den kungl. propositionen, synes det mig dock, som om han där skulle fått reda på, att dylika önskningsar gjort sig hörda. Det kan ju hända, att också någon annan i kammaren icke läst igenom propositionen, och jag skall därför be att få återgiva några ord ur densamma. Där talas om, att Konungens befallningshavande i Norrbottens län så sent som den 31 december 1912 i underdånigt utlåtande rörande resultatet av den under 1912 verkställda taxeringen inom länet yttrar följande: »Slutligen vill Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande framhålla, att själva taxeringsarbetet även i år i de större distrikten varit synnerligen ansträngande och tidsödande: så hava i de största distrikten taxeringsnämndens sammanträden pågått ända till 20 å 30 dagar med 8 å 10 timmars arbete varje dag, och ordförandenas förberedande arbete ökas i samma mån som deklARATIONERNAS antal växer. Att under dessa förhållanden fordra, att de kommunvalda ledamöterna skola fullgöra sitt föga tacksamma arbete utan den ringaste ersättning, icke ens för deras direkta utgifter för resor och dylikt, synes vara att driva den principen, att förtroendeuppdrag böra vara oavlönade, alltför långt. Det förspörjes ock från flera håll svårigheter att kunna få personer dugliga och villiga att åtaga sig uppdraget att vara ledamöter i taxeringsnämnderna.»

Föreliggande förslag avser givetvis att råda bot på detta missförhållande. Om man i likhet med den föregående talaren tröstar sig med, att det icke föreligger något annat arbete inom taxeringsnämnderna, som förtjänar att ersättas, än det, som verkställas av ordföranden, kunde man lätt nog intaga den ståndpunkt, som han intagit, men jag förmodar åtminstone, att taxeringsnämndernas övriga ledamöter även äro nödvändiga för att erhålla ett gott resultat. Och det är till på köpet så, att detta

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd. (Forts.)

förslag icke avser att tillförsäkra varje ledamot av taxeringsnämnd inom hela riket ersättning, vare sig för resor eller i form av dagtraktamente, utan det skulle vara kommunerna själva som på de håll, där det befunnas önskvärt, skulle besluta om denna sak.

Nu ansåg den föregående talaren, att det var en ytterligare brist i detta förslag, att icke staten lämnar den ifrågasatta ersättningen, utan att kommunerna skola lämna den. För min del anser jag det tvärtom som en förtjänst, att det blir kommunerna själva, som få betala. Ty jag behöver nog icke säga kammaren, att, om det anordnas så, att staten skall betala ifrågasatt ersättning, antagligen varenda kommun kommer att begära dylik ersättning. Men när kommunerna själva få betala, begränsas ersättningen antagligen till sådana fall, där den är nödvändig eller åtminstone verkligen önskvärd.

Den föregående talaren sade, att man tydligen driver den politiken, att man vill ålägga kommunerna allt större bördor, under det man försöker frångå dem deras inkomster. Det föreligger verkligen för närvarande i Riksdagen ett förslag, som välgivit anledning till detta talarens yttrande, nämligen det så kallade ekonomiska frigörelseförslaget — eller förslaget angående statens och kommunernas frigörelse från beroendet av inkomsterna av rusdryckshanteringen — men i övrigt skulle jag nästan vilja säga, att tendensen är den motsatta. Mig åtminstone förefaller det, som om man uti mycket hög grad vill lägga bördor på staten och befria kommunerna. Så gör man icke i förevarande förslag, utan Kungl. Maj:t förordar här, att kommunerna själva skola få betala, då de anse det vara önskvärt att genomföra vad denna ändring är avsedd att bereda dem tillfälle att genomföra.

Nu är det sant, som den föregående talaren yttrade, att utskottet utvidgat Kungl. Maj:ts förslag och detta med anledning av en motion här i kammaren av herr Hult. För utskottet har nämligen förelegat sådana omständigheter, att utskottet ansett, att även de, som bo på platser, där taxeringsarbetet försiggår, skola erhålla ersättning. Det är ju så, att man alltmer börjat tillgodose de önsknigar och behov, som förefinnas — och som för övrigt lagen föreskriver — nämligen, att i taxeringsnämnderna skola sättas in representanter även för de lager av befolkningen, som man kallar för de mindre bemedlade, och det är klart, att det för dessa spelar en ganska stor roll, om de icke skulle hava tillfälle att få någon ersättning för de arbetsdagar, som för dem gå förlorade. Det har därför förefallit utskottet som en enkel gärd av rättvisa, att den förevarande punkten utsträcker på sätt i nämnda motion föreslagits.

Jag ber, herr talman, att på dessa skäl få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Fleming: Jag har icke biträtt utskottets förslag, och det är därför, att jag tyckte, att frågan bort läggas på litet annat sätt. Jag erkänner villigt, att jag tror, att det behövs någon ökad ersättning åt taxeringsmyndigheterna, synnerligast med de skattelagar vi ha, och det onekligen rätt stora besvär, som åligger taxeringsnämnden. Men då man genomläser den kungl. propositionen, förefaller det, som om den utginge ifrån, att det egentliga arbetet utföres av ordföranden och möjligtvis den av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamoten. Här finnes emellertid ännu en ledamot, och det är den av kommunen valda, som utses att jämte de två andra granska deklARATIONERNA och det blir sannolikt dessa tre herrar, som få draga den drygaste bördan. Det har förefallit mig, som om den ökade ersättning, som möjligen behöves, borde utgå förutom till ordföranden och den av Kungl. Maj:ts befallningshavande utsedde ledamoten även till den ledamot, som med dem deltagar i granskningen av deklARATIONERNA, vilket är ett mycket tidsödande arbete. Jag tror, att det är dessa, som få draga den största delen av tungan, och de andra av kommunerna valda ledamöterna torde icke behöva bli så betungade, som det ser ut av den kungl. propositionen och även påståtts. Om det förhåller sig så, som jag vill påstå, att de tre, som granska deklARATIONERNA, få göra det mesta arbetet, anser jag, att ersättning bör utgå på samma sätt till alla tre, som till de två, som nu ha ersättning. Något förslag i denna riktning har emellertid ej kommit upp, och jag tänker mig därför, att det icke skulle vara ur vägen att låta förslaget vila, för att icke bryta med principen att kommunala uppdrag skola vara oavlönade, i synnerhet som man torde hava anledning att vänta, att inom en icke alltför långt avlägsen framtid grunderna för den kommunala beskattningen komma att ändras och därmed möjligen hela taxeringsförfarandet ändras.

På de av mig nu anförda skäl ber jag, herr talman, att få instämna i det avslagsyrkande, som framstälts av herr Johan Östberg.

Herr Hellberg: Då herr Östberg framställt det kategoriska påståendet, att det icke från något håll gjorts gällande något behov av ersättning till ledamöter i taxeringsnämnd, känner jag mig manad att lämna den upplysningen, att i min egen stad ledamöterna i taxeringsnämnden sedan flere — jag antager ett tiotal — år tillbaka åtnjutit ersättning. När stadsfullmäktige beslöto detta, var det åtskilliga, som hyste betänkligheter mot en sådan åtgärd. Men det upplystes då av personer, som suttit i taxeringsnämnden, att det var absolut nödvändigt: man måste hava med arbetare för att få reda på de samhällslager, de själva tillhöra, och dessa arbetare kunna naturligtvis icke sitta dag efter dag utan någon ersättning.

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd.
(Forts.)

*Om gottgörel-
se i vissa fall
åt ledamot av
taxerings-
nämnd.*

(Forts.)

Jag har mig även bekant, att i några socknar inom mitt eget län nödvändigheten att avlöna medlemmarna i taxeringsnämnden gjort sig gällande. Det har förekommit, att nämnden i sin helhet, icke någon delegation av den, suttit ända till tre veckor. Man kan förstå, att när då arbetare sitta i nämnderna, det är praktiskt och faktiskt omöjligt att de kunna göra det utan ersättning för den dagspenning, som för dem går förlorad. Jag kan tillägga, att på ett och annat håll gjorts framställning till arbetsgivare, huruvida de inte ville låta dessa arbetare få behålla sin lön, men det har av lätt förklarliga skäl avslagits. Jag tänker, att de av mig omnämnda fallen icke äro enastående. Förmodligen förekomma liknande fall på många andra ställen i landet.

Herr Karlsson: Med anledning av den siste ärade talarens yttrande ber jag få säga, att även härom upplyses det i kungl. propositionen. Flerstädes i riket hava kommuner beslutat att lämna dylik ersättning, men olyckan med detta är, att så snart dessa beslut överklagats, hava de blivit upphävida. Men att behov av dylik ersättning förefinnes, är alldeles ovedersägligt.

Medan jag har ordet skall jag, herr talman, be att få framhålla ytterligare en annan sak, och det är, att, i händelse detta förslag antages, därmed icke är sagt, att om kommunerna besluta lämna ersättning, det ovillkorligen skall vara fyra kronor till var ledamot, utan det ligger i kommunernas skön att besluta även lägre arvode, och sålunda rätta arvodet efter givna förhållanden, och detta är ytterligare en fördel med föreliggande förslag.

Herr Hult: Jag skall be att få säga några ord med anledning av vad friherre Fleming nyss anförde. Han utgick ifrån, att arbetet i taxeringsnämnderna utfördes icke endast av ordföranden och den av Kungl. Maj:ts befallningshavande utsedde ledamoten, utan även till stor del av den ledamot, som taxeringsnämnderna vid sammanträde utse att jämte ordföranden granska deklarationerna. Antingen måtte väl någon missuppfattning göra sig gällande härutinnan, eller också tillgår det annorlunda i friherre Flemings hemort än i min, ty där har den, som utses jämte ordföranden att granska deklarationer ingen annan uppgift än att vid sammanträdet jämte ordföranden taga del av sådana deklarationer, som man anser sig böra ägna särskild uppmärksamhet. Han har sålunda icke mer att göra än varje annan av kommunen vald ledamot, och jag kan icke finna, att författningarna tillskriva honom någon annan uppgift. Det praktiseras måhända på vissa håll på annat sätt, t. ex. så, att vid första sammanträdet utses en ledamot att i förekommande fall jämte ordföranden taga del av deklarationerna, men hos oss utses

en sådan ledamot i varje särskilt fall. Om det sålunda gäller att taga del av deklARATIONEN för ett jordbruk och bedöma, huru mycket skörden kan anses vara värd, har man ansett lämpligt att utse en jordbrukare, och om det varit fråga om en industri, har man utsett en industriidkare. Jag tror, att författningarnas andemening är sådan, som vi uppfattat den, och att vi tillämpat författningarna riktigt.

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd.
(Forts.)

Herr Johan Östberg sade, att detta uppdrag fortfarande som hittills kunde fullgöras utan ersättning; men den, som på landsbygden deltagit i taxeringsarbetet, har verkligen en annan uppfattning. Det är ju möjligt, att man i Stockholm kan få taxeringsarbetet utfört utan ersättning, men på landet går det knappast för sig längre, ty fattiga arbetare och andra obemedlade, som utses till ledamöter, behöva ersättning åtminstone för sina kontanta utgifter, och något mera är det väl egentligen icke fråga om. De flesta kommuner hava också, såsom utskottets ordförande upplyst, anslagit ersättning för taxeringsarbetet redan under nuvarande förhållanden, men man vill ha en ändring i de nu gällande bestämmelserna, ty det händer någon gång att ett sådant kommunalstämbeslut överklagas, och man vet ju, att det i så fall icke står sig. Därför är en ändring nödvändig, så att det blir lagstadgat, att dessa ledamöter skola hava ersättning, då kommunen så beslutar. Den mest framträdande olägenheten av att icke få giva dylik ersättning åt taxeringsnämndsledamot är, enligt min mening, att sedan man i årtal sökt att sätta en för taxeringsarbetet intresserad och lämplig person in i detta arbete, han en dag säger: jag beklagar, att jag icke kan fortsätta med fullgörandet av detta uppdrag; visserligen intresserar jag mig för det, men jag har icke råd att längre sitta kvar i taxeringsnämnden. När man under nuvarande förhållanden icke har rätt att bevilja en sådan person ersättning, blir följden den, att han avsäger sig och man får en ny ledamot, som icke känner till arbetet. Detta medför alltså ganska stora olägenheter, synnerligast som taxeringsarbetet nu mer än förr framför allt kräver vana och insikt. Nu säger herr Östberg också, att om den här rätten kommer att beviljas, komma kommunerna i stor utsträckning att begagna sig av densamma och lämna ersättning åt taxeringsnämndsledamöterna. Ja, jag instämmer till fullo med herr Östberg i den delen. Jag tror att kommunerna skola komma att begagna sig av den rätten och detta därför, att det föreligger ett verkligt behov. När kommunerna själva skola betala ersättningen, vet jag icke varför man från Riksdagens sida skall lägga hinder i vägen för förslaget. Jag förstår, att herr Östberg behandlat frågan ur rent principiell synpunkt, och det må så vara, men min åsikt är, att man icke i längden kan hålla på den principen, att kommunerna icke i något fall skola få lämna gottgörelse för de arbeten, som det åligger medlem av

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamöt av taxeringsnämnd.
(Forts.)

kommunen att utföra, och som han har skyldighet att åtaga sig. Jag tror, att det blir omöjligt att allt framgent hålla på den principen. Nu föreligger ju ett förslag till Riksdagens avgörande om folkpensionering, och meningen är där, att de pensionsnämnder, som föreslås, skola få ersättning att utgå av kommunens medel. Där har icke heller den inskränkningen gjorts, som jag vänt mig emot i min motion, nämligen, att den person, som icke bor på sammanträdesorten, äfven bör kunna tillerkännas ersättning.

Jag tror, som sagt, att vi allt mer måste inse nödvändigheten av, att man bör lämna någon liten ersättning för utförandet av en del av dessa kommunala uppdrag, som kräva mycken tid och arbete. Det blir verkligen i varje fall en stor försakelse för dessa arbetare och mindre bemedlade, som man måste anlita för taxeringsarbetet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Östberg, Johan: Jag vill icke bestrida att i vissa fall en avlöning till taxeringsnämndens ledamöter kan vara välkommen, men jag har uttalat den meningen, att någon svårighet att få taxeringsnämnderna vederbörligen sammansatta, så att de kunna fungera, dock icke, såvitt jag vet, med nuvarande bestämmelser visat sig.

Skulle det vara så, som den siste ärade talaren framhöll, borde kousekvensen bliva, att man föreskrev en *ovillkorlig* skyldighet för kommunerna att betala och således införde en *ovillkorlig rättighet* för taxeringsnämndens ledamöter att erhålla avlöning. Ty om det är så, som han säger, eller, att det skulle vara nödvändigt att avlöna ledamöterna för att taxeringsnämnden skulle bli vederbörligen sammansatt ur olika samhällsklasser — såsom även författningen förutsätter — då borde det fastslås, att de skola hava *rätt* till avlöning.

Enligt nu föreliggande förslag skulle det bero på kommunalrepresentationen, eller i de flesta fall kommunalstämmorna, att bestämma saken, och det kan ju inträffa, att ibland lämnas ersättning, ibland däremot icke. Det blir givetvis ett fullkomligt godtyckligt system, som härigenom införes. Härtill kommer att enligt de nya bestämmelserna avlöningen för taxeringsnämndens ledamöter skall utgå under helt andra former än den ersättning, som utgår till taxeringsnämndens ordförande. Antingen är taxeringsnämndens arbete statens affär, och då skall hela nämnden uppbära avlöning av staten, eller också är det kommunernas affär, och då skall den avlönas av kommunerna. Förslaget medför ett haltande åt båda sidor, som är alldeles principiöst.

Det innebär vidare inkörporten till ett införande av avlöning för kommunala förtroendeuppdrag, utan att man kan överväga konsekvenserna. Jag erinrar om, att nämndemännen, som

fullgöra ett långt mer grannlaga och mera krävande arbete, härfor icke erhålla ersättning, under det att taxeringsnämndens ledamöter skulle få sådan. Ordnas taxeringsarbetet praktiskt, bör det kunna av ordföranden och den till hans biträde förordnade ledamoten vara så förberett, att några så långa arbetstider i taxeringsnämnden, som här hava omnämnts, icke behöva ifrågakomma.

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamöter av taxeringsnämnd.

(Forts.)

Då jag anser att detta förslag, som för övrigt går långt över vad Kungl. Maj:t hemställt, icke är nöjaktigt ur de synpunkter, jag nyss framhållit, och då jag tror, att frågan skulle vinna på att vila för att tagas i ytterligare beaktande, är det min åsikt, att det vore försiktigare, om man följde den väg jag anvisat och avslöge det föreliggande förslaget. Jag är viss om, att det behov, som kan finnas och kan böra tillgodoses, icke skall behöva länge vänta på ett tillfredsställande förslag.

Jag vidhåller således mitt yrkande om avslag på bevillningsutskottets hemställan i vad den rör första punkten och andra punkten, men hemställer däremot om bifall till utskottets förslag i tredje punkten.

Herr Cavalli: Den förste ärade talaren, som yttrade sig i denna fråga, sade, att den var en liten fråga, och det kan han hava rätt i, om man ser på realiteten. Men den är dessutom en principiell fråga, ej utan betydelse. Det kan vara mig ganska likgiltigt, om Kungl. Maj:ts förslag går igenom eller om utskottets förslag antages, eller om utskottets förslag avslås. Jag har emellertid trott mig böra för kammaren framhålla en principiell synpunkt, som ligger i detta förslag, och som, såvitt jag hört, icke blivit under diskussionen framförd. Innan jag vidrör denna, får jag säga, att jag vet, att förhållandena äro så väsentligt olika i olika delar av landet, och att vad som icke behöves i en landsända, behöves i en annan. I den kungl. propositionen har jag sett framhållas, att bifall till detta förslag oundgängligen påkallas i Norrbottens län. Jag har ock av ledamöter i kammaren såsom deras erfarenhet hört, att ersättning till de valda ledamöterna i taxeringsnämnden även behöves i andra delar av landet.

Lämnande den praktiska sidan av saken, går jag nu in på den principiella. Hur är det då bestämt i förordningen om taxeringsmyndigheter beträffande ersättning? Jo, de, som, så att säga, fungera på statens vägnar, som på statens vägnar utöva fiskalisk myndighet och kontroll över de skattskyldige, äro betalda, och såsom sig bör betalda av statsmedel. Jag har också under min verksamhet i Riksdagen vid mer än ett tillfälle talat för, att dessa böra erhålla nöjaktig ersättning. Jag säger således, att dessa betalda personer, som å statens vägnar öva fiskalisk verksamhet och hava sådana funktioner, de äro a priori tillsatta för att bevaka statens intressen. De skola således tillse, att staten

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamöterna av taxeringsnämnden.
(Forts.)

till fullo erhåller sitt. De andra åter, som äro valda av de kommunala myndigheterna, äro, så att säga, domare i saken, äro tillsatta för att pröva, för att höra vad statens ombud har att säga och vad de skattskyldiga ha att svara. De representera den dömande, den bestämmande nämnden, äro en jury, om man så vill. Är det lämpligt att betala dessa — och härmed kommer jag till principen: är det lämpligt att betala deras arbete? På den frågan svaras det olika. Den förste talaren sade nej och en annan talare sade ja. Jag avhåller mig för egen del från att uttala någon mening i den saken, men jag fäster kammarens uppmärksamhet på, att genom att betala dessa, som döma i saken, som, så att säga, skola opartiskt bedöma dessa frågor, för man frågan över i ett annat läge. Man gör dem till betalda funktionärer, man gör hela nämnden till en avlönad institution, när den fungerar, och dess funktioner bliva mer och mer fiskalska. Är det detta man äsyftar? Upplysning därom saknas. Men man leder saken därhän, att man lägger tyngdpunkten på det fiskalska området och, så att säga, lämnar alldeles å sido det medborgerliga området.

Så ställer sig frågan. Jag har velat för kammaren framhålla denna synpunkt.

Herr Karlsson: Herr talman! Jag skall be att endast med några ord få bemöta den föregående talaren. Han sade, att han lämnade den praktiska sidan av saken åt sitt värde, men det har jag mycket svårt att göra, ty jag tycker, att man bör anlägga praktiska synpunkter på frågor av praktisk betydelse, och om någon fråga är av praktisk innebörd, så kan man väl säga att denna är det. Jag vill då påpeka, att det faktiskt visat sig behöfligt — och det bestriddes heller icke av den föregående talaren — att införa en sådan ersättning. Det exempel, som anföres i propositionen, hänför sig till Norrland, men talaren nämnde, att han även talat med ledamöter här i kammaren från andra håll, vilka bestyrkt, att ett liknande behov föreligger i andra delar av riket. När man erfar detta, förefaller det mig, att man borde inse sin skyldighet att taga hänsyn till den praktiska sidan av saken.

Beträffande återigen den principiella sidan, måste det väl erkännas först och främst, att man icke bör ha principer, som slå ihjäl praktiska utvägar, då det icke ligger något orätt i att dessa praktiska utvägar användas. Men beträffande principen, så, om jag icke misstog mig på den ärade talarens yttrande, var hans fråga den: är det rätt att betala dessa, som sitta så att säga såsom domare i saken? Jag kan icke inse, att det är orätt att betala ifrågavarande personer, även om de sitta såsom domare i saken. Det är ju icke orätt att betala andra domare. Om man nu vill betrakta dessa som domare, kan jag icke inse,

att det är felaktigt att giva dem ersättning, när man giver verkliga domare ersättning.

Hur jag ser på denna sak, herr talman, och vilka skäl jag än har hört här anföras mot denna reform, har jag icke kunnat bliva övertygad om riktigheten och bärigheten av desamma, utan anhåller fortfarande att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd.
(Forts.)

Herr statsrådet friherre Adelswärd: Jag kom något försent in, för att kunna följa hela diskussionen, men efter vad jag kunnat förstå kan man egentligen sammanfatta de invändningar, som gjorts mot utskottets förslag, uti den satsen, att man icke vill bryta mot den gamla goda principen att kommunala uppdrag icke böra avlönas eller ersättas. Det synes mig emellertid, att det i detta fall skulle vara att driva den principen något väl långt. Alla erkänna utan tvivel, att det är av stor betydelse, att taxeringsmyndigheterna bliva väl sammansatta, så att man av dem kan erhålla ett gott taxeringsarbete. Då gäller det ju att icke vara beroende av andra hänsyn än sådana, som böra vara bestämmande för att erhålla lämpliga personer att deltaga i detta arbete, men erfarenheten har faktiskt visat, att på vissa håll en del svårigheter uppkommit, därför att arbetet numera är långvarigt och medför ganska dryga direkta kostnader för dem, som måste deltaga däri. Det synes mig då, att man icke bör driva den nyss nämnda principen för långt utan taga den hänsyn, som är skälig, till den praktiska sidan av saken, och i den delen är det ju påvisat, att man verkligen behöver ersätta taxeringsnämndens medlemmar i vissa fall. Jag tror, att även om förslaget vinner bifall behöver såsom regel ersättningen icke ifrågakomma, men man vet ju, att den redan praktiserats. Det är känt, att man redan i vissa kommuner nödgats giva ersättning åt dem, som deltaga i taxeringsarbetet, och frågan är sålunda endast att lagstadga om något, som redan blivit praxis. Nu är att märka, att här icke är fråga om avlöning i egentlig mening, ty det säges ju, att kommunerna skola ha rättighet att giva ersättning för de direkta kostnader, en taxeringsnämndsledamot får vidkännas på grund av sitt deltagande i taxeringsarbetet. Jag tror sålunda, att den princip, som den näst siste talaren framhöll, icke riktigt håller streck, ty man kan väl icke tala om, att här föreligger en avlöning i egentlig mening, då det ej är fråga om annat än ersättning för de direkta kostnaderna. I sådana fall, där det blir svårt för de personer, man vill hava med, att kunna deltaga i arbetet, utan att man ger dem denna ersättning, synes det mig blott vara skäligt och rimligt att så sker. Jag hoppas, att kammaren icke av de principiella skälen vill motsätta sig en så påtagligen praktisk och behöflig reform som detta lilla förslag innebär.

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd.
(Forts.)

Herr Cavalli: Endast ett par ord i anledning av vad chefen för finansdepartementet nyss sade. Han yttrade, att man icke borde på grund av principiella skäl motsätta sig detta förslag. Då jag talat om själva principen, och herr statsrådet sammanställer detta med avslagsyrkandet, så vill jag fästa uppmärksamhet på, att jag icke har yrkat avslag. Jag har här endast velat för kammaren framhålla, att man, med antagande av detta förslag, kan komma in på en väg, som leder från de nuvarande bestämmelserna till någonting nytt, och jag skall, eftersom jag nu begärt ordet, precisera detta ytterligare. Det finnes två vägar att gå i beskattningshänseende. Den ena är den rent fiskaliska vägen, och den andra är den, då man låter valda skattskyldiga själva huvudsakligen bestämma över beskattningen efter de i lagstiftningen angivna grunder. Vi hava hittills i stort sett hållit oss på den senare vägen. Jag har i mitt yttrande velat föra fram den meningen, att man genom antagande av det nu föreliggande förslaget synes taga ett steg in på den andra vägen; det är detta, som är nytt, och jag frågar: vill man taga det steget?

Herr Östberg, Johan: Blott ett par ord. Jag trodde, att herr statsrådet skulle yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men jag hörde icke något yrkande av honom i detta hänseende. Kungl. Maj:ts förslag är så till vida konsekvent, som dess innehåll befinnes i överensstämmelse med landstingsförordningen i vad som gäller om prövningsnämnden, men bevillningsutskottets förslag har gått längre och vill giva alla, således även dem, som icke fått vidkännas särskilda kostnader såsom ledamöter i taxeringsnämnden, rätt till ersättning. Om åter en person under samma förhållanden sitter i prövningsnämnden, således är bosatt på den ort, där prövningsnämnden sammanträder, då har bevillningsutskottet icke ömmat för honom, utan då skall han fullgöra detta uppdrag utan ersättning.

Vidare är det, såsom sagts, en inkonsekvens i denna lagstiftning, att under det arbetet i prövningsnämnden avlönas av staten, skulle arbetet i taxeringsnämnden avlönas av kommunerna, åtminstone till viss del.

Jag tror, att, såsom förhållandena nu ligga, förslaget icke är moget att antagas, och, då denna kammare skall representera eftertänksamheten och den grundligare prövningen, föranlåtes jag att vidhålla mitt yrkande om avslag.

Herr Rooth: Jag anser icke att det finnes någon anledning att i förevarande avseende avvika från den nu gällande principen att kommunala uppdrag icke böra vara avlönade.

Från min erfarenhet i taxeringsarbetet har jag icke funnit, att det någonsin mött svårigheter att med nuvarande bestäm-

melser erhålla erforderligt antal ledamöter i taxeringsnämnderna. Jag anhåller därför att få instämma i herr Östbergs yrkande.

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd.

(Forts.)

Herr Nilson, Kari August: Då flera talare, trots redan framförda bevis på motsatsen, dock framhärda i påståendet, att här icke föreligger något som helst behov, anser även jag mig skyldig att vittna i saken. Det är nämligen så, att här föreligger ett verkligt behov. Det hade vi tillfälle att tala om redan förra året i ett annat sammanhang. Uti den kommun, jag tillhör, kan jag nämna, att svårigheterna varit mycket stora på grund av nuvarande bestämmelser, och vi hava måst vidtaga alldeles särskilda åtgärder för att komma över dessa svårigheter. Vi hava icke kunnat göra som vår grannstad Karlstad och medgiva avlöning, ty ett sådant beslut skulle givetvis ha överklagats. Vi hava därför måst utse dubbelt så många ledamöter som eljest och dela upp arbetet på flera avdelningar, som arbetat på olika tider. Men därigenom har det blivit så, att arbetet icke blivit så väl utfört, som då det fått utföras av personer, vilka på grund av att de sysslats med samma arbete under årtal blivit vana och tränade. Säkert är, att taxeringsarbetet mycket lidit därpå, att man icke kunnat till någon del avlöna ledamöterna i taxeringsnämnden. Och vem blir lidande? Jo, det blir staten och kommunen. Det är alldeles säkert, att båda två bli lidande, och därför böra också båda två på något sätt deltaga i kostnaden för taxeringen. Det har påvisats av en talare, att staten bidrager till kostnaderna för ordförandena i taxeringsnämnderna. Om kommunerna bidraga till kostnaderna för ledamöterna i taxeringsnämnderna, är det också rättvist.

Herr Östberg sade sist, att utskottet har velat tillerkänna dem, som icke behöva vidkännas några kostnader för sitt arbete, ersättning. Jag undrar vilka det är av dem, som stå i en arbetares ställning, som kunna offra 10, 20, 30 dagar och icke få vidkännas kostnad för det. Även om de icke hava direkt kostnad för resor, är det väl en kostnad att få förminskade arbetsinkomster, och jag undrar, om icke det är en kostnad, som lika väl bör på något sätt ersättas som resekostnad.

Dessutom sade herr Östberg, att det vore icke konsekvent att göra det, då man icke tillerkänner personer, som sitta i prövningsnämnderna sådan ersättning. Men det är en himmelsvid skillnad på prövningsnämnderna och taxeringsnämnderna. Prövningsnämnderna sammanträda under två à tre dagar, då taxeringsnämndernas sammanträden taga 20 à 30 dagar. Skillnaden är så stor, att det kan icke bliva fråga om någon jämförelse i detta fall, och därför har icke heller utskottet ansett sig böra gå med på den vägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om gottgörelse i vissa fall åt ledamot av taxeringsnämnd.

(Forts.)

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Utan att ingå på frågan, huruvida i allmänhet kommunala uppdrag böra avlönas eller icke, har bevillningsutskottet behandlat den kungl. proposition, som blivit till bevillningsutskottet remitterad; och då inom utskottet upplysts, att i många fall det verkliga praktiseras, såsom Kungl. Maj:ts föreslaget, så att kommuner tillerkänna ledamöter av taxeringsnämnderna avlöning för det arbete, de där nedlägga, har jag för min del icke ansett mig kunna annat än biträda det kungl. förslaget. Och jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att det icke är bestämt sagt, att arvoden skola till ledamöterna utgå, utan det är överlämnat åt de kommunala myndigheterna, stadsfullmäktige eller kommunalstämmorna, att bestämma, om så skall bliva förhållandet eller icke. Vidare är det bestämt en maximigräns, över vilken arvodet icke får sättas, men väl kan det av stämman sättas lägre.

Herr Östberg vände sig mot att utskottet utvidgat det kungl. förslaget på grund av föreliggande motioner, men därvid vill jag påpeka, att lika väl, som en person, som bor på annan ort, än där taxeringsnämnden sammanträder, kan vara i behov av ersättning, kan förhållandet vara detsamma, om personen är bosatt på det ställe, där taxeringsnämnden har sina sammanträden. Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande betänkande vore yrkat, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Östberg, Johan, att kammaren skulle avslå vad utskottet hemställt i punkterna 1 och 2 samt bifalla dess hemställan i punkten 3.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets den 24 och 25 innevarande april bordlagda memorial nr 79, med förslag till sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om inrättandet av en täckdikningslånefond, biföll kammaren vad utskottet i detta memorial hemställt.

Om suspendering t. v. av författningarna ang. skatteköp och skatteomföring av kronojord.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 24 och 25 i denna månad bordlagda utlåtande nr 80, i anledning av väckt motion att författningarna angående skatteköp och skatteomföring av kronojord skola tillsvidare upphöra att gälla.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets

förberedande behandling hänvisad motion, nr 146, hade herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att författningarna angående skatteköp och skatteomföring av kronojord skulle i allo tillsvidare upphöra att gälla.

*Om suspende-
rande t. v. av
författning-
arna ang.
skatteköp och
skatteom-
föring av
kronojord.
(Forts.)*

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte av Riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *G. Tamm, A. Pers, N. A. Nilsson, G. A. E. Kronlund, S. Linders, A. L. Lundström, P. N:son Bosson* och *G. Gustafsson*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, sedan närmare blivit utrett, i vilken omfattning dels kronojord kunde bliva föremål för skatteköp och skatteomföring och dels sådan jord innehades av bolag, föreningar eller andra dylika rättssubjekt, taga under övertvägande, såväl huruvida för dessa rättssubjekt rätten till skatteköp och skatteomföring vidare borde bibehållas, som även i vad mån och på vad sätt de om skatteköp gällande författningar för vinnande av ovan angivna syfte borde i övrigt förändras, samt, därest Kungl. Maj:t funne sådant nödigt, för Riksdagen framlägga förslag om suspenderande av dessa författningar under den tid, utredningen påginge om nyss omförmälda rätt.

Herr Pers: Som kammaren finner, står utskottet i denna fråga delat i två ungefär lika stora hälfter. Den hälft, som har samma uppfattning som jag, var i majoriteten förlidet år, men det har fogat sig så, att vi i år äro i minoriteten. Jag skall be att med några ord få belysa frågan.

Utskottets majoritet säger på sidan 4, att skatteköps- och skatteomföringsrätten är rotad på en bestämd rättsuppfattning och av gammalt datum. Det torde vara riktigt, att så är förhållandet, men det förhåller sig så, att de nuvarande bestämmelserna äro endast 65 år gamla, och därför hava dessa bestämmelser icke någon så vördnadsbjudande ålder.

Vidare säger utskottet längre ner, att utvecklingen gått i riktning att underlätta egendomsförvärv. Ja, det tror jag man kan säga, att den riktningen ännu icke avbrutits. Tvärtom har denna Riksdag under sin behandling vissa författningar om kronolägenhetens upplåtande till egna hem för att befrämja befolkningens bärgning och jordens uppodling. Men förhållandet är det, att det har visat sig, att dessa nu i fråga varande gamla kronoegendomar kommit under en sådan förvaltning och sådana förhållanden, att detta syfte — jordens uppodling och befolkningens bärgning — icke har befrämjats, och därför har ett

Om suspende-
rande t. v. av
författning-
arna ang.
skatteköp och
skatteom-
föring av
kronojord.

(Forts.)

omslag ägt rum därhän, att kronan får lof se till, att dessa ändamål kunna uppnås och att detta syftemål upprätthålles i framtiden. Detta omslag känna vi ju alla till; det har fått sitt uttryck i kronans jordprocesser och andra sådana åtgärder, som äro ägnade att se till, att kronans ändamål med upplåtelsen blir vunnet. Man har nu önskat att få ett vilostånd på avträdelserna till enskilda, ett vilostånd på den utveckling, varunder så mycket kronojord gått i enskilda händer och i sådana enskilda händer, att icke jordens odling och befolkningens bärning blivit främjad. Det är detta, som kommit i gång och som vi i minoriteten också tagit hänsyn till, när vi formulerat vår reservation och vårt uttalande där. Om dessa rättegångar skulle fortgå och kronan vinna en och annan, kanske många, skulle med det nuvarande tillståndet kunna inträffa, att, då kronan med stora kostnader vunnit en rättegång, så begagnas skatteköps- och skatteomföringsrätten, och kronans vunna rättegång är en illusion. Det må vara sant, att kronan i alla händelser bör överlåta sin rätt till enskilda, men då bör det ses till, att detta sker under sådana regler och med sådana bestämmelser, att det mål, som jag nämnt flera gånger — jordens uppodling och befolkningens bärning — blir tillgodosett. Vi hava fått den uppfattningen, att, såsom det nu utvecklats sig, befrämjas icke detta ändamål.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Fahlén: Den nu föreliggande motionen framlades även i fjol och var då föremål för såväl utskottets som Riksdagens behandling. Utskottet gick då icke så långt, som reservanterna gjort nu, utan stannade vid att föreslå en sådan lösning av frågan om skatteköps- och skatteomföringsinstitutet, att för så kallade juridiska personer, det vill säga bolag och föreningar, rätten i fråga skulle tills vidare upphöra. Ehuru tiden är långt framskriden, kan jag icke underlåta att bedja få läsa upp några rader av det utlåtande, som då avgavs av utskottet, det vill säga i stort sett av samma personer, som nu stå antecknade såsom reservanter. Utskottet yttrade bland annat: »De skäl, som tala för bibehållande av den ostridigt i vissa hänseenden för staten ofördelaktiga skatteköps- och skatteomföringsrätten, äro nämligen vida svagare, då det gäller bolag eller föreningar, än då fråga är om enskild person. Ett bolag eller en förening torde i regel icke hava annat än ett rent ekonomiskt intresse av att förvärva skattemannarätten till en innehavd kronofastighet, medan däremot för en enskild person, som kanske själv röjt och uppodlat fastigheten och å densamma nedlagt sitt livs arbete, även andra hänsyn, väl så beaktansvärda som de rent ekonomiska, kunna spela in. Att endast på grundvalen av de nu i ärendet föreliggande upplysningarna bedöma konsekvenserna av ett allmänt upphävande av nu ifrågavarande författningar, torde enligt ut-

skottets förmenande knappast vara möjligt. Med visshet torde dock kunna sägas, att en dylik åtgärd skulle synnerligen tungt drabba ett icke ringa antal personer ur en befolkningsklass, vars hårda och strävsamma arbete i odlingens tjänst väl synes förtjäna den uppmuntran, som ligger i möjligheten att mot en icke alltför hög ersättning kunna förvärva äganderätten till den åt dem upplåtna marken.» Och utskottet tillade: att »för såvitt angår sådana kronåbor, vilka kunna antagas själva bruka den upplåtta marken», anser sig utskottet icke »kunna tillstyrka upphävande av den sedan århundraden tillbaka förefintliga rätten att på visst sätt och under vissa villkor få den brukade jorden köpt eller omförd till skatte.»

*Om suspende-
rande t. v. av
författning-
arna ang.
skatteköp och
skatteom-
föring av
kronojord.
(Forts.)*

Så yttrade sig utskottet i fjol. Då utskottsbetänkandet föredrogs i Andra kammaren, uppräddes motionären och förklarade, att utskottet helt simpelt missförstått hela frågan, och påkallade energiskt ett erkännande i sådant hänseende av de närvarande ledamöterna, vilket erkännande dock uteblev. Andra kammaren biföll utskottets hemställan. I år vill det emellertid förefalla, som om reservanterna givit det av motionären i fjol begärda erkännandet, och såvitt jag förstår, hava reservanterna därmed helt och hållet slagit ihjäl de skäl och synpunkter, som i fjol voro för dem vägledande. Jag anmärker detta, ty företeelsen kan ju vara intressant. För min personliga del får jag dock säga, att den icke förefaller så synnerligen uppbygglig.

För mig är den principiella utgångspunkten i frågan så långt avlägsen från reservanternas, att möjlighet knappt torde förefinnas att vi skulle kunna närma oss till varandra. Jag anser nämligen det rättsinstitut, varom är fråga, vara av väsentligen annat värde och betydelse än reservanterna tillmätta det; de tillerkänna, såvitt jag kan förstå, åborätten såsom sådan icke något värde alls. Jag däremot anser, att åborätten är en gammal rätt och så gammal, att den i fråga om ålder kan tävla med själva äganderätten. Mellan de båda rättigheterna, åborätten och äganderätten, finnes, enligt min uppfattning, ingen *artskillnad*, utan endast en *gradskillnad*, och det är i känslan av det värde, som åborätten ägt och alltjämt äger, som nu gällande skatteköps- och skatteomföringslagstiftning tillkommit. Dessa bestämmelser innebära i och för sig, såvitt jag kan förstå, icke något laga fång till fastigheten i vanlig bemärkelse, utan äro närmast att betrakta såsom stadganden om vissa formaliteter, varigenom den fulla äganderätten överflyttas till åbon, och hans rätt förvandlas från åborätt till äganderätt. De prestationer, som åbon har att fullgöra, äro icke att betrakta såsom köpeskilling i vanlig bemärkelse, utan endast såsom en af staten krävd garanti för att vissa intressen, sammanhängande med landets uppodling, bliva vederbörligen tillgodosedda. Det förefaller ganska tydligt, att en sådan uppfattning varit vägledande, när

Om suspenderande t. v. av författningarna ang. skatteköp och skatteomföring av kronojord. (Forts.)

den av utskottet åberopade bestämmelsen i 77 § regeringsformen tillkom, där det heter, att kronans fastigheter icke utan Riksdagens samtycke må på något sätt kronan avhändas; »dock av de personer och menigheter, som, efter hittills gällande författningar, sådana kronans tillhörigheter nu innehava eller nyttja. må njuta laglig rätt därå till godo, samt att odlingar eller odlingsbar mark å kronoskogarna må i vanlig ordning — — — kunna till skatte försäljas».

Om det nu förhåller sig så, att här föreligger en rättighet, som icke blott är någon tillfällig, mer eller mindre villkorlig, utan en sedan gammalt nedärvd, av staten in amplissima forma erkänd saklig rätt, för vilkens åtnjutande skatteköpeskillingen icke utgör det enda eller ens det väsentliga vederlaget, är det tydligt, att man icke gärna kan utan vidare stryka ett streck över denna urgamla rätt, som i sin karaktär mycket närmar sig äganderätten, och det förefaller mig, då man utför den av utskottet häfdade tankegången konsekvent, att man lika lätt skulle kunna med några penndrag stryka ett streck över hela äganderätten. Jag tror icke, att reservanterna, åtminstone icke de flesta av dem, skulle vara benägna, i allt fall icke i år, att taga ett sådant steg, men resonemanget i reservationen kan, åtminstone såvitt jag förstår, logiskt föra därhän.

Det är uppenbart, att den, som har en sådan uppfattning, som jag nu angivit, icke kan följa reservanternas mening, då de, såsom upprepade gånger är fallet i reservationen, göra gällande, att skatteköpeskillingens ringa belopp eller densammas utevaro giver skatteköpet eller skatteomföringen karaktär av gåva. Och lika litet kan det påståendet godkännas, som upprepade gånger återkommer, att vid skatteköp fastigheten skall gäldas med fulla värdet. Detta skulle förutsätta, att åbon icke har någon rätt förut i fastigheten. Men det är orimligt. Vad staten skulle ha rätt att fordra vore högst fastighetens värde minskat med det värde, åborätten kan anses äga, och den löseskillingen kan enligt min uppfattning icke bliva så synnerligen stor.

Eller skall allt det strävsamma arbete i odlingens tjänst, varom reservanterna tala och som omnämndes i förra årets utskottsbetänkande, vara värt ingenting? Är det staten, som brutit bygd, odlat jorden, byggt gårdarna? Skall icke det arbete, som är nedlagt, ersättas, utan skall det utan vidare konfiskeras eller exproprieras av staten, eller vad mena reservanterna?

Något dunkelt förefaller vad som yttrats av reservanterna på åttonde sidan, där det talas om de olikartade förhållandena i de nordliga länen och övriga delar av riket. Det är i de förstnämnda trakterna som *skatteomförings*förfarandet äger rum, och grunden till detta skulle vara, att staten upplåtit jord till odling mot rätt att efter odlings- och nybyggnadsskyldighetens fullgörande få äganderätt till lägenheten, och tillägga reservanterna:

»här kan sålunda sägas föreligga ett emellan staten och nybyggaren slutet avtal, som synes böra av staten respekteras». Men huru kan man då komma till ett sådant slut, som att hela den rätt, detta avtal grundar och innebär, skall utan vidare suspenderas, såsom reservanternas föreslå? Det förefaller mig vara ett rätt egendomligt sätt att respektera avtal. Och varför skall icke även *skatteköpsförfarandet* karaktäriseras som ett mellan enskilda och staten träffat avtal? Rättsinstitutet är i grunden precis detsamma, och varför skall man respektera avtalet i det ena fallet, men i det andra icke?

Det kunde vara mycket att ytterligare säga, men då tiden är långt framskriden, bör jag icke längre uppehålla kammaren. Jag ber emellertid få beröra, vad den föregående talaren i sitt anförande yttrade, nämligen att rätten i fråga icke skulle vara så gammal, att man av det skälet skulle behöva så synnerligen mycket respektera den. Den är bara 65 år gammal, sades det. Ja, men i allt fall säger utskottet, liksom reservanternas gjorde i fjol, att här är fråga om en urgammal rätt, och det är just vad den är. Den är visst icke blott 65 år gammal, fastän lagstiftningen därom har växlat under olika tidsskeden. I grunden har den tankegång, som ligger bakom lagstiftningen, alltså varit densamma, och denna tror jag icke är lätt att rubba. I år har emellertid för reservanternas tillkommit ett nytt skäl att gå in på det av motionären föreslagna, icke partiella utan fullständiga upphävandet, och det är kronans återvinningsprocesser, som enligt reservanternas åsikt föranletts av Första kammarens avslag på regeringens förslag om suspension av hävdelagen. Oavsett att detta förhållande förelåg även i fjol, ty nämnda avslag hade kommit långt före den nu föreliggande frågans behandling, kan jag icke rätt förstå vad man härmed menar. För det första vill jag tro, att såväl Riksdagen som Kungl. Maj:t äro ense om den uppfattningen, att, där ringa värde är att vinna för kronan, någon återvinningsprocess icke skall anläggas. Och om åborätt obestridligen finnes till det hemman, i fråga om vilket kronan skulle anlägga återvinningsprocess, kommer, såvitt jag kan förstå, det värde, kronan kan återvinna, att bli så ringa, att processen av detta skäl icke bör komma till stånd, och i sådant fall kan naturligtvis reservanternas argumentering icke hålla stånd.

Men reservanternas gå ännu längre, såvitt jag förstår dem rätt. De anse, att i alla de fall, där kronan gör återvinnings-talan gällande mot enskilda personer, skulle, enligt nu gällande författningar, åborätten kunna hävdas. Jag förstår icke detta resonemang och finner mig icke föranlåten att tillmäta det något värde, såsom reservanternas och den siste ärade talaren gjort.

I en så pass grannliga och viktig fråga, som denna, tror jag,

*Om suspende-
rande t. v. av
författning-
arna ang.
skatteköp och
skatteom-
föring av
kronojord.
(Forts.)*

*Om suspende-
rande t. v. av
författning-
arna ang.
skatteköp och
skatteom-
föring av
kronojord.
(Forts.)*

att man bör gå tillväga med större försiktighet än reservanternas gjort. Att suspendera en i laga ordning tillkommen lag, vilken skapat gamla och härdvunna rättigheter, förefaller mig vara ett tillvägagångssätt, som icke är att rekommendera utom i högst trängande nödfall. Min uppfattning är också, att den vinst, som kronan skulle skörda på att höja skatteköpeskillingen, även om man icke skulle gå så långt som att helt och hållet avskryva skatteköpsrätten, icke är så stor, att den komme att svara mot de betydande olägenheter, som skulle vållas av den nu föreslagna åtgärden. Vill man vidhålla, att skattesköpeskillingen skall utgå med fastighetens fulla värde vid den tid, då skatteköpet sker och alltså göras beroende av bland annat prisfluktuationer och andra tillfälliga omständigheter, så måste man enligt min mening tillgripa konfiskations- eller reduktionsmetoder, vilka jag icke kan vara med om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pers: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att här är det visst icke fråga om att taga ett så revolutionärt steg, som den ärade talaren nyss ville låta påskina. Det är icke fråga om att driva åboarna från deras gamla hemman. Det är tvärtom fråga om att bibehålla dem vid deras åborätt och suspendera deras möjlighet att göra sig den kvitt, till dess staten får se, huru saken kan ordnas. När det ändå medgives, även av herr Fahlén, att åtskilliga jämkningar och rubbningar skett i dessa villkor, kan det icke betraktas såsom någonting märkvärdigt, om man skulle en tid framåt låta åboarna få stanna i sina rättigheter, liksom fideikommissarierna få behålla sina fideikommiss, till dess frågan blivit lämpligen ordnad.

Nu säger herr Fahlén: vem har brutit bygd i markerna? Det hava de enskilda gjort. Det är säkerligen icke någon av reservanternas, som tänkt på att minska denna brytning av bygd, men när åbon skiljer sig från sitt hemman och säljer det till bolag, då har Riksdagen rik erfarenhet om att odlingen går tillbaka och att man får vidtaga åtskilliga åtgärder för att kunna bevara odlingen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herrar G. Tamm m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets den 24 och 25 innevarande april bordlagda utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 15 i den uti lagen den 10 juni 1912 angående flottning av skogsälster i gränsfloderna Torneå och Muonio intagna stadga;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av häradsallmanningen Västra Stöpen i Skaraborgs län;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lektorn vid lantbruksinstitutet vid Ultuna P. E. Ullbergs lönetursrätt; och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande såsom nationalpark av visst område i Arjeplogs socken av Norrbottens län,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 24 och 25 i denna månad bordlagda utlåtande nr 85, i anledning av väckta motioner om statsunderstöd åt skogsvårdsföreningen för Malmöhus län.

Om statsunderstöd åt skogsvårdsförening för Malmöhus län.

I tvenne inom Riksdagen väckta, likalydande, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade motioner, nr 8 i Första kammaren av friherre *Trolle* och herr *von Geijer* samt nr 35 i Andra kammaren av herr *Sommelius*, hade hemställts, att Riksdagen för sin del ville besluta, att för vartdera av åren 1914, 1915 och 1916 ett statsanslag av 20,000 kronor måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att därmed efter vederbörande skogsvårdsstyrelses — eventuellt domänstyrelsens — hörande understödja skogsvårdsföreningen för Malmöhus län under villkor, att densamma, utan att utdela vinst åt sina medlemmar, fasthölle vid sitt ändamål att bedriva uthålligt skogsbruk å av den inköpta arealer och på de villkor, Kungl. Maj:t i övrigt kunde fastställa.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Friherre *Trolle*: Jag skall icke göra något yrkande och icke heller besvara herrarna med att hålla något liktal över den så enhälligt avstyrkta motionen. Fastmer vill jag erkänna, att den utredning, som utskottet lämnat, nog visar, att den genaste vägen till att få en liten handräckning från det allmänna för föreningens vackra ändamål, att i denna relativt skogsfattiga lands-

Om stats-
understöd åt
skogsvårds-
förening för
Malmöhus
län.

(Forts.)

ända driva skogsbruk, torde vara att gå direkt till Kungl. Maj:t och genom skogsvårdsstyrelsen erhålla del av de medel, som på grund av förordningen den 11 oktober 1912 äro ställda till Kungl. Maj:ts disposition, nämligen de 10 % av skogsvårdsavgifterna, som enligt samma förordning skola redovisas till statskontoret. Jag har således, herr talman, intet yrkande att framställa.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets den 24 och 25 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 87, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande fördelning av odlingslån, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Avlämnades och bordlades följande motioner:

nr 151, av herr *Ljunggren, August*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om behandling av alkoholister,

nr 152, av herr *Ljunggren, August*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m.,

nr 153, av herr *Ljunggren, August*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition, nr 186, framställda förslag om ersättning till städer och vissa köpingar för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel,

nr 154, av herr *Almer*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ersättning till städer, vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel,

nr 155, av herr *Östberg, Johan*, m. fl., i samma ämne,

nr 156, av herrar *Magnusson, Gerhard*, och *Berglund, Jan Erik*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående ändring i vissa delar av förordningarna om kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm samt om landsting m. m.,

nr 157, av herr *Meurling*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet,

nr 158, av herr *von Mentzer* m. fl., angående dagar för ordinarie kommunalstämmors hållande,

nr 159, av herr *von Mentzer* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till sådan ändring av förordningen om landsting, att landstingsmannaval skola förrättas å Maria bebådelsedag, och

nr 160, av herr *Hult*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av § 31 i förordningen om landsting.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den under dagen avlämnade kungl. propositionen nr 286, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade proposition nr 288, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under dagen avlämnade kungl. propositionen nr 289, angående de medel, av vilka pensioner, som jämlikt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension komma att beviljas tjänstemän vid statens vattenfallsverk, skola utgå.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts vid dagens sammanträde avlämnade nådiga propositioner:

nr 284, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 2, 3, 4 och 7 §§ i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall av gällande bestämmelser om häradsting; och

nr 287, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt den 26 maj 1909.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 78, i anledning av remiss från kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition nr 217, angående anstånd med likviderande av förfallen skuld å statslån till Sala—Gysinge—Gävle järnvägsaktiebolag,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överenskommelse mellan Svenska staten, å ena, samt Luossa-vaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält

och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående ökad malmbrytning inom Kiirunavaara och Gellivare malmfält samt en i ämnet väckt motion,

nr 80, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till undersökning angående vattenförhållandena inom Stora Lule älvs vattenområde samt dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rullande materiel för malmtransport, reglering av Stora Lule älvs vattensystem ovanför Porjus och förstärkning av kraftledningen Porjus—Gellivare—Kiruna ävensom en i hit-hörande ämnen väckt motion, samt

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av dräneringsledning och elektrisk strömledning för statsinstitutionerna å nordvästra Djurgården;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av väckt motion om ändring i 7 §, 2:o b) förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m., samt

nr 40, i anledning av väckt motion om ändring av 3 § b) förordningen angående beviljning av fast egendom samt av inkomst;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 35, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna, samt

nr 36, angående avgifterna för prenumeration å riksdagstrycket;

lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående anmälan till domstol om avbetalning å intecknat skuldebrev;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av väckt motion om anslag till tryckning av vissa handlingar rörande de svenska statsdomänernas historia,

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Ebbaröd nr 1 och 5 i Kristianstads län,

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Halleby nr 1 med Jörland nr 1 och Åker nr 1 i Göteborgs och Bohus län,

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra hospitalshemmanet Hospitalsgården nr 1 i Skaraborgs län,

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Holmesberg nr 1 jämte Eneboda nr 1, en utjord, i Jönköpings län,

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ramdala nr 10 i Blekinge län,

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Böke nr 1 i Kalmar län,

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Botilstorp nr 1 Södergård i Jönköpings län,

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Botilstorp nr 2 Norrgård med underlydande i Jönköpings län,

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den till förra militiebostället Åsaka nr 4 Tomten hörande lägenheten Pipartomten i Älvsborgs län,

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Herresätter nr 1 i Östergötlands län,

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra kronofogdebostället Högsjöryr nr 1 och 2 i Älvsborgs län,

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av två områden från förra militiebostället Ubbetorp nr 1 i Östergötlands län,

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Kyrkeby nr 1 Övergård i Göteborgs och Bohus län,

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Gettnabo nr 1 med underlydande i Kalmar län,

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av ett område från förra militiebostället Arrie nr 10, 12 och 22 i Malmöhus län,

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra ryttmästarbostället Häslöv nr 10 och 12 samt förra trumslagarbostället Häslöv nr 3 och 7 i Kristianstads län,

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra regementschefsbostället Frövi nr 1, 2 och 3 med Berga nr 1 och Östankil nr 1 i Västmanlands län, samt

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Dalby församling av visst område av lotten nr 1 av Dalby kungsgård i Malmöhus län; ävensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 15, i anledning av *dels* herr Trapps motion, nr 14, angående skrivelse till Konungen med begäran om framläggande av förslag till inrättande av ett penninglotteri för statens räkning, *dels ock* herr Åströms m. fl. motion, nr 92, om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om inrättande av ett statsobligationslotteri, samt

nr 16, i anledning av herrar Bellinders och af Ekenstams motion, nr 67, angående skrivelse till Konungen i fråga om indragning av civilkommissionen eller reduktion av antalet ledamöter i densamma.

Justerades elva protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,45 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*
